

Пословица не мимо молвится

*Русские пословицы и поговорки с
украинскими соответствиями*

Нема приповідки без правди

*Російські прислів'я й приказки з
українськими відповідностями*

**ПОСЛОВИЦА
НЕ МИМО
МОЛВИТЬСЯ**

РУССКИЕ
ПОСЛОВИЦЫ
И ПОГОВОРКИ
С УКРАИНСКИМИ
СООТВЕТСТВИЯМИ

Составитель **Н. Беленькова**

Упоряднувала **Н. Беленькова**

РОСІЙСЬКІ
ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ
З УКРАЇНСЬКИМИ
ВІДПОВІДНИКАМИ

**НЕМА
ПРИПОВІДКИ
БЕЗ ПРАВДИ**

Словник містить більше шестисот найпопулярніших російських прислів'їв та приказок. До кожної з них дано по кілька українських відповідників.

Словник розрахований на письменників, перекладачів, учителів, студентів, журналістів та інших.

ЗМІСТ

НАРОДНА МУДРІСТЬ НЕВМИРУЩА	4
ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ. ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ	5
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ ПРИКАЗОК ТА НОМЕРИ, ЗА ЯКИМИ МОЖНА НАЙТИ ЇХ РОСІЙСЬКІ ВІДПОВІДНИКИ.....	46

РУССКИЕ

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О
П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Э Я

УКРАЇНСЬКІ

А Б В Г Д Є Е Ж З І Ї Й К Л
М Н О П Р С Т У Х Ц Ч Ш Щ Я

НАРОДНА МУДРІСТЬ НЕВМИРУЦА

Кожний народ має свої фольклорні скарби, свою поетичну творчість. Мабуть, не буде перебільшенням сказати, що найпоширенішим, наймасовішим різновидом фольклору є приказки та прислів'я — згусток народного досвіду, класичні за формою і філософські за змістом образні вислови.

Немає людини, яка не користувалася б цими лаконічними, експресивними висловленнями. Від того, в якій мірі письменник вплітає в тканину свого твору, в мову своїх героїв народну фразеологію, залежить образність, багатство його мови. Приказки та прислів'я є вдячною формою для влучних оцінок і в творах публіцистів, пропагандистів, педагогів, тобто всіх тих людей, діяльність яких пов'язана з словом.

Ознайомившись із місцевими приказками під час сибірського заслання, В. І. Ленін сказав: «...Ось де треба вчитися нашим письменникам, однією фразою наповал б'є. Потрібно укласти великий збірник, ото буде скарб для белетристів, ораторів»¹.

Приказки і прислів'я посідають важливе місце також у мові двох братніх народів — українського та російського. І хоч мови ці досить близькі і взаємозрозумілі, проте спільнозвучних приказок у них не дуже багато. Якщо росіянин мовить: «Бабушка надвое сказала», то українець може те саме висловити так: «Надвое баба ворожила: або вмере, або буде жива. Казала Настя, як удасться. Правду казала баба, коли не брехала. Це ще вилами по воді писано». Звичайно, що й росіянин може знайти на будь-яку українську приказку кілька своїх відповідників.

Словник «Пословица не мимо молвится — Нема приповідки без правди» — перекладний. В нашій соціалістичній дійсності літературний переклад є засобом взаємозбагачення культур братніх народів. Але переклад не був би художньо повноцінним, якби в ньому не була належно відтворена народна фразеологія. І тут величезну послугу може дати перекладний словник приказок та прислів'їв.

Словник Нелі Беленькової розміром невеликий, його можна вважати лише якоюсь часткою майбутнього більш-менш повного фразеологічного словника. Але ні повного, ні стислого, взагалі ніякого словника такого типу на сьогоднішній день в ужитку немає. А він дуже потрібний. Тому слід віддати належне Н. Беленьковій, котра, сама опановуючи майстерність лексикографа, упорядкувала цей словник. Тільки лексикографи знають складність і величезну трудомісткість такої роботи.

Словник укладено так, що ним може користуватись і український, і російський читач.

Працю Нелі Беленькової можна вважати нехай скромним, але дуже потрібним внеском у справу єднання братніх російської та української культур.

С. К О В Г А Н Ю К

¹ Див «Русское народное поэтическое творчество», М., 1954, стор 191

ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ. ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

1. **А Васька слушаєт, да ест.** 1. А мудрий їсть собі та їсть. 2. А кіт ковбаску уминає, неначе й не до нього річ.
2. **Аппетит приходит во время еды.** 1. Апетит з їдою прибуває. 2. Хто багато має, той прагне ще більше. 3. Не той убогий, що мало має, а той, що багато жадає.
3. **Аптека не на два века.** 1. Перейшов на ліки — пропав навіки.
4. **Артель атаманом крепка.** 1. Без гетьмана військо гине. 2. Атаманом артіль кріпка.
5. **Баба да бес — один в них вес.** 1. Де чорт не зможе, там баба pomoже. 2. З бабою і дідько справу програв.
6. **Бабушка надвое сказала.** 1. Надвое баба ворожила: або вмре, або буде жива. 2. Казала Настя, як удасться. 3. Правду баба казала, коли не брехала. 4. Це ще вилами по воді писано.
7. **Беда всему научит.** 1. Біда всього навчить. 2. Біда помучить і мудрості научить. 3. Навчить біда кашу їсти.
8. **Беда, коль пироги начнет печи сапожник.** 1. Коли не пиріг, то й не пирожися, коли не тямш, то й не берися. 2. Як не коваль, то й рук не погань. 3. Швець знай своє шевство, а в краєцтво не мішайся. 4. Біда, як пироги та швець почне пекти.
9. **Беда приходит пудами, а уходит золотниками.** 1. Біда та горе увійдуть пудами, а виходять золотниками. 2. До біди доріг багато, а од біди й стежки немає. 3. Біда здобає легко, та трудно її збутися. 4. Не так хутко загоїться, як біда скоїться. 5. Трудно вийти з біди, як каменю з води. 6. Упросилися злидні на три дні, та чорт їх довіку викишкає.
10. **Бедному да вору всякая одежда впору.** 1. Що не попало, те клади в мішок. 2. Бідне сорочці раде, а багатий і кожуха цурається
11. **Бедному жениться — и ночь мала.** 1. Як сироті женитися, то й ніч мала. 2. Бідному жениться день укоротиться.
12. **Бедность — не порок.** 1. Бідність — то не ганьба 2. Старці не родяться, а робляться. 3. Злиднями очі не колють.
13. **Бедность учит, а счастье портит.** 1. Щастя розум відбирає, а нещастя назад повертає. 2. З бідою не знатися — і щастя не знайти.
14. **Безделье портит человека.** 1. Без діла псується сила. 2. Як без діла сидіти, то можна одубіти. 3. Праця годує, а лінь марнує.

- 15. Без муки нет науки.** 1. Доки не намучишся, доти не научишся 2. Піти в науку — треба терпіти муку. 3. Не йде наука без бука.
- 16. Без отваги нет и браги.** 1. Одвага мед п'є або сльози лле. 2. Думка п'є воду, а відвага мед.
- 17. Без труда не вынешь рыбки из пруда.** 1. Без труда нема плода. 2. Печені голуби не летять до губи. 3. Не терши, не мнявши, не їсти калача.
- 18. Без хозяина дом сирота.** 1. Без господаря двір плаче, а без хазяйки хата. 2. Всякий двір хазяйським оком держиться 3. Хазяйське око товар живить. 4. За хорошим хазяїном і свинка господицька. 5. Без хазяїна чужі руки кочерга.
- 19. Без хорошего ухода нет хорошего дохода.** 1. Як добре дбаєш, то добре й маєш. 2. Де господар не ходить, там нивка не родить. 3. Сій не пусто, то вродить густо.
- 20. Белый свет не клином стал.** 1. Хіба тільки світу, що у вікні — за вікном іще більше. 2. Хіба у світі одна вода — можна й абиде напитися. 3. Не велике диво — опеньки. 4. Мак сім год не родив, та голоду не було.
- 21. Береженого бог бережет.** 1. Бережи вуха, бо вкусить муха. 2. Береженого бог береже, а козака шабля. 3. Оглядайся на задні колеса. 4. Не бери заліза в руки, поки на нього не плюнеш.
- 22. Бил дед жабу, сердясь на бабу.** 1. Сердилась баба на діда, а дід того не відав. 2. Сердилась баба на торг, а торг того й не чув.
- 23. Ближня родня — на одном солнце платья сушили.** 1. Пень горів, а він руки нагрів та й став йому дядьком. 2. Його мати й моя мати в одній воді сорочки прали. 3. Родина — кумового наймита дитина. 4. Ми родичі: на одному сопці онучі сушили. 5. Така рідня, як чорт козі дядько. 6. Василь бабі сестра в третіх, а я йому сваха.
- 24. Близок локоть, да не укусишь.** (Див. Видит око, да зуб неймет.) 1. Хоч близько, та слизько. 2. Близько лікоть, та не вкусиш. 3. Бачить корова, ідо на повітці солома 4. Близько видати — далеко стрибати. 5. Є в глеку молоко, та голова не влізе. 6. Видно й хати, та далеко чухрати.
- 25. Богат, как крез, а живет, как пес.** 1. Мед продає, а сам кізяки їсть.
- 26. Богатому деньги черти куют.** (Див. Кому поживется...) 1. Багатому чорт діти колише, а бідному й няньки нема. 2. Багатому й чорт гроші носить. 3. Багатому й чорти горох молотять 4. За багачем сам чорт з калачем. 5. Багатого й серп голить, а бідного й бритва не хоче. 6. Багатому й під гору вода тече, а бідному і в долині треба криницю копати.
- 27. Бог не выдаст — свинья не съест.** 1. Коли бог не попустить, то свиня не вкусить. 2. Як не дасть бог смерті, то чорти не візьмуть.
- 28. Бог шельму метит.** 1. Видно сучку в ретязі. 2. Видно, що жак. такий на нім знак 3. Видно пана по халявах

- 29. Бодливой корове бог рог не дает.** 1. Коли б свині роги, то б цілий світ виколола. 2. Якби свині крила, вона й небо зрила б. 3. Якби на кропиву не мороз, вона б усіх людей пожалила. 4. Не дав бог жабі хвоста, а то б усю траву потолочила. 5. Якби йому довший хвіст, сам би собі боки повідбивав.
- 30. Большому кораблю большое и плавание.** 1. Великому кораблеві — велика й дорога. 2. Великому возові велика й дорога 3 Коли мені, сліпому, курка, то тобі, видющому, дві. 4. Орел мухи не ловить, а слон за мишею не ганяється.
- 31. Борода апостольская, а усок дьявольский.** 1. Постава свята, а сумління злодійське. 2. На бога дивиться, а чорта бачить. 3. У вічі, як лис, а поза очі, як біс. 4. Дивиться лисицею, а думає вовком.
- 32. Борода выросла, а ума не вынесла.** 1. Борода по коліна, а розуму, як у дитини. 2. Шовкова борідка, та розуму рідко 3 У бороді гречка цвіте, а в голові й не орано. 4 Під носом зійшло, а в голові не посіяно. 5. Борода велика, а дурний владика.
- 33. Брань на воротах не висит.** (Див. Стыд не дым..) 1. Сварка на воротах не висить 2. Ламка — не бійка, в боку не болить
- 34. Бритва остра, да кому ж сестра.** 1. В'язниця простора, та чорт їй рад. 2. Гарно будяк цвіте, та піхто квіти не рве.
- 35. Будет и на нашей улице праздник.** 1. Колись і на нас сонечко гляне 2. Буде й на нашому тижні свято. 3. Діждусь і я тієї години, коли будуть по шагу дині
- 36. Бухнул в колокол, не глянувши в святцы.** 1. Ударив у дзвін, як треба в макогін. 2. Бовкнув, як дурень у воду. 3. На городі бузина, а в Києві дядько
- 37. Бывает, что медведь летает.** 1. Буває, що й муха чхсіє. 2. Буває, що й теля вовка хапас. 3. Мухи коня з'їли, а вовк помагав 4. І комар кобилу загризе, коли вовк pomoже.
- 38. Была бы уда, а рыба будет.** 1. Аби вуздечка, а кінь знайдеться. 2. Є молоко, буде й горнятко 3 Було б пшоно, а каша буде
- 39. Была бы шея, а ярмо найдется.** 1. Аби шия, а хомут буде. 2. На мої руки найдуться усюди муки.
- 40. Был бы хлеб, а зубы сыщутся.** 1. До готового хліба знайдеться губа 2. На готовий шматок знайдеться роток 3 Аби хліб, а зуби найдуться
- 41. Был конь, да изъездился.** (Див Укатали Сивку...) 1. Був кінь, та з'їздився. 2. Був волон, та став козлом. 3. Був колись горіх, а тепер свистун. 4. Був лісничим, а тепер нічим. 5. Зійшов ні в честь, ні в славу
- 42. Было, да быльем поросло.** 1. Був мед, та гості попили. 2. Пропало, як з воза впало. 3. Димом догори пішло. 4. Було діло, та полетіло. 5. Було, та за водою пішло. 6. Були коралі, та пішли далі, були перли, та ся стерли.
- 43. Быль молодцу не в укор.** 1. То дарма, що був злодій, аби тепер козак.

- 44. Вали кулем, потом разберем.** 1. Хоч кисло, хоч прісно — усе вали вмісто. 2. Пшеничне, гречичне — верни все вмісто.
- 45. В гостях, как в неволе.** 1. Гість — невільник, де посадять, тим і сиди
- 46. Везет, как утопленнику.** 1. Трапилось, як сліпій курні зерно,—і тим удавилась 2. Плив, плив, та й на березі утонув 3. Піймав кудого за хвіст. Збувся батько лиха — збувся грошей з міха. Добро, як голому в кропиві.
- 47. Век долог, всем полон.** (Див. Жизнь прожить — не поле перейти.) 1. Трапиться на довгім віку варити борщ і в глеку. 2. Вік ізвікувати — не в гостях побувати. 3. На віку, як на довгій ниві. 4. Вік прожити — не цигарку спалити. 5. На віку, як на току,— і натопчешся й намусуешся, і начхаєшся й натапцюєшся. 6. Усього буває на віку — і по спині й по боку.
- 48. Век живи — век учишь.** 1. Не вчися розуму до старості, але до смерті. 2. Учишь— на старість буде як знахідка.
- 49. Велика куча не надокучит.** (Див. Запас беды не чинит.) 1. З прибутку голова не болить. 2. Як густо, то й копію. 3. Густа каша дітей не розгонить. 4. З повного легко брати: хоч убиває—не так знати. 5. Підніми всяк колосок — з колосків росте мішок.
- 50. Велик баклан, да есть изьян.** 1. Велик пень, та дурень. 2. Високий до неба, а дурний, як треба. 3. Живіт товстий, а лоб пустий. 4. Хороший коровай, та порепався. 5. Якраз Савці свитка, та тільки рукавів немає. 6. Великий дуб, та дуплянистий. 7. Великий, як ломака, а дурний, як собака 8. Високий, як тополя, а дурний, як квасоля.
- 51. В здоровом теле — здоровый дух.** 1. В здоровому тілі — здоровий дух. 2. У поганому тілі — погана душа. 3. На добрий камінь що не дай, то змеле. 4. Коли немає сили, то й світ немилий. 5. Не поберігши тіла, і душу погубиш.
- 52. Взялся за гуж — не говори, что не дюж.** 1. Коли страшиш, сам не бійся. 2. Не дуж — не берися за гуж. 3. Пустився в бійку — чуба не жалій. 4. Коли ти мені муж, то будь мені дуж, а як не гриб, то не лізь у козуб.
- 53. Взятки гладки.** 1. Нехай б'ють — олії не виб'ють
- 54. Видит око, да зуб неймет.** 1. Їв би паляниці, та зубів немає 2. Носом чую, та руками не впійму. 3. Хоч бачить око, та зуб не йме. 4. Рад би очима їсти, та в пельку не лізе 5. Бачить глаз, а зуб не достане й раз 6. Бачить корова, що на повітці солома.
- 55. Видно птицу по полету.** 1. Видно птаха по польоту. 2. Видно пана по халявах. 3. Пізнати ворону по пір'ю. 4. Пізнати вовка, хоч в овечій шкурі. 5. Видно між ложками ополоник. 6. Чорт би дятла знав, коли б не довгий ніс.
- 56. Визгу много, а шерсти нет.** 1. Багато дива, мало млива.

- 57. Вместе тесно, а врозь скучно.** 1. Як не бачу — душа мре, а побачу — з душі пре.
2. Доки не поберуться — любляться, а поберуться — чубляться.
- 58. В миру и смерть красна.** 1. У гурті і смерть не страшна.
- 59. Вода и камень точит.** 1. Вода і камінь довбає. 2. Не тим крапля камінець довбає, що сильна, а тим, що часто падає.
- 60. В одном кармане — вошь на аркане, в другом — вошь на цепи.** (Див. Гол, как сокол.) 1. У кишені — тарган та блоха, у хліві — ратиці та хвіст. 2. Голий підперезався та й зовсім зібрався. 3. Шапка-бирка, зверху дірка, а в кармані воша на аркані. 4. Сам голий, а сорочка за пазухою
- 61. Возьмешь лычко — отдашь ремешок.** 1. Затративши чуже личко, ремінцем мусиш оддати. 2. Не позичай — злий обичай: як віддаєш, то ще й лає. 3. Він для тебе маленьку нитку, а з тебе цілу свитку
- 62. Волка бояться — в лес не ходитъ.** 1. Боявшися вовка — в лісі не бувають. 2. Боявшися вовка — й без грибів бути. 3. Як нічим не ризувати, то нічого й не мати. 4. Боятися попа, то й у вітвар не йти
- 63. Волка ноги кормят.** 1. Якби все вовк лежав, то вже б досі здох. 2. Зайця ноги носять, вовка зуби годують. 3. Затим вовк не линяє, що в кошару часто никає. 4. Кожна пташка своїм носиком живе. 5. Вовка ноги годують.
- 64. Ворон ворону глаз не выклюет.** 1. Ворон ворону ока не виклює. 2. Собака собаки не рве (хвоста не одкусить).
- 65. Вот тебе, бабушка, и Юрьев день.** 1. От тобі, бабо, й Юра. 2. От тобі, Савко, й свитка. 3. От тобі, Гандзю, книш.
- 66. Вот тебе, небоже, что мне негоже.** 1. На тобі, небоже, що мені негоже. 2. На тобі, Данило, що мені неміло.
- 67. В поле за ветром не угоняешься.** 1. Нащо в криницю воду лити, вона й так повна. 2. В ліс дрова не возять. 3. Не дмухай проти вітру.
- 68. Все мое — со мной.** 1. Моє господарство — в міх та на плечі.
- 69. Всем сестрам по серьгам.** 1. Кожній свашці по ковбасці. 2. Буде усім по сім. 3. Усім по сім, а мені буде вісім.
- 70. В семье не без урода.** 1. В сім'ї не без виродка. 2. Нема роду без вироуду. 3. Нема лісу без вовка, а села без лихого чоловіка. 4. В болоті не без чорта. 5. В сім'ї не без п'яниці. 6. Кожне стадо не без паршивої вівці. 7. І між доброю капостою є багато гнилих качанів
- 71. Всяк угод не живет без забот.** 1. Без клопоту немає догляду.
- 72. Всяк кулик свое болото хвалит.** 1. Кожна жаба своє болото хвалить. 2. Всяк кулик до свого болота звик. 3. Кому, як болото, а мені так, як злото. 4. Кожна лисиця свій хвостик хвалить. 5. Знати своє добро і в калюжі.

- 73. Всяк по-своему с ума сходит.** 1. У всякої Пашки свої замашки. 2. Хто хоче — сокоче, а хто хоче — кудкудаче. 3. Кожний блазень своїм строєм
- 74. Всяк молодец на свой образец.** 1. У всякого Мусія своя затія. 2. Кожна пташка свою пісню співає. 3. Кожен жучок своєю доріжкою тягне. 4. Всяк сам свою долю кує.
- 75. Всякому овощу свое время.** 1. Всякому овочеві свій час. 2. Свій час на всяку справу. 3. Порою сіно косять. 4. Пройшло літо — не ходи в луг по калину. 5. Тоді дери луб'я, як дереться. 6. Не тепер по гриби ходить — восени, як будуть родить
- 76. Всяк петух смел на своей навозной куче.** 1. Кожний пес на своєму смітті гордий.
- 77. Всяк сверчок знай свой шесток.** 1. Знай, коза, своє стійло. 2. Не літай, вороно, в чужі хороми. 3. Знай, кобило, де брикати. 4. Коли не коваль, то й рук не погань. 5. Ігумену діло, а братії зась.
- 78. Всяк спляшет, да не как скоморох.** (Див. Дело мастера боится.) 1. За все береться, та не все вдається. 2. Співає, як порося в тину. 3. Дмись не дмись: волом не будеш. 4. І кулик на воді, і музика на коні.
- 79. В тихом омуте черти водятся.** 1. В тихому болоті чорти водяться. 2. Тиха вода людей топить, а бурна тільки лякає. 3. Тиха вода греблю рве. 4. Од тиха все лихо. 5. Тиха вода глибока. 6. Зверху гарно та тихо, а всередині ворухиться лихо.
- 80. В трех соснах заблудился.** 1. Заблудився між трьох дубів. 2. На коні їде і коня шукає. 3. По хаті ходить, а дверей не знайде. 4. Заблукав межи хатою і коморою. 5. Бачить, що в хижу, та дверей не знайде.
- 81. В худом котле вода не держится.** 1. Вода в решеті не встоїться. 2. Дірявого мішка не насиплеш (наповниш). 3. Порожнього міха не надуть, коли скрізь дірки йдуть.
- 82. В чужих руках ломоть шире.** 1. В чужих руках завше більший шматок. 2. Добре ширитись в чужім. 3. Гарна дівка, як засватана. 4. На чужій ниві все ліпша пшениця.
- 83. В чужом глазу сучок видит, а в своем бревна не замечает.** 1. Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом. 2. Не замітай чужої хижі — дивись, чи своя заметена. 3. Чуже лихо за ласощі, а своє за хрін. 4. Не бачить сова, яка сама. 5. Чужі гріхи перед очима, а свої за плечима.
- 84. В чужом пиру похмелье.** 1. З чужого клопоту голова болить. 2. Хто пив, а мене волочать. 3. Хто кислиці поїв, а на кого оскома напала. 4. Коваль згрішив, а шевця повісили. 5. Синиця шкоду робить, а журавлю попадеться. 6. Жінка сало гамнула, а на kota звернула. 7. Баба винувата, що дівка черевата.
- 85. Вынь да положь.** 1. Телись, ялова, давай молока. 2. Забажалось мерзлого в петрівку. 3. Заманулось, як серед літа криги

- 86. Выменял кукушку на ястреба.** 1. Виміняв ремінець на личко. 2. Виміняв шило на швайку. 3. Виміняв пасок на поясок. 4. Проміняв бика на індику. 5. Проміняв шило на мотовило.
- 87. Выше головы не прыгнешь.** 1. Вище лоба очі не ходять. 2. Вуха вище лоба не ходять. 3. Вище голови не стрибнеш. 4. Вище себе (своєї голови, пупа) не скочиш (не підскочиш)
- 88. Где наше не пропадало.** 1. Лупи, козак, яйця по цілому в день. 2. Сип, жінко, перцю, нехай нам на віку хоч раз гірко буде. 3. Гулять так гулять: бий, жінко, ціле яйце в борщ. 4. Хоч голий, та в поясі (та в підв'язках).
- 89. Где баба — там рынок, где две — там базар.** 1. Де баб сім, там торг зовсім. 2. Дві баби — торг, а три — ярмарок.
- 90. Где имение, а где наводнение.** 1. На городі бузина, а в Києві дядько. 2. Де Крим, де Рим, а де попова груша. 3. Де дощ іде, а де слизько. 4. Дощик за горами, а Маруся змокла.
- 91. Где кисель — там присел, где пирог — там прилег.** 1. Ледача шкапа скрізь прищипки має. 2. Робити — хоч кием бити, а їсти — хоч рачки лізти. 3. Як їсть, так нагріється, як робить, так і змерзне. 4. Їсть за вола, а робить за комара.
- 92. Где много слов, там мало дела.** 1. Не так-то він діє, як тим словом сіє. 2. Язиком с'як і так, а ділом ніяк. 3. Не той дурний, хто на слова скупий, а той дурний, хто на діло скупий.
- 93. Где пьют, там и льют.** 1. Де п'ють, там і ллють. 2. Де п'ють, там і б'ють.
- 94. Где путь прямой, там не ездят по кривой.** 1. Де можна лантух, там торби не треба. 2. Хто прошкує, той удома не ночує.
- 95. Где силой взять нельзя, там надобна хватка.** 1. Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся. 2. Треба розумом надточити, де сила не візьме. 3. І сила перед розумом никне.
- 96. Где тонко, там и рвется.** 1. Де коротко, там і рветься. 2. Де тонко, там і рветься, де блага, там і дереться.
- 97. Глас вопиющего в пустыне.** 1. Глас вопіючого в пустині. 2. Скоріше в курки молока випросиш.
- 98. Глухому две обедни не служат.** 1. День не петрівський, язик не попівський — по двічі говорити. 2. Сьогодні не вівторок, щоб повторювати разів сорок.
- 99. Говорят, что кур доят.** (Див. Бываєт, что медведь летает.)
- 100. Гол, как сокол.** 1. Голий, як бубон. 2. Голий, як руда миша. 3. Багатий, як циган на блохи. 4. У його грошей, як у жаби пір'я.

- 101. Голову вытащил — хвост увяз.** 1. Сорочку викупив, а сукман заставив. 2. Церкву покрив, а дзвіницю обдер. 3. Поли крає, а плечі латає.
- 102. Голод не тетка.** 1. Голод не свій брат. 2. Голодному все до смаку. 3. Голод і бреше, і краде. 4. Голод не тітка, а лютої мачухи лютіший. 5. Вижене голод на холод.
- 103. Голодной куме хлеб на уме.** 1. Голодний курці просо на думці. 2. Голодний кумі хліб на умі. 3. Рудій лисиці усе курчатко сниться. 4. Кому що, а курці просо.
- 104. Голодному Федоту и щи в охоту.** 1. Голодному й опеньки м'ясо. 2. Голодному й вівсяник добрий. 3. Лихо наше ячна каша — з'їв би й такої, та нема ніякої.
- 105. Голому разбой не страшен.** 1. Мокрий дощу не боїться. 2. З голого, як з святого, не візьмеш нічого.
- 106. Голь на выдумки хитра.** 1. Пішла голота па вигадки. 2. Поли крає, а плечі латає.
- 107. Гора родила мышь.** 1. Могила мишу родила. 2. З великої хмари малий дощ. 3. Грім рака вбив. 4. Ставився, як лев, а загинув, як муха.
- 108. Гора с горой не сходится, а человек с человеком всегда сойдется.** 1. Вода з водою зійдеться, а чоловік з чоловіком. 2. Гора з горою не зійдеться, а чоловік з чоловіком якраз.
- 109. Горбатого могила исправит.** 1. Горбатого могила виправить. 2. Пізно старого kota вчити гопки. 3. Лихого справить заступ та лопата. 4. Яке в колиску — таке в могилку. 5. Щербатого горшка ніколи не поправиш. 6. Криве дерево не дуже випрямитись. 7. Якого уродила ненька, такого прийме й земелька.
- 110. Горечь не принять — и сладкого не видать.** 1. Гірко заробиш — солодко з'їси.
- 111. Горшок котлу смеется, а оба черны.** 1. На сміялася верша з болота. 2. Дорікав горщик чавунові, що чорний. 3. Сміялася верша з сака, оглянулася—сама така 4. Насміявся шолудивий голомозому. 5. Насміявся голений стриженому
- 112. Грех да беда на кого не живут.** 1. Гріх по дорозі біг та на нас плиг. 2. І на меду знайдеш біду. 3. На всяку деревину птиця сідає, всяка людина своє лихо має.
- 113. Грехи любезны доводят до бездны.** 1. Що тіло любить, те душу губить.
- 114. Грозилась синица море поджечь.** 1. Дай бог нашому теляті вовка піймати. 2. Не довелося свині на небо дивитись. 3. Ніхто й не чув, як комар чхнув.
- 115. Губа не дура, язык не лопатка — знает, что горько, что сладко.** 1. Знає свиня, що морква. 2. Хоч дурний, та хитрий. 3. Сова знає, де кури ночують. 4. Ласий на чужі ковбаси. 5. Губа не з лопуцька. 6. Чи карася, чи порося — аби наїстись. 7. Буряк не дурак: на дорозі не росте, а все в огороді.
- 116. Губа толще — брюхо тоньше.** 1. Сердите не бува сите. 2. Вередлива коза вовкові користь.

117. Гулять — так гулять, на копейку квасу. (Див. Где наше не пропадало.)
118. Гусь свиньє не товарищ. 1. Кінь воліві не пара. 2. Гусь свині не товариш. 3. Шорник свитнику не товариш.
119. **Далеко кулику до петрова дня.** 1. Далеко куцому до зайця. 2. Далеко п'яному до Києва.
120. **Дал слово — крєпись, а не дал — держись.** 1. Хоч лопни, хоч перервись, а дав слово — крєпись. 2. Не давши слова — держись, а давши — крєпись. 3. Краще не обцятити, як слова не держати. 4. На десяти гілляках не вішайся. 5. Де літував, там було й зимувати.
121. **Дальше в лес — больше дров.** 1. Далі в ліс — більше труску. 2. Далі в ліс — більше дров.
122. **Дареному коню в зуби не смотрят.** 1. Дарованому коневі в зуби не дивляться. 2. Дар не купля — не гудять, а хвалять.
123. **Два медведя в одной берлоге не уживутся.** 1. Два коти в одному мішку не помиряться. 2. Два коти на одному салі не помиряться.
124. **Два сапога — пара.** 1. Зустрівся Яким з таким. 2. Обоє рябоє.
125. **Двое дерутся — третий не мешайся.** 1. Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся. 2. Де пси свої гризуться, там чужий не мішайся.
126. **Двум смертям не бывать, одной не миновать.** 1. Одної смерті не минеш, другої не буде. 2. Більше разу не вмреш. 3. Двом смертям не бути, а одної не минути. 4. Чи пан, чи пропав — двічі не вмирати. 5. Раз мати породила, раз і гинути. 6. Раз козі смерть.
127. **Дела давно минувших дней.** 1. То ще тоді діялось, коли шкіряні гроші були. 2. За царя Томка, коли була земля тонка: пальцем проткни н води напийся.
128. **Дела, как сажа бела.** 1. Живемо, як горох при дорозі: хто не йде, той не скубне. 2. Впав у біду, як курка в борщ. 3. Родичів багато, та ніде пообідати. 4. Життя, як собаці на перелазі. 5. Добре, як голому в кропиві. 6. Залишився, як на морі без весла.
129. **Дело мастера боится.** 1. По роботі пізнати майстра. 2. Дільника й діло боїться. 3. Діло майстра величає. 4. В умілого і долото рибу ловити. 5. Не сокира теше, а чоловік.
130. **Делу — время, потехе — час.** 1. Жарт місце має. 2. Добре діло утіха, коли ділу не поміха. 3. На все свій час. 4. Коли почав орати, то в сопілку не грати.
131. **Деньги любят счет, а хлеб меру.** 1. Копійка любить, щоб її рахували. 2. Гріш круглий — розкотиться. 3. Хто щадить гріш, той має з гаком більш.

- 132. День да ночь — сутки прочь.** 1. Аби день переднювати, а ніч переночувати. 2. Аби день до вечора. 3. День і ніч — сутки пріч.
- 133. Дерево от плодов, а человек от дела познается.** 1. На дерево дивись, як родить, а на людину, як робить.
- 134. Для милого дружка и сережку из ушка.** 1. Для милого друга і вола з плуга. 2. Для бажаного друга і коня з плуга. 3. Для вас і сорочку з вас.
- 135. Для старой бабы и на печи ухабы.** 1. Старій бабі і на печі ухаби. 2. На плохенький животик і пироги вадять (і мед не йде в ротик).
- 136. Днем с огнем не сыщешь.** 1. Шукай вітру в полі. 2. Ні слуху, ні духу. 3. Удень з каганцем не знайдеш.
- 137. Добрая жена — веселье, а худая — злое зелье.** 1. Добра жінка мужеві своєму вінець, а зла — кінець.
- 138. Добрая слава лежит, а дурная далеко бежит.** 1. Добре далеко чутно, а ледаче ще далі. 2. Добро довго пам'ятається, а зло ще довше.
- 139. Добрые вести не лежат на месте.** 1. Добрі вісті не лежать на місті. 2. Чутка йде по всьому світу.
- 140. Добрый жернов все смелет, плохой — сам смелется.** 1. Добре ковадло не боїться молотка. 2. Добрі жорна все перемелють. 3. У доброго коня не довгі й версти.
- 141. Долг платежом красен.** (Див. Возьмешь лычко.) 1. Що винен — оддати повинен. 2. Умівши брати, умій і віддати. 3. Позичка па боржнику верхи їздить. 4. Позика не штука, та віддача — мука. 5. Як беруть, сто коней дають, а візьмуть—і одного не дають
- 142. Дома и стены помогают.** 1. У своїй хаті й угли помагають 2. Дома й стіни помагають. 3. У своїй хаті й кочерги помагають. 4. Чужа хата гірше ката. 5. В чужій хаті й тріска б'ється.
- 143. Домашнего вора не убережешься.** 1. Домашнього злодія не встережешся. 2. Миша не одну дірку має до хати. 3. Амбар від злодіїв устеріг, а від себе не зміг.
- 144. Дорога ложка к обеду.** 1. Дороге яечко до великодня. 2. Дорога ложка до обіду, а пообідавши, то й під лавку. 3. Поміч у свій час, як дощ у засуху. 4. Не вчас даеш хліба густо, коли зубів пусто.
- 145. Дорого, да мило, дешево, да гнило.** 1. Дешева рибка — погана юшка. 2. Яка грушка, така й юшка. 3. Дешевим конем не їздити. 4. Яка пшениця, така й паляниця. 5. Краще п'ятак передачі, аби до вдачі.
- 146. До свадьбы заживет.** 1. Загоїться, поки весілля скоїться.
- 147. Достанется на орехи.** 1. Достанеться на кабачки. 2. Перепаде на горіхи. 3. Почастую тим чаєм, що ворота підпираєм.

- 148. Друг познається в бєде.** 1. В пригоді пізнавай приятеля 2. При горі та в лиху годину узнаєш вірну людину. 3. Не той друг, що лашиться, а той, що печалиться. 4. При добрій годині всі куми й побратими. 5. Поки щастя плужить, доти приятель служить.
- 149. Дружба дружбой, а табачок врозь.** 1. Лік дружбі не шкодить. 2. Брат мій, а хліб їж свій. 3. Брат братом, сват сватом, а гроші не рідня. 4. Кум не кум — не лїзь у горох. 5. Хоч ми брати, а наші кишені не сестри.
- 150. Дружному стаду волк не страшен.** 1. Дружній череді вовк не страшний. 2. Де згода, там і вигода. 3. Громада — великий чоловік. 4. Дружні сороки й орла заклують.
- 151. Дружно — не грузно, а врозь — хоть брось.** 1. Одна бджола мало меду наносить. 2. Де робить гурточок, там повний куточок, 3. Чого не може громада, того й козакові зась.
- 152. Дуракам закон не писан.** 1. Дурням закон не писаний. 2. Дурному гори немає, а все низ 3. Дурному море по коліна. 4. Один дурний камінь у воду кине, а десять розумних не витягне.
- 153. Дурное дело нехитрое.** 1. Не штука — вбити крука: злови-но живого. 2. Коли є курочка, добрий обід зварить і дурочка. 3. Добре господині, коли повно в судині. 4. І дурень зварить кашу, як пшоно є. 5. При добрій годині і дурень човном правитиме. 6. Добре чорту в дудку грати, сидячи в очереті. 7. Добре вогонь горить, як є чим підпалить.
- 154. Если бы да кабы во рту выросли грибы.** (Див. Бодливой корове...). 1. Якби та якби та виресли в роті гриби. 2. Ех, якби та якби та виресли на голові гриби, то був би город. 3. Якби хліб та одежа, то їв би лежа. 4. Коли б не пліш, то і голо не було б.
- 155. Есть квас, да не про вас.** 1. Не для пса ковбаса, не для кицьки сало. 2. Є сало, та не для кота. 3. Не для Гриця паляниця. 4. Є квас, та не для вас. 5. Як твоє не мелеться, то не бігай з кошиком.
- 156. Ехал к брату, а заехал к свату.** 1. їхав до Хоми, а заїхав до куми. 2. До церкви слизько, до дівчат близько.
- 157. Еще не тот наг, что лыком перевязан.** 1. Іще не то біда, як у просі лобода, а біда, як ні проса, ні лободи. 2. Не голодна корова, коли під ногами солома.
- 158. Жди у моря погоды.** 1. Чекай, собачко, здохне конячка — матимеш м'ясо.
- 159. Железо уваришь, а злой жены не уговоришь.** 1. Діжі не перемісити, а жінки не перебити. 2. Шафрану не перетреш, а жінки не переб'єш.

- 160. Живет Игошка: есть собака да кошка.** (Див. Гол, как сокол.) 1. Молодцем молодець: ні кіз, ні овець 2. Держав дві корови, тепер дві ворони 3. Рогатої скотини — вила та граблі, доброї одежі — мішок та рядно.
- 161. Жизнь прожить — не поле перейти.** 1. Вік ізвікувати — не пальцем перекивати. 2. Життя прожити — не поле перейти. 3. На довгім віку усього доведеться. 4. Вік прожити — не дощову годину перестояти. 5. З щастя та горя скувалася доля. 6. Життя, як стерниста нива — не пройдеш, ноги не вколівши.
- 162. За большим погонишься — малое потеряешь.** (Див. За двумя зайцами...) 1. Як відкусиш багато — ковтнеш мало. 2. За більшим поженись, та й того рішишь. 3. Лучив у корову, а попав у ворону.
- 163. Заглянет солнце и в наше оконце.** 1. Ще і на моїх воротах сонечко засяє. 2. Колись і в наше віконце гляне сонце.
- 164. За двумя зайцами погонишься — ни одного не поймаешь.** 1. Хто два зайці гонить, жодного не здогонить. 2. Піймав карася за порося.
- 165. Задним умом крепок.** 1. Повів коня кувати, як кузня згоріла. 2. Якби той розум спереду, що тепер ззаду. 3. Якби знаття, що в кума пиття, то б сам пішов і дітей забрав. 4. Як загнав на слизьке, то про підкови згадав. 5. Якби знав, де впаду, то соломки підмостив.
- 166. За дурной головой и ногам плохо.** 1. За дурною головою і ногам нема спокою. 2. Через дурний розум ногам лихо. 3. Не спитавши голови, не лізь до ніг. 4. Думай головою, а не черевиком.
- 167. Залетела ворона в чужие хоромы.** 1. Не дай боже з хама пана. 2. Свиня в наритниках, так уже й кінь. 3. Кулик на місці соколиним не буде птичим господином. 4. Де соколи літають, туди ворони не пускають. 5. Коли свиня в болоті, то мовить, що красна. 6. Пані на всі сані, тільки хвіст волочиться.
- 168. Замах рублевый, удар грошовый.** 1. Хіть, як у вола, а сила, як у комара. 2. Ставився, як лев, загинув, як муха.
- 169. За который перст не укусишь — все болит.** 1. Якого пальця не вріж, то все болить. 2. Матері кожної дитини жаль, бо котрого пальця не вріж, то все болить.
- 170. За мое же добро переломили ребро.** 1. За моє жито мене ж і бито. 2. Нашим салом та по нашій шкурі. 3. Обувшись в мої чоботи, та мене и лас.
- 171. За морем телушка полушка, да рубль перевоз.** 1. За морем телушка полушка, та перевіз дорогий. 2. За морем вовк три гроші, та руб перевозу.
- 172. За одного битого двух небитых дают.** 1. За битого двох небитих дають. 2. Хлопець і тепер карбованця варт, а як йому боки намнуть, то й два дадуть.

- 173. Запас беды не чинит.** (Див. Велика куча не надокучит.) 1. Запас біди не чинить, а їсти не просить. 2. Хліб в дорозі не затяжигь. 3. Достаток чинить статок. 4. Хоч їду в гостину, та хліба беру в торбину.
- 174. За постою денег не платят.** 1. Сідайте — ноги для дороги.
- 175. За семь верст киселя хлебать.** 1. За кільце кишки сім верст пішки. 2. За сім миль киселю їсти.
- 176. За словом в карман не лезет.** (Див. На ходу подметки рвет.) 1. Не дасть собі в кашу наплювати. 2. Не плюй, бо вона й сама звіркне. 3. Еге, ця на обидві кована. 4. Я сама, та насилу одгризлась од села.
- 177. За ушко да на солнышко.** 1. За вухо та туди, де сухо.
- 178. Звонко бубен, да страшен игумен.** 1. Ігумену діло, а братії зась. 2. Ченцеві з келії кортить, та ігумен не спить.
- 179. Злые языки — острый меч.** 1. Гостре словечко коле сердечко. 2. Слово не стріла, а глибше ранить. 3. Вода все сполосе, злого слова — ніколи. 4. Рана загоїться, але зле слово — ніколи.
- 180. Знать сокола по полету, а добра молодца по походке.** 1. Видно сокола по польоту, а сову по погляду. 2. Не завие так пес, як вовк.
- 181. И волки сыты, и овцы целы.** 1. І кози ситі, і сіно ціле. 2. Вовк ситий, і коза ціла
- 182. Игра стоит свеч.** 1. Гра варта свічок. 2. Варта справа заходу. 3. Вартий палац Паца, а Пац палаца.
- 183. Из грязи в князи.** (Див. Залетела ворона) 1. Панство в голові, а воші за коміром
- 184. Из-за деревьев леса не видно.** 1. В лісі був, а дров не бачив.
- 185. Из кулька в рогожку.** 1. З дощу та під ринву. 2. Змарнів, як полова. 3. Дожились, що ні свитки, ні чобіт. 4. Дожилася наша мати — через три свити тіло знати.
- 186. Из молодых, да ранний.** 1. Мале курча, та летюче. 2. Здається, й мала пташка, та кігті гострі.
- 187. Из огня да в полымя.** 1. З дощу та під ринву. 2. Утікав перед вовком, та впав на ведмедя. 3. Тікав від диму, та впав у вогонь. 4. Поправився з печі на лоб. 5. Варувався кия, та дістав нагая.
- 188. Из-за куста и ворона востра.** 1. На печі то и баба хоробра.
- 189. Из песни слов не выкинешь.** 1. З пісні слів не викинеш. 2. До слова йде и прислів'я. 3. Казка — брехня, а пісня — правда.
- 190. И мы не лыком шиты.** 1. І моя душа не повстянка. 2. Коли б була мати кишені не повузила, були б і в мене широкі рукава. 3 Чи я в бога теля з'їв.
- 191. И на старуху бывает проруха.** 1. Кінь на чотирьом та й то спотикається

- 192. И стены имеют уши.** 1. Я б сказав, та огірки за пазухою. 2. Я б сказав, та піч у хаті. 3. У тім річ, що в хаті піч. 4. І стіни мають вуха.
- 193. И хочется, и колется.** 1. І сюди гаряче, і туди боляче. 2. Ой мамо, хочу їсти, та боюся в погріб лізти.
- 194. И шуку бросили в реку.** 1. Поставили козла город стерегти. 2. Замкнув вовка межи вівці — нехай тюрму знає.
- 195. Как аукнется, так и откликнется.** 1. Як стукне, так і грюкне. 2. Як гукнеш, так і відгукнешся. 3. Який голос, такий і відголос. 4. Який «добридень», таке й «доброго здоров'я». 5. Хто людей не поважає, сам поваги не має. 6. Який харч, така й робота.
- 196. Как в воду опущенный.** 1. Як з хреста знятий. 2. Як з того світу встав. 3. Наче курча впустив.
- 197. Как волка не корми, а он все в лес смотрит.** 1. Скільки вовка не годуй, а він все в ліс дивиться. 2. Вовча натура в ліс тягне. 3. Не сподівайся дяки від приблудної псяки. 4. Вовка в плуг, а він к чорту в луг.
- 198. Какова Ананья, такова у нее и Меланья** (Див. Яблочко от яблони...). 1. Дурна мати — дурні діти. 2. Сова не приведе сокола. 3. Тернина грушок не родить. 4. Зі злої трави лихе й сіно.
- 199. Какова псу кормля, такова от него ловля.** 1. Як собаку годують, так він і гавка. 2. Гладь коня вівсом, а не батогом. 3. Син коневі мішком — не ходитимеш пішком.
- 200. Каков Савва, такова ему и слава.** 1. Який Сава, така й слава. 2. Який Яків, стільки й дяки. 3. Який пастух, така й череда.
- 201. Как с козла молока.** 1. З бика ні лою, ні молока. 2. Із попелу галушки не вдаються. 3. З козла ні вовни, ні молока. 4. Добра, як з курки молока, а з верби петрушки.
- 202. Каков строитель, такова и обитель.** 1. Зробив дядя, на себе глядя. 2. Робив—на себе дивив.
- 203. Клин клином выгоняют.** 1. Клин клином виганяють. 2. На круте дерево крутого треба клина.
- 204. К милому семь верст не околица.** 1. До любої небоги нема далекої дороги.
- 205. Когда дрова горят, тогда и кашу варят.** (Див. Куй железо...) 1. Лови рибку, як ловиться. 2. Гуляй, дитино, поки твоя година. 3. Не тоді до млина, як вітру нема. 4. П'ятниця удруге не трапиться.
- 206. Коготок увяз — всей птичке пропасть.** 1. Зав'яз пазурець— і пташці кінець. 2. Як вухо ввірветься, то й дзбан розіб'ється. 3. Кігтик застряг — пропав птах. 4. Вкрадеш голку, а потім коровку.

- 207. Комары кусают до поры.** 1. І на жалку кропиву мороз буває. 2. І на пса прийде зима.
- 208. Кому быть повешенным, тот не утонет.** 1. Що має утонуті, то не увисне. 2. Як будуть бити, то не будуть вішати, а як будуть вішати, то не будуть бити. 3. Що має висіти, то не утоне.
- 209. Кому пироги и пышки, кому синяки и шишки.** 1. Кому пироги й млинці, а кому гулі та синці.
- 210. Кому поживется, у того петух несется.** (Див. Богатому черти деньги...) 1. Кому щастя, тому і півень несеться 2. Як буде доля, то буде й льоля. 3. Кому щастя, той і на киеві впливає. 4. Коли не ведеться, то й курка не несеться. 5. Кому йдеться, тому й на скіпку прядеться. 6. Богатому й чорт яйця носить 7. Щасливому по гриби ходить.
- 211. Конец — всему делу венец.** 1. Кінець діло хвалить. 2. Кожній справі кінця гляди. 3. Діло без кінця, як кобила без хвоста. 4. Кінець — пішла баба ь танець.
- 212. Копейка рубль бережет.** 1. Хто щадить гріш — має з гаком більш. 2. Із копійки рублі робляться.
- 213. Кормят калачом, да в спину кирпичом.** 1. Хлібом кормлять, а стеблом очі колють. 2. Нагодують калачем та в спину рогачем.
- 214. Кошке игрушки, мышке слезки.** 1. Кому весілля, а курці смерть. 2. Кому жартушки, а мищі смертушки. 3. Кішці іграшки, а мищі сльози. 4. Кому скрутиться, а кому змелеться.
- 215. Красота пригладится, а ум пригодится.** (Див. С красоты воды не пить.) 1. Краси на тарілці не кряться, аби з нею господиня була.
- 216. Кто без призора в колыбели, тот весь век не при деле.** 1. Нагинай гілляку, поки молода. 2. Коли дитини не научиш в пелюшках, то не научиш в подушках.
- 217. Кто в лес, кто по дрова.** 1. Хто в луг, а хто и плуг 2. Хто в горох, а хто в сочевицю 3. Хто до лісу, а хто до біса. 4. Хто в ліс, а хто по дрова поліз.
- 218. Кто кого любит, тот того чубит.** 1. Кого люблю, того й б'ю. 2. Хто кого любить, той того чубить. 3. Милого друга мила і пуга.
- 219. Кто много говорит, тот мало делает.** 1. Де багато слів, там мало діла. 2. Яка корова багато реве, та мало молока дає. 3. Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримає.
- 220. Кто ожегся на молоке, дует на холодную воду.** (Див. Пуганая ворона...) 1. Хто опарився на окропі, дмухає на холодну воду. 2. Раз опечешся, другий остережешся.
- 221. Кто позже пришел, тому обглоданный мосол.** 1. Хто пізно ходить, той сам собі шкодить. 2. Прийшов гість, та на голу кість.

222. **Кто пьян, да умен — два угодьа в нем.** 1. Я п'ю та гуляю, а розуму не пропиваю.
2. Краше пияк, ніж дурак.
223. **Кто смел, тот два съел.** 1. Чия відвага, того и перемога.
224. **Кто спит весною — плачет зимою.** 1. Хто в літі гайнує, той взимку голодує. 2. Літо на зиму працює 3. Зима спитає, де влітку був.
225. **Кто старое помянет, тому глаз вон.** 1. Хто давне пом'яне, той лиха не мине. 2. Хто старе поминає, той щастя не має.
226. **Кто чесночку поел — сам скажется.** 1. Видно, що Ганна млинці пекла — аж ворота в тісті. 2. Не їв редьки — не будеш ригати. 3. Не їла душа часнику, то й не смердітїме.
227. **Куда конь с копытом, туда рак с клешней.** 1. Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає. 2. Натє й моїх п'ять, щоб було десять. 3. Куди кїнь з копитом, туди й жаба з хвостом. 4. Натє й мій глек на сироватку, щоб і моя була масниця 5. Натє й мою баночку на дьоготь. 6. Не всім туди раком лізти, де зозуля кує. 7. Натє й мій глек на капусту, щоб і я була Настя.
228. **К черту на кулички.** 1. До чорта в зуби. 2. Де козам роги правлять. 3 Де чорти навулачки б'ються.
229. **Куда дерево подрублено, туда и валится.** 1. Куди хилить вітер, туди й гілля гнеться.
230. **Куда Макар телят не гонял.** (Див. К черту на кулички.)
231. **Куда ни кинь — все клин.** 1. Куди не кинь, а все наверх дірою. 2. Куди не кинь — виходить клин. 3. Сюди кинь, туди кинь, то все голим на п'яти.
232. **Куй железо, пока горячо.** 1. Коваль, клепле, поки тепле. 2. Куй залізо, поки не загасло. 3. Коси, косо, поки роси. 4. Коси сіно, поки сонце світить. 5. Тоді дівку віддавай, поки люди трапляються.
233. **Кума немилы — и гостинцы постылы.** 1. У нелюбої куми несмачні й пироги.
234. **Курить — здоровью вредить.** 1. Курить багато на здоров'я — скоріше помрете.
235. **Курица по зернышку клюет, да сыта бывает.** 1. З хати по нитці — сироті свитина. 2. З миру по нитці — голому сорочка.
236. **Ласковий теленок двух маток сосет.** 1. Ласкаве телятко дві матки ссе.
237. **Легок на помине.** 1. Про вовка помовка, а вовк до хати. 2. Про вовка річ, а він навстріч.
238. **Ленивому всегда праздник.** 1. І будень, і неділя — все ленивому безділля.
239. **Лес рубят—щепки летят.** 1. Ліс рубають — тріски летять. 2. В лісі дрова рубають, а до села тріски падають. 3. Де борошно, там і порошно.

240. **Летами ушел, а умом не дошел.** 1. Виріс, а ума не виніс 2. Дивись на зріст, та питайся розуму. 3. Борода виросла, та ума не винесла.
241. **Летом каждый кустик ночевать пустит.** 1. В літі і качка прачка, а в зимі і Тереса не береться.
242. **Либо грудь в крестах, либо голова в кустах.** 1. Або дома не бути, або волю здобути. 2. Хоч голова в кустах, хоч груди в хрестах. 3. Або будемо на Русі, або пропадемо всі.
243. **Либо пан, либо пропал.** 1. Або виграв, або програв. 2. Хоч пан, хоч пропав. 3. Або рибку з'їсти, або на дно сісти.
244. **Лиса придет — и курица раскудахчется.** 1. І баран буцне, як зачепиш.
245. **Лиха беда начало.** 1. Аби почати, а там воно й піде. 2. Добрий початок — половина справи. 3. Почин дорожчий за гроші 4. За початком діло становиться.
246. **Лицо — зеркало души.** 1. Що в серці вариться, то на лиці не втаїться. 2. По парі пізнати, чим серце кипить.
247. **Лучше поздно, чем никогда.** 1. Краще пізно, ніж ніколи. 2. І я навчуся на сьомій дитині дівочими.
248. **Лучше синица в руках, чем журавль в небе.** 1. Близька соломка краще далекого сінця. 2. Краще маленька рибка, як великий тарган. 3. Краще нині горобець, як завтра голубець. 4. Як з лихим квасом, то ліпше з водою, аби не з бідою. 5. Краще синиця в жмені, ніж журавель у небі. 6. Краще їсти хліб з водою, аніж буханець з бідою. 7. Краще погано їхати, ніж хороше йти.
249. **Лучше умная хула, чем глупая хвала.** 1. Догана мудрого більше варта, як похвала дурного. 2. Краще з розумним загубити, як з дурнем знайти.
250. **Любишь кататься — люби и саночки возить.** (Див. Без труда не вынешь рыбки...) 1. Любиш смородину— люби й оскомину. 2. Любиш кататись— люби й саночки возити. 3. Любиш поганяти, люби й коня годувати.
251. **Маленькие дети — маленькое горе.** 1. Малі діти — мале лихо, діти побільшають — лихо погіршає. 2. Маленьке — миленьке, побільша — погірша. 3. Від малих дітей голова болить, а від великих — серце. 4. Мала дитина — не виспишся, велика дитина — не наїсишся.
252. **Мал золотник, да дорог.** 1. Мал золотник, та важок. 2. З малої хмари великий дощ буває. 3. Маленьке, але важеньке. 4. Малі тілом, та великі духом. 5. З малої іскри великий вогонь буває. 6. Хай річка й невеличка, а береги ламає.
253. **Масла с водой не смешаешь.** 1. Олії з водою ніколи не погодиш.

- 254. Мачеха пасынку надвоє волю дала: наг ходи либо без рубашки.** 1. Мачуха пасинку на волю давала: хоч — льолю купи, хоч — голий ходи. 2. Дали кісточку: хоч зараз гризи, хоч на завтра положи. 3. Хоч їж, хоч дивись, а щоб ціле було і неголодний був.
- 255. Медведя не убил, а шкуру запродав.** 1. Ще не зловив, а вже скубе. 2. Ще й риби не піймали, а вже заходилися юшку варити. 3. Журавель у небі, а ти йому вже ціну встановлюєш. 4. Ще вовка не вбили, а шкуру продають. 5. Де ще те теля, а він уже з довбнею бігає. 6. Коли ще косовиця, а ми вже сіно возимо.
- 256. Мели, Емеля, твоя неделя.** 1. Мели, Іване, доки вітру стане. 2. Плети, плети, я чув таких, як ти. 3. Говорив Мирон рябї кобили сон.
- 257. Милые бранятся — только тешатся.** (Див. Кто кого любит...) 1. Милі посваряться — краще помиряться. 2. Милого друга мила і пуга.
- 258. Много шума из ничего.** 1. Багато галасу даремно. 2. Грім рака вбив. 3. З великої хмари малий дощ. 4. За онучу збили бучу. 5. Сваряться за міх, а в міху нічого немає.
- 259. Молодец против овец, а против молодца и сам овца.** 1. Це тая Солоха, що кури полоха. 2. Молодець проти овець, а проти молодця і сам вівця. 3. Не то молодець, що за водою пливе, а то молодець, що проти води. 4. Як п'ян, то капітан, а як проспався, то й свині злякався.
- 260. Молодо-зелено.** 1. Молодість — буйність, а буйність — дурність. 2. Зелений, як рута. 3. Молодо-зелено, гулять велено. 4. Молодий .умок — це весняний льодок.
- 261. Моя хата с краю.** 1. Про мене — нехай вовк траву їсть. 2. Моя хата скраю — нічого не знаю. 3. Наше діло півняче: проспівав, а там хоч не розвидняйсь.
- 262. Мягко стелет — жестко спатъ.** 1. Бійся не того собаки, що бреше, а того, що лащитья. 2. Інший в ноги кланяється, а за п'яти кусає. 3. На язиці мід, під язиком лід. 4. Слова масні, а пироги пісні. 5. Інша рада гірш як зрада. 6. М'яко стеле, та твердо спати. 7. У вічі, як лис, а за очі, як біс. 8. Слова ласкаві, ти думки лукаві. 9. Тіло обіймає, а душу виймає.
- 263. На бедного Макара все шишки летятъ.** 1. Пішого сокола і ворони б'ють. 2. На похиле дерево всі кози скачуть. 3. Через низький тин усі собаки скачуть. 4. Бідному Савці нема долі ні на печі, ні на лавці. 5. Бідному все вітер в очі віє. 6. На убогого всюди капає. 7. Хто везе, того ще й підганяють. 8. На бідного Макара всі шишки летять.
- 264. На безрыбье и рак рыба.** 1. В степу і хрущ м'ясо. 2. На безлюдді й Хома чоловік. 3. На безриб'ї і рак риба. 4. Голодному й опеньки м'ясо. 5. Де не маєш співця — послухаєш горобця. 6. Нема чобіт — взувай постоли.

- 265. На бога надейся, а сам не плошай.** 1. Обіцяв бог дати, тільки казав заждати. 2. На бога зивай, а руки прикладай. 3. Боже поможи, та й сам не лежи. 4. Хто все богу молиться, той швидко оголиться. 5. Святі хлібом не нагодують. 6. Тоді бог дасть, як сам заробиш. 7. На бога надія й на кума Матія. 8. Дожидай долі, то не матимеш і льолі. 9. Роби, небоже, то й бог поможе.
- 266. На брюхе шелк, а в брюхе щелк.** 1. Нема нічого в казані, а золото на каптані. 2. На нозі сап'ян рипить, а в борщі тряся кипить.
- 267. На вкус, на цвет товарища нет.** 1. Кожен Івась має свій лас. 2. У всякої Пашки свої замашки. 3. Хто хоче — сокоче, а хто хоче — кудкудаче. 4. Кому попадає, а кому попова дочка. 5. Той хоче гарбузів, а той — огірків.
- 268. На воре шапка горит.** 1. На злодієві шапка горить. 2. Хто порося вкрав, у того в вухах пишчить.
- 269. На все руки мастер.** 1. В нього руки на всі штуки. 2. Що вхопить, те й зробить.
- 270. На всякого мудреца довольно простоты.** 1. На одного розумного сто дурнів. 2. Нема чоловіка без вади.
- 271. На всякое чиханье не наздравствуешься.** 1. На кожний гук не одгукаєшся. 2. На всякий чмих не наздоровкаєшся.
- 272. Наговорить три короба.** (Див. Мели, Емеля...) 1. Наговорити сім мішків гречаної вовни. 2. Наказав на вербі груш. 3. Оце вже на осиді кисллиці, а на вербі груші. 4. Городить таке, що й на вуха не налазить. 5. Городить таке, що й купи не держиться.
- 273. Надоел хуже горькой редьки.** 1. Став мені сілню в оці. 2. Став мені хрінном у носі. 3. Допік гірш од сирої кваші. 4. Ходить, як корова за телям.
- 274. Назвался груздем — полезай в кузов.** 1. Назвався грибом — лизь у кіш. 2. Хто стається вівцею, того стрижуть. 3. Пустився в бійку — чуба не жалій. 4. Вола звуть в гості не мед пить — воду возить.
- 275. Налетел и топор на сук.** 1. Доскакався м'ячик, доки на гвіздок проколовся.
- 276. На ловца и зверь бежит.** 1. На ловця і звір біжить. 2. На мельника вода робить.
- 277. На нет и суда нет.** 1. На нема і суду нема. 2. Як нема, то и дарма. 3. Як есть, то розійдеться, а нема, то обійдеться. 4. Нема й на сміх.
- 278. На полатях лежать — ломтя не видать.** 1. З спання не купити коня, а з лежі не справити одежі.
- 279. Насильно мил не будешь.** 1. На милування нема силування. 2. Силою не бути милою. 3. Силу нашім волон не доробишся. 4. Не допоможуть і чари, як хто кому не до пари. 5. Не спаруєш голубки до півня, бо голубка півневі не рівня. 6. Силуванним конем не поїдеш. 7. Силком не націлуєшся. 8. Силою колодязь копати — води не пити. 9. Не моргать брові і вусу, коли дівка не по вкусу.

- 280. На скорую ручку — комом да в кучку.** 1. Стук-грюк — аби з рук. 2. Косо, криво, аби живо. 3. Зробив з дуба шпичку. 4. На собаку мале, на ката велике.
- 281. На то и щука в море, чтоб карась не дремал.** 1. На то й щука в морі, щоб карась не дремав. 2. Для того й муха на світі, щоб ліниві удень не спали.
- 282. Наука хлеба не просит, а сама хлеб дает.** 1. Хто вчиться змолоду - не знає на старість голоду.
- 283. На ходу подметки рвет.** 1. З-під стоячого підошву випоре 2. По крашанках пройде і ні одної не роздавить 3. І риби наловить, і ніг не замочить. 4. З піску мотузки суче. 5. Не заспить грушок у попелі. 6. Був і на коні, і під конем. 7. Він і під церкву підкопається, а таки влізе. 8. Він вміє піймати вовка за вуха
- 284. Начать за здравие, а кончить за упокой.** 1. Почав за здравіє, а звів за упокій. 2. Почне про воли, а кінчає про голуби.
- 285. На чужой каравай рот не разевай.** 1. Краще своє латане, як чуже хватане. 2. Не сунь носа до чужого проса. 3. На чужий коровай очей не поривай, а рано вставай та собі учиняй. 4. На чуже пшонце окріпцю не приставляй. 5. Чужий кожух не гріє.
- 286. На чужой роток не накинешь платок.** 1 Рот — не город, не загородиш. 2. Великої треба хусти, щоб зав'язати людям усти. 3. Людям язика не зав'яжеш. 4. Чужий рот не хлів — не зачинити.
- 287. Наше счастье — дождь да ненастье.** 1. До нашого берега що не пристане—як не кізяк, то тріска. 2. Наше щастя — як в тієї курки, що качата водить.
- 288. Нашла коса на камень.** 1. Наскочила коса на камінь. 2. Наскочила кулага на врага. 3. Наскочив чорт на біса. 4. Хоч насподі лежатиму, та в очі плюватиму.
- 289. Наш пострел везде поспел.** 1. Без нашого Гриця вода не освятиться. 2. Де з маслом каша, там милість ваша. 3 Де посій, там і вродиться.
- 290. Наш Филат не бывает виноват.** 1. Дмитер хитер: з'їв курку, а сказав — сама полетіла. 2. Хто вміє красти, той вміє і брехеньку скласти.
- 291. Не боги горшки обжигают.** 1. Не святі горшки ліплять, а прості люди.
- 292. Не боится волк собаки, а не любит звяки.** 1 Не боїться вовк собаки, але його зв'яки. 2. Не воруши гною, бо смердітимо. 3. Не чіпай лиха, коли воно спить.
- 293. Не было бы счастья, да несчастье помогло.** (Див. Нет худа без добра.) 1. Щастя в нещасті.
- 294. Не было ни гроша, да вдруг алтын.** 1. Щастя, як трясця — на кого схоче, на того й нападе. 2. Упав у гаразд, як муха в сметану.
- 295. Не было печали — черти накачали.** 1. Не мала баба клопоту, так купила порося. 2. Купив чорта з рогами на свою шию. 3. Не було клопоту, так чорт надав. 4. Не мала дівка лиха, так Каленика привела.

- 296. Не в коня корм.** 1. Не для нашого коня ця паша. 2. Не для нашої шії ті коміри шили
- 297. Не в свої сани не садись.** 1. В чужий черевик ноги не сунь. 2. Що попови можна, то дякові зась. 3. Щоб лиха не знати, треба своїм плугом орати. 4. Не всім туди рачки лізти, де зозуля кує. 5. Швець знай своє шевство, а в кравецтво не мішайся.
- 298. Не все коту масленица.** 1. Не завжди коту масляна. 2. Прийде і на пса колись зима. 3. Минулася котові масничка. 4. Носив вовк овець — понесли і вовка. 5. Нема тієї курочки, що несла золотії яєчка.
- 299. Не все то золото, что блестит.** 1. Не все те золото, що блищить. 2. Не все те добре, що смакує. 3. Блищить, як злото, а всередині болото. 4. Буває, що й черепок блищить.
- 300. Не все то перенянь, что по Волге плывет.** 1. Не все те переймай, що за водою пливе. 2. Не все те правда, що на весіллі плетуть.
- 301. Не всякое лыко в строку.** 1. Не за всяку провину києм у спину. 2. Помилка за фальш не йде.
- 302. Не гордись званием, а гордись знанием.** 1. Одержавши диплом, не думай, що ти вже агроном. 2. Хвалися не родичами орлами, а своїми ділами. 3. Красна пташка своїм пір'ям, а людина своїм знанням. 4. Не краса красить, а розум. 5. Вихвалявся гриб гарною шапкою, та що з того, коли під нею голови нема.
- 303. Не грози щукє морем, а нагому горем.** 1. Не страши kota салом. 2. Лякали щуку, що в озері її топить будуть. 3. Мокрий дощу не боїться. 4. Не стращай вогню кочергою.
- 304. Не до жиру, быть бы живу.** 1. Не до жиру, аби живу. 2. Захотів пишно — аби затишно. 3. Не до поросят свині, коли свинно смалять.
- 305. Недосол на столе, пересол на спине.** 1. Недосіл на столі, пересіл на голові.
- 306. Не жалей алгына — отдашь полтину.** 1. Лінивий двічі робить, скупий двічі платить. 2. Не жалій ухналя, бо підкову загубиш.
- 307. Не за бороду — за ум жалууют.** 1. Не краса красить, а розум. 2. Честь не вусам і бороді, а розуму в голові. 3. Борода не робить мудрим чоловіка.
- 308. Не за то волка бьют, что сер, а за то, что овцу съел.** 1. Не за те бито, що ходила в жито, а за те, що дома не ночувала. 2. Не в тім діло, що кобила сива, а в тім, що не везе. 3. Не тим хороша, що чорноброва, а тим, що діло робить.
- 309. Незванный гость хуже татарина.** 1. Непроханий гість гірше татарина. 2. Незваному гостю місце за дверима. 3. Гарні гості, та не в пору. 4. Прийшли непрохані, то й підем некохані. 5. Почастую тим чаєм, що ворота підпираєм. 6. Де не просять, там києм виносять. 7. Дорогі гості, та в середу трапились. 8. Прийшов непроханий — підеш недякуваний. 9. Під лихий час і кум за собаку.

- 310. Не знаєш, где найдеш, где потеряєш.** 1. Якби знав, де знайду, то б туди пішов, а якби знав, де загублю, то б туди не пішов. 2. Якби знав, де впав, то й соломки підіслав. 3. Якби ж знаття, що в кума пиття, то б сам пішов і дітей забрав. 4. Якби той розум спереду, що ззаду.
- 311. Не зная броду, не суйся в воду.** 1. Не спитавши броду, не лізь у воду. 2. Не хапайся поперед невода рибу ловити. 3. З сокирою не лізь туди, де пила не була. 4. Не хапайся поперед батька в пекло, бо не знайдеш, де й сісти
- 312. Не имей сто рублей, а имей сто друзей.** 1. Не май сто рублів, а май сто друзів. 2. Не май сто кіп, як сто друзів.
- 313. Не к лицу бабке девичьи пляски.** 1. Старій кобилі не брикатися, сивій бабі не цілуватися. 2. Згадала баба дівич-вечір. 3. Жартувала баба з колесом, та спиця застрягла.
- 314. Не кормя, далеко не поедешь.** 1. Сип коневі мішком, не ходитимеш пішком. 2. Без попасу далеко не поїдеш.
- 315. Не коси глаз на чужой квас.** (Див. На чужой каравай...) 1. Чужим пивом весілля не одбудеш. 2. Не гостри зубів на чуже. 3. Чужий кожух не гріє. 4. З чужого добра не стройть двора. 5. Чужим добром не забагатієш. 6. Чужими пирогами свого батька поминать.
- 316. Не красна изба углами, красна пирогами.** 1. Коли є хліба край, то й під вербою рай. 2. Як хліба край, то й у хліві рай.
- 317. Не купил батька шапки — пусть уши мерзнут.** 1. На зло моему батькові хай мені очі повилазять. 2. На зло моїй жінці нехай мене б'ють. 3. Коли моя жінка шельма — хай свині борошно їдять. 4. На зло ворогам корову продам — хай мої діти молока не питимуть.
- 318. Не ладно скроен, да крепко сшит.** 1. Хоч не в лад, та широко ступає. 2. Хоч погано баба танцює, зате довго. 3. Хоч не гладко, аби міцно.
- 319. Не летит пчела от меда, а летит от дыма.** 1. Не біжить собака від калача, але від бича. 2. Не мила та хворостина, що по очах біла.
- 320. Не мил и свет, когда милого нет.** 1. Без вірного друга великая туга.
- 321. Не мытьем, так катаньем.** 1. Не києм, ю палицею. 2. Не вмер Данило, болячка вдавילה. 3. Хоч круть-верть, хоч верть-круть. 4. Не вмер Гаврило — галушкою вдавילה.
- 322. Не нашего поля ягода.** 1. Не нашого тіста книш. 2. Не нашого пір'я птах. 3. Не нашого сорту—іди собі к чорту. 4. Не нашого поля ягода. 5 Не нашого села прихожани
- 323. Не плюй в колодец — пригодится воды напиться.** 1. Не брудни криниці, бо схочеш водиці. 2. Не плюй у криницю — згодиться води напиться. 3. Прийде коза до воза.

- 324. Не подмажешь — не поедешь.** 1. Хто мастить, тому віз не скрипить. 2. Хто маже, той іде. 3. Без мастила нема діла. 4. Золота швайка мур пробиває. 5. Заваривши кашу, не жалуй масла.
- 325. Не пойман — не вор.** 1. Не піймавши, не кажи злодій. 2. Не кажи злодій, поки за руку не вхопив. 3. Хто втік, той і прав.
- 326. Не по коню, да по оглобле.** 1. Баба винувата, що дівка черевата. 2. На того вина, кого дома нема. 3. Кішку б'ють, а невістку докоряють. 4. Хома не без ума: не б'є жінку, та тещу.
- 327. Не поп — не рядись в ризи.** 1. Не піп — не микайся в ризи. 2. Коли не Кирило, то не пхай там рило. 3. Як не коваль, то й рук не погань.
- 328. Не рада курочка на пир, да за крыльшко тащат.** 1. Не хоче курка на вечорниці, та несуть. 2. Не хоче корова заміж, а її ведуть на налігачі. 3. Кому весілля, а курці смерть. 4. Не рада коза торгу, а курка весіллю, та мусять.
- 329. Не радуйся найдя, не тужи потеряв.** 1. Знайшов — не скач, загубив — не плач.
- 330. Не родись красивым, а родись счастливым.** 1. Не родися красна, а родися щасна. 2. Як буде доля, то буде й льоля. 3. Не родися в платтячку, а родися в щастячку.
- 331. Не рой другому яму — сам в нее попадешь.** 1. Не копай іншому ями, бо сам упадеш. 2. Хто іншим лиха бажає, сам лихо має.
- 332. Не свиным рылом лимоны нохать.** 1. Теля не знається на пирогах. 2. Знається, як свиня на перці. 3. Тямиш, як свиня в апельсинах.
- 333. Не смейся чужой беде — своя гряде.** 1. Не смійся, барило, сам кухвою станеш. 2. Смішки з попової кішки, а як своя здохне, то й плакатимеш. 3. Не бажай другому лиха, коли й тебе скубе стиха. 4. З чужого злого учися свого. 5. Не смійся раба рабі — буде й тобі. 6. Чуже лихо за ласощі, а своє за хрін.
- 334. Не согрешишь — не покаешься.** 1. Де гріх, там і покута.
- 335. Не разом Москва строилась.** 1. Велике дерево поволі росте. 2. За один раз не зітнеш дерева.
- 336. Не спеши, коза, в лес — все волки твои будут.** (Див. Не зная броду...) 1. Не хапайся поперед батька в пекло, бо не знайдеш, де й сісти.
- 337. Не суди — себя гляди.** 1. Пильнуй носа свого, а не кожиха мого. 2. Не бачить сова, яка сама. 3. Лучче б глядів свого носа, ніж чужого проса. 3. Сам блудить, а інших судить. 5. Завжди інших обмовляє, хто сам під носом бульку має. 6. Смішки з чужої лемішки — своєї наколоти та й реготи.
- 338. Не так страшен черт, как его малюют.** 1. Не такий страшний вовк, як його малюють. 2. Не кожне кусається, що з вусами.

- 339. Нет дыма без огня.** 1. Диму без вогню не буває. 2. Де не горить, там ся не курить. 3. Де верба, там вода.
- 340. Не тогда собак кормить, как на охоту ийти.** 1. Не тоді коня сідлати, як треба сідати. 2. Не тоді хортів годувати, як на влови їхати. 3. Не тепер по гриби ходить — восени, як будуть родить. 4. Не тоді коневі вівса, коли дивиться на пса. 5. Не тоді меча шукати, коли треба потикати.
- 341. Нет розы без шипов.** 1. В кожній троянді є колючки. 2. І за доброї години чекай лихої днини. 3. І в погоду часом грім ударить.
- 342. Нет худа без добра.** 1. Лихо не без добра. 2. Немає злого, щоб на добре не вийшло.
- 343. Не учи ученого хлеба есть печеного.** 1. Не вчи рибу плавати. 2. Не страхай страханого, бо він більше бачив. 3. Пізно старого kota вчити гопки.
- 344. Не хвались замужеством третьего дня, а хвались третьего года.** 1. Не хвалися жінкою в сім день, а хвалися в сім літ.
- 345. Не хвались, идя на рать.** 1. Не хвалися, ідучи в бій. 2. Скажеш гоп, як перескочиш. 3. Не хвалися, ідучи на торг, а хвалися, ідучи з торгу.
- 346. Не хватило пороху.** 1. Чхали, чхали, та й на степу ночували. 2. Увірвався бас. 3. Докотив до самого краю. 4. Клямка запала.
- 347. Не хочу учиться, а хочу жениться.** 1. Ще книжки в сумці, а вже парубки в думці. 2. Як задумав женитися, то вже пізно вчитися.
- 348. Нечего на зеркало пенять, коли рожа крива.** 1. Глянь на воду та на свою вроду. 2. Не поможе ні мило, ні вода, коли така врода. 3. Кургузий що не одягне, то все йому довге. 4. Не бачить сова, яка сама.
- 349. Нечем крыть.** 1. Маком сів. 2. Клямка запала. 3. От тепер ні до торгу, ні до жінки.
- 350. Нечистая совесть спать не дает.** 1. Совість гризе без зубів. 2. Сид, хоч не дим, а очі виїсть.
- 351. Ни богу свечка, ни черту кочерга.** 1. Ні богові свічка, ні чортові шпичка. 2. Не вміє котові хвоста зав'язати. 3. Ні грач, ні помагач. 4. Ні пава, ні гава. 5. Ні з губи мови, ні з носа вітру. 6. Ані до ради, ані до звади. 7. Ні богові свічка, ні чортові ладан. 8. І кулик на воді, і музика на коні. 9. Ні сюди Микита, ні туди Микита.
- 352. Никто того не ведает, как бедный обедает.** 1. Ніхто не баче, як сирота плаче, а як заскаче, то всяк побаче. 2. Ніхто не відає, що бідний обідає
- 353. Ни рыба, ни мясо.** (Див. Ни богу свечка...) 1. Ні риба, ні м'ясо, а щось неначе гриб. 2. Ні брат, ні сват. 3. Ні пес, ні 'баран. 4. Ні вогню, ні полум'я,— тільки дим.
- 354. Ни с кожи, ни с рожи.** 1. Ні з очей, ні з плечей. 2. Хороша, як свиня в порошу. 3. Гарна, як свиня в дощ.

355. **Ноль внимания, фунт презрения.** 1. Ноль уваги, пуд зневаги.
356. **Носится, как курица с первым яйцом.** 1. Товчеться, як Марко по пеклу. 2. Товчеться, як дурень із ступою. 3. Носиться, як кіт з оселедцем. 4. Носиться, як курка з першим яйцем. 5. Носиться, як дурень з писаною торбою. 6. Товчеться, як чорт з бубном. 7. Величається, як чумацька воша. 8. Носиться, як баба із ступіром.
357. **Нос — семерым рос, одному достался.** 1 Ну и ніс, для празника ріс. а ти в будень носиш. 2. Ніс так ніс — як через Дніпро міст.
358. **Ночью все кошки серы.** 1. Вночі всі коти бурі, а корови сірі. 2. Ніч-мати все покріє. 3. На весіллі всі свати, на хрестинах — куми.
359. **Нужда скачет, нужда плачет, нужда песенки поет.** 1. Неволя й плаче, неволя й скаче. 2. Нужда мовчати не вміє. 3. Навчить біда плакати. 4. Навчить біда ворожити, як нема що в рот вложити.
360. **Обещанного три года ждут.** 1. Чекай, собачко, здохне конячка, матимеш м'ясо. 2. Казав пан — кожух дам, та слово його тепле.
361. **Овес к коню не ходит.** 1. Ясла до коней не ходять. 2. Не йдуть ясла за волами, але воли за яслами. 3. Корита не ходять до свиней, але свині до корит. 4. Як захоче коза сіна, то до воза прийде. 5. Не копитові кобила, а копито кобилі.
362. **Овец не стало, так и на коз честь стала.** 1. Де не маєш співця — послухаєш горобця. 2. Нема чобіт — взувай постолі. 3. Нема хліба — їж пироги. 4. Не прилетів соловей — нехай іволга за його править.
363. **Овчинка выделки не стоит.** 1. Неварта справа заходу. 2. Шкурка вичинки (за чиньбу) неварта
364. **Оделся Иван, да не в свой кафтан.** 1. Не в свої штани убрався.
365. **Один Нестор и у каши не спор.** 1. Одна бджола мало меду наносить. 2. Добре там живеться, де гуртом сіється й орється. 3 Одним пальцем і голки не вдержиш. 4. Де робить купа, не болить коло пупа. 5. Копа переможе й попа.
366. **Один с сошкой, семеро с ложкой.** 1. До готового хліба знайдеться губа. 2. Мельники до готової муки. 3. Готовеньке і кішка з'їсть.
367. **Одним миром мазаны.** 1. Обоє рябєє. 2. Той же Савка, та на других санках. 3. Який дідько печений, такий і варений.
368. **Одна ласточка погоды не делает.** 1. Один цвіт не робить вінка. 2. Одна ластівка не робить весни. 3. Один кіл плота не держить. 4. З одної ягоди немає вигоди.
369. **Одного поля ягода.** (Див. Одним миром мазаны) і. Одного тіста книш. 2. Одного поля ягода. 3. З того сукна й гудзики. 4. Одного плота коли. 5 З одного яйця вилізли.

- 370. Одному ехать — и дорога долга.** 1. Тоді дорога спішна, коли розмова втішна.
2. В порожній хаті сумно й спати
- 371. От безделья не бывает веселья.** 1. З праці — радість, з безділля — смуток. 2. Не журишь, а за діло берись.
- 372. От ворон отстал, к павам не пристал.** 1. Від одного берега одстав, та до другого не пристав. 2. Ні в сих, ні в тих. 3. Од поганих втік, гарних не догнав.
- 373. От добра добра не ищут.** (Див. За двумя зайцами... та За большим погонишься...) 1. Добра добувши, кращого не шукай. 2. Не треба плахти, коли і в запасці гарно.
- 374. От дохлого осла уши.** 1. Заробив на сіль до оселедця.
- 375. Отольются кошке мышкены слезки.** 1. Одізвуться вовкові кобилячі слізки. 2. Прийде і на пса колись зима.
- 376. От тюрьмы да от сумы не зарекайся.** 1. Від в'язниці та торби не відмовляйся.
2. Сьогодні з мішком, а завтра з торбиною. 3. Не зарікайся красть, а як бог дасть. 4. Не зарікайся всього робити, тільки свого вуха вкусити. 5. Зарікалася свиня кізьяк їсти. 6. Не зарікайся: трапляється, що й по мудрому чорт катається.
- 377. От худого семени не жди хорошего племени.** 1. З поганой трави лихе й сіно. 2. Який росток, такий і паросток. 3. Од доброго коріння добрий і пагонєць одійде. 4. Яке коріння, таке й насіння.
- 378. Охота пуще неволи.** 1. Охота гірше неволі. 2. Охочого не вняти. 3. Риба та зайці приведуть у старці.
- 379. Палеца в рот не клади.** 1. Межи двері пальця не клади. 2. Не клади пальця в рот, бо відкусить. 3. Хоч прив'язи, то одгризеться. 4. Це таке, що не вступить ні пішому, ні кінному.
- 380. Первый блин комом.** 1. Перша чарка колом. 2. Перші коти за плоти. 3. Перші щенята за плоти викидають.
- 381. Перед смертью не надышишься.** 1. Навздогінці не націлуватися.
- 382. Пей, да дело разумей.** 1. Пий винце, та знай дільце. 2. Пий, та ума не пропивай.
- 383. Перемелется — мука будет.** 1. Перемелеться лихо — добре буде. 2. Буде добре, як мине зле. 3. Перетреться, перемнеться, та й так минеться. 4. Сонечко блисне — сорочечка висхне.
- 384. Плетью обуха не перешибешь.** 1. Лобом муру не проб'єш. 2. Проти сили й вил не потягне. 3. Проти гори піском не сипать. 4. Ликом пастернаку не викопаєш. 5. І риба не плине проти бистої води. 6. Ночвами моря не перепливеш. 7. Пальцем потопу не заставити. 8. Шилом моря не нагрієш.

- 385. Плюнь в глаза, а он говорит, что божья роса.** 1. Ти йому в очі плюй, а він каже — дощ іде. 2. Плюнь у вічі, а він каже ще двічі.
- 386. Повадилсь кувшин по воду ходити — тут ему и голову сложить.** 1. Занадивсь кухоль по воду ходити, поки йому вухо не відламали. 2. До часу дзбан воду носить. 3. Занадивсь звір до скотини — попробує рогатини.
- 387. Повинную голову меч не сечет.** 1. Покірної голови меч не йме. 2. Винного двома батогами не б'ють. 3. Як признався — розквитався.
- 388. Поделом вору и мука.** 1. По злочину й кара. 2. Катюзі по заслuzі. 3. Красти вільно, та б'ють більно.
- 389. Под лежачий камень вода не течет.** 1. Під лежачий камінь і вода не тече. 2. Лежачи й камінь мохнатіє. 3. Вовка ноги годують.
- 390. Под носом взошло, а в голове не посеяно.** 1. Під носом косовиця, а на розум не орано.
- 391. Поднявший меч от меча и погибнет.** 1. Яким мечем воював, від такого і поліг.
- 392. Пожалел волк кобылу — оставил хвост да гриву.** 1. Жалів яструб курку, доки всю оскуб. 2. Пожалів вовк кобилу — zostавив хвіст і гриву. 3. Розжалобивсь, як вовк над порослям — від'їв ніжки та й плаче.
- 393. Поживем — увидим.** 1. Поживемо — побачимо. 2. Що буде, то буде, а ти, Марку, грай. 3. Що було — бачили, що буде — побачимо.
- 394. Пока трава зазеленеет, кобыла околеет.** Поки сонце зійде, роса очі виїсть. 2. Поки бабуся спече книші, в дідуся не буде душі.
- 395. Полюбите нас черненькими, а беленькими нас всяк полюбит.** 1. Полюби мене в чорній, а вже в білій полюбить і абихто. 2. Не тоді мені лижи губи, як солодкі, а тоді, як гіркі. 3. Полюби мене так, а з грошима в'язне й дяк.
- 396. Полюбится сатана пуще ясного сокола.** 1. Полюбиться сатана краще від ясного сокола. 2. Кому як мара, йому — як зоря. 3. Не кожна ж Ганна гарна. 4. Закохавсь, як чорт в суху вербу. 5. Найдеться купець і на дірявий гарнець.
- 397. По одежке протягивай ножки.** 1. По своєму ліжку простягай ніжки. 2. По достатках ноги простягай. 3. Так кравець крає, як йому матерії стає.
- 398. Попал, как кур во щи.** 1. Впав, як курка в борщ. 2. Застукали, як Головка на базарі. 3. Зав'яз, як собака в тину.
- 399. Попал пальцем в небо.** 1. Попав кулею в пліт. 2. Лучив у корову, а попав у ворону. 3. Попав, як сліпий на стежку. 4. Попав пальцем у небо.
- 400. По платью встречают, по уму провожают.** 1. Не суди по одязі — суди по розуму. 2. Вихвалявся гриб гарною шапкою, та що з того, коли під нею голови нема. 3. На дерево дивись, як родить, а на людину, як робить.

- 401. Попы трутни, живут на плутни.** 1. У попа здачі, як у шевця остачі. 2. Попа одним обідом не нагодуєш. 3. Один чорт піп що стрижений, що кудлатий,— усі люблять брати. 4. У попа піст, а в зубах курячий хвіст.
- 402. Попытка — не пытка, а спрос — не беда.** 1. Купив не купив, а поторгуватися можна. 2. Попиток— не збиток, спрос — не біда. 3. Догнав — не догнав, а погнатись можна.
- 403. По работе и плата.** 1. Яка робота, така и плата. 2. Хто вітрові служить, тому димом платять. 3. Хто легко живе, той легко одягнений. 4. Хто робить, той голий не ходить.
- 404. Портит Ивашку белая рубашка.** 1. Забув віл, коли телям був. 2. Казали люди: квач притикою не буде.
- 405. Посади свинью за стол...** 1. Посади свиню за стіл, то вона й ноги на стіл. 2. Дай курці грядку, а їй і городу мало. 3. Пусти чорта в хату, то він і на піч залізе. 4. Пусти пса під стіл, а він дереться на стіл. 5. Просилися злидні на три дні, та чорт їх довіку викишкає.
- 406. По Сеньке и шапка.** 1. По Савці свитка. 2. По синку шапка.
- 407. После дождика в четверг.** 1. На Миколи та й ніколи. 2. Як мені на долоні волосся поросте. 3. Це тоді буде, як рак свисне. 4. Тоді то буде, як п'явка крикне. 5. Це буде тоді, як у курки зуби виростуть. 6. Тоді це буде, як дві неділі разом зійдуться.
- 408. После драки кулаками не машут.** 1. Після бійки кулаками не махають. 2. Повів коня кувати, як кузня згоріла. 3. Замкнув пан стайню, як коні вкрали.
- 409. Пословица не мимо молвится.** 1. Нема приповідки без правди.
- 410. Поспешись — людей насмешись.** 1. Зробив наспіх, як наспіх. 2. Поспішиш— людей насмішиш. 3. Скорий поспіх — людям посміх. 4. Зроблено спішно, тому вийшло смішно.
- 411. По усам текло, а в рот не попало.** 1. По бороді текло, а в роті сухо було. 2. Пожививсь, як собака мухою. 3. Понюхав пирога, та не вдалося покуштувати. 4. Пожививсь, як пес макогоном. 5. Вхопив шилом патоки.
- 412. Пошел теленок медведя пугать.** 1. Лякає мишка кицьку, та з нори не вилазить. 2. Дай Бог нашому теляті вовка піймати.
- 413. Пошла по масло, а в печи погасло.** 1. Пішла по сіль, та й чорт насів. 2. За море по зілля пішов. 3. Поки найде, то й сонце зайде. 4. Пішов по масло. та й у печі погасло.

- 414. Пошли дурака богу молиться, он и лоб расквасит.** 1. Загадай дурному богу молитися, він і лоба (ікони) розіб'є. 2. Пошли дурня по раки, а він жаб налапа. 3. Пошли дурного, за ним другого, та й сам третій іди. 4. Дурень і в макітрі макогона зломить. 5. Пошли дурня по масло, то і в печі погасне. 6. Дурному нема гори — куди попав, туди й вали. 7. Дай дурневі макогона — він і вікна поб'є.
- 415. Правда глаза колет.** 1. Правда очі коле. 2. Сові сонце очі коле. 3. Не любить правди, як пес мила.
- 416. Придет беда — купишь ума.** 1. Як біда докучить, так розуму научить. 2. Кожна пригода — до мудрості дорога. 3. Щастя розум відбирає, а нещастя назад повертає. 4. Не зазнавши біди — не буде добра.
- 417. Пришла беда — отворяй ворота.** 1. Біда біду знайде, коли й сонце зайде. 2. Біда біду перебуде: одна мине — десять буде. 3. Біда одна не ходить, а з собою ще й горе водить. 4. Біда біду тягне. 5. До лиха та ще лихо. 6. Згине пуга — буде друга. 7. Біда знайде, хоч в піч замажся. 8. І на меду знайдеш біду. 9. Горе — море: пий його, не вип'єш.
- 418. Проголодаешься — хлеб достать догадаешься.** 1. Навчить біда попити, як нема чого вхопити. 2. Навчить біда вареники їсти. 3. Навчить біда коржі з маком їсти. 4. Вчи лінивого не молотом, а голодом.
- 419. Пропал, как швед под Полтавой.** 1. Добувсь, як швед під Полтавою. 2. Пропав, як собака в ярмарку. 3. Пропав, як руда миша.
- 420. Пропал ни за понюшку табаку.** 1. Пропав ні за цапову душу.
- 421. Прошел огонь, и воду, и медные трубы.** 1. Не з одної печі хліб їв. 2. Перейшов уже крізь сито й решето. 3. Бував і на коні, і під конем. 4. Бачив і горох і сочевицю. 5. Поспитав я вже і пня, і колоди. 6. Не з одного колодязя воду пив. 7. Був на покуті й під покуттям.
- 422. Пуганая ворона куста боится.** 1. Битому й різку покажи, то він боїться. 2. Лякана ворона куща боїться. 3. Полоханий заєць і пенька боїться. 4. Налякав міх, то й торби страшно. 5. Битому собаці кия не показуй. 6. Куме, солома суне! 7. Хто опарився на окропі, дмухає на холодну воду.
- 423. Пустая бочка звонче гремит.** 1. Порожня бочка гучигь, а повна — мовчить. 2. Дурний любить вчить, а розумний вчитися.
- 424. Пустая мельница и без ветра мелет.** 1. Меле, як порожній млин. 2. Язик йому на веретені ходить. 3. Порожній млин і без вітру меле. 4. Не тямить голова, що язик лепече, коли падає з печі. 5. Язик без кісток: що хоче — лопоче. 6. Хоч базіка,, хоч деркач,— хоч не в лад, а деренчать. 7. Заторохтіла Солоха, наче бочка з горохом.
- 425. Пустой колос всегда нос кверху дерет.** 1. Колос повний гнеться до землі, а пустий догори стирчить.

426. **Пятая спица в колеснице.** 1. П'яте колесо до воза. 2. Потрібний, як діра в мості. 3. Потрібний, як собаці п'ята нога.
427. **П'яному море по колена.** 1. П'яному і кози в золоті. 2. П'яному море по коліна. 3. П'яному й калюжа по вухо. 4. П'яному гори немає — все рівно.
428. **Поработаешь до пота, так покушаешь в охоту.** 1. Роби до поту, а їж в охоту. 2. Хто їсть з охотою, той не мерзне за роботою.
429. **Работа не волк, в лес не убежит.** 1. Як до діла, так і сіла. 2. Гуляй, тату, завтра свято. 3. Сиди, Векло, ще не смеркло. 4. Тільки й діла зробила, що рукава засучила.
430. **Рада бы душа в рай, да грехи не пускают.** 1. Рада б душа в рай, та гріхи не пускають. 2. Рада б мама за пана, та пан не бере. 3. Є ложка, та в місці нема.
431. **Рад дурак, что пирог велик.** 1. Обіцянка — цяцянка, а дурневі радість. 2. Брехун бреше, а дурень віри йме. 3. Той сказав на глум, а той узяв на ум. 4. Ворона літає, а дурень голову задирає. 5. Дурень думкою багатіє.
432. **Разбирается, как свинья в апельсинах.** (Див. Не свиним рьлом лимоны нюхать.)
433. **Разом густо, разом пусто.** 1. Часом з квасом, а порою з водою. 2. Коли густо, а коли й пусто. 3. Час на часу не стоїть. 4. Воно як трапиться: коли середа, а коли й п'ятниця.
434. **Ранняя птичка носок прочищает, а поздняя глазки продирает.** 1. Ранні пташки росу п'ють, а пізні сльози ллють. 2. Рання пташка пшеничку клює, а пізня очки дере. 3. Хто пізно встає, тому хліба не стає. 4. Рання пташка носок теребить, а пізня очиці жмурить.
435. **Рано пташечка запела, как бы кошечка не съела.** 1. Рано пташка заспівала, як би кішка не з'їла. 2. Не кажи гоп, поки не перескочиш. 3. Жартуй, глечичок, поки не луснув. 4. Хороша пісня, та коли б трохи довша.
436. **Редко, да метко.** 1. Раз, та гаразд. 2. Хоч раз, та попереду.
437. **Ржаная каша хвалилась, что с маслом родилась.** 1. Гречана каша сама себе хвалить. 2. Калина сама себе хвалить, що з медом добра. 3. Хвалилася коза, що в неї хвіст довгий. 4. Власна хвальба не платить. 5. Знайте нас: ми — кисліці, із нас квас. 6. Великої кошари свиня. 7. Він там великий, де малі вікна. 8. Хвали мене, губонько, бо як не похвалиш, то я тебе роздеру. 9. Хрін каже: «Я добрий з м'ясом», а м'ясо каже: «А я й без хрону добре». 10. Дочку мати хвалила, поки з рук звалила.
438. **Риск — благородное дело.** 1. Як нічим не ризикувати, то нічого й не мати. 2. Де відвага, там і щастя. 3. Відвага мед п'є.

439. **Руки не протянешь — так с полки не достанешь.** 1. Не терши, не мнявши, не їсти калача. 2. Не взявшись до сокири, не зробиш хати. 3. Печені голуби не летять до губи. 4. Поки не упріти, поти не уміти.
440. **Рыба ищет, где глубже, а человек, где лучше.** (Див. Своя рубашка...). 1. Рыба шука, де глибше, а чоловік, де ліпше.
441. **Рыбак рыбака видит издалека.** 1. Свій свояка вгадає здалека. 2. Лисий лисого бачить здалека. 3. Собака собаці хвоста не одкусить. 4. Хапко з хапком знається. 5. Чорт чорта пізнав та й на пиво позвав.
442. **Рыльце в пушку.** (Див. Кто чесночку поел...)
443. **Сама себя раба бьет, что нечисто жнет.** 1. Пий сама, мила, коли таке заварила. 2. Сама себе раба б'є, що нечисто жито жне. 3. Заварив кашу, так і їж. 4. Бачили очі, що купували,— їжте, хоч повилазьте. 5. Знала кобила, нащо оглобли біла,— тепер хоч хвостом вези.
444. **Сапоги смазные, а дырочки сквозные.** 1. В чоботях ходить, а босі сліди знати. 2. Чоботи нові, а підощви голі.
445. **Сапожник ходит без сапог.** 1. Не той пиво п'є. ХТО варить. 2. Золото миєм, а голодні виєм. 3. На те він і кравець, щоб подертий жупан носити.
446. **С больной головы на здоровую.** 1. З дурної голови на людську. 2. Швець заслужив, а коваля повісили. 3. Адам кисличку з'їв, а у нас оскома на зубах. 4. На вовка неслава, а їсть овець Сава. 5. Іноді б'ють Хому за Яремину вино.
447. **Свежо предание, а верится с трудом.** 1. Перекази не давні, та віри їм не ймуть.
448. **Свинным рылом в калашный ряд.** 1. Свинячим писком та в пшеничне тісто. 2. З свинячою мордою в бубличний ряд.
449. **Свинья — борову, а боров — всему городу.** 1. Сорока — сороці, ворона — вороні, та й піде чутка. 2. Це таємниця: зна лиш свекруха та зовиця, та я, та ти, та дядько Мартин.
450. **Свои люди — сочтемся.** 1. Свої люди — помиримось.
451. **Свой своему поневоле брат.** 1. Хто рідніший, той цінніший. 2. Кожна корова своє теля лиже
452. **С волками жить — по-волчьи выть.** 1. Убравсь між ворони, то и каркай, як вони. 2. Між вовками по-вовчому й вий.
453. **Своя ноша не тянет.** 1. Свій тягар не тяжить.
454. **Своя рубашка ближе к телу.** 1. Всяк чоловік собі не ворог. 2. Де ви бачили граблі, щоб від себе гребли. 3. Кожна ручка собі горне. 4. Своя пазуха ближче. 5. Всякому своя сорочка ближче до тіла. 6. Своя губа ближче. 7. Всякому своє рило мило.

455. **Своя рука владыка.** 1. Кожна ручка собі горне. 2. Хто як знає, так і тачає.
456. **Свяжись с дураком — сам дураком станешь.** 1. Скоріше дурень одурить розумного, як розумний дурного на розум наведе. 2. З дурнем зчепитись — дурнем зробитись. 3. З дурнем подружишся — свій розум втратиш.
457. **Связался черт с младенцем.** 1. Побратався собака з горобцем.
458. **С глаз долой — из сердца вон.** 1. Минулося — забулося. 2. Як з очей, так і з думки. 3. Чого очі не бачать, того серцю не жаль.
459. **Сделайся овцой, а волки готовы.** 1. Тихого та смирного і кури клюють. 2. Хто стається медом, того мухи злижуть. 3. На похиле дерево усі кози скачуть. 4. Хто стає вівцею, того вовк з'їсть.
460. **Сегодня венчался, а завтра скончался.** (Див. Не к лицу бабке...) 1. Ненадовго старий жениться. 2. Оце тобі, бабусю, наука, не ходи заміж за онука. 3. Старому женитись — ніч коротка.
461. **Седина в бороду — бес в ребро.** 1. Волос сивіє, а голова шаліє. 2. Сивина в голову, а чорт в бороду. 3. І в старій печі дідько топить.
462. **Семеро одного не ждут.** 1. Двоє третього не чекають. 2. Семеро одного не ждуть.
463. **Семи пятей во лбу.** 1. Розумний — по коліна в біблії. 2. Тільки зір з неба не хватає.
464. **Семь бед — один ответ.** 1. Раз козі смерть. 2. Сім бід — один одвіт. 3. Чи раз батька вдарив, чи сім раз — однаково. 4. Більш як півкопи лиха не буде. 5. Чи пан чи пропав — двічі не вмирати.
465. **Семь верст до небес и все лесом.** 1. Сім мішків гречаної вовни і всі неповні. 2. Сім верстов до небес і все пішки. 3. Напустив диму.
466. **Семь раз отмерь, Один раз отрежь.** 1. Десять разів мір, а раз утни. 2. Тричі міряй, а раз одріж. 3. Скажеш — не вернеш, напишеш — не зітреш, відрубаєш — не приточиш.
467. **Сила солому ломит.** 1. Сила солому ломить. 2. Чия сила, того й воля.
468. **Скажешь курице, а она всей улице.** 1. Секрет — далі базару не піде. 2. Сказав кумі, а вона всій слободі. 3. Скоро з воріт, а тут і ріт. 4. Ніхто не знає, лише дід, баба і ціла громада.
469. **Сказал бы словечко, да волк недалечко.** (Див. И стены имеют уши.)
470. **Сказано — сделано.** 1. Сказано — як зав'язано.
471. **Сказка про белого бычка.** 1. Казка про білу козу. 2. Ту ж саму тетерю й на вечерю.

- 472. С кем поведешся, от того и наберешся.** 1. З ким поведешся, від того й наберешся. 2. З яким пристаєш, такий сам стаєш. 3. Хто з псами лягає, той з блохами встає. 4. Яку дружбу заведеш, таке й життя поведеш.
- 473. Сколько веревку ни вить, а концу быть.** 1. Скільки віршовку не плети, а кінець їй буде. 2. Скільки злодій не краде, все одно тюрми не мине.
- 474. Сколько ни жить, а смерти не отбыть.** 1. Смерті не відперти.
- 475. Скоро сказка сказывается, да не скоро дело делается.** 1. Одно творити язиком, а друге — перти плуга. 2. Легше говорити, ніж зробити. 3. Не так хутко робиться, як мовиться.
- 476. С красоты воды не пить.** 1. З краси не пити роси. 2. Краси на тарілці не кряти; аби з нею господиня була. 3. Краси у вінку не носити. 4. Не дивись на вроду, лише на пригоду. 5. Як сорочка біла, то її жінка мила.
- 477. Славны бубны за горами, а к нам придут — что лукошки.** 1. Славні бубни за горами, а прийдеш ближче — собача шкура.
- 478. Слезами горю не поможешь.** 1. Плачем лиха не виплачеш. 2. Сльозами горя не здолаєш. 3. Не журись, а за діло берись. 4. Журба сорочки не дасть. 5. Не потурай журбі — вона тебе ножем під серце, а ти їй під ніс перцю.
- 479. Слово — не воробей, вылетит — не поймаешь.** 1. Слово — не горобець, назад не вернеш. Що вимовиш язиком, того не витягнеш і колом. 3. Слово вилетить горобцем, а вернеться волом. 4. Слини не підхопиш, а слова назад не вернеш. 5. Сказаного й сокирою не вирубаєш.
- 480. Слово пуще стрелы разит.** 1. Гостре словечко коле сердечко. 2. Слово не стріла, а глибше ранить. 3. Вода все сполоще, злого слова — ніколи. 4. Рана загоїться, але зле слово — ніколи.
- 481. Слово — серебро, молчанье — золото.** 1. Мовчанка не пушить і черева не дме. 2. Дурний як мовчить, то за мудрого уходить. 3. Мовчи, глуха, менше гріха. 4. В закритий рот муха не влізе. 5. Менше говори — більше почуєш. 6. Не завжди кажи те, що знаєш, а завжди знай те, що кажеш. 7. Хто мовчить, той трьох навчить.
- 482. Слухом земля полнится.** 1. Вісті не лежать на місці. 2. Чутка йде по всьому світу. 3. На воротах слава не висить.
- 483. Слышал звон, да не знает, откуда он.** 1. Чуємо, що бовка дзвін, та не знаємо, де він. 2. Чує дзвін, та не знає, де він.
- 484. Смелость города берет.** 1. Чия відвага, того й перемога. 2. Сміливий наскок — половина порятунку. 3. Сміливість города бере.
- 485. Смелость силе воевода.** 1. Не дужий б'є, а сміливий.
- 486. Смеется тот, кто смеется последний.** 1. Хто звечора плаче, той уранці скаче.

- 487. С милым рай и в шалаше.** 1. Хоч хліб з водою, аби, милий, з тобою. 2. Хоч в одній льолі, аби до любові. 3. Хоч у курені, аби до серця мені. 4. Хоч борщ без сала, аби душа пристала. 5. Хоч ох, та вдвох. 6. При своїй небозі добре і в дорозі.
- 488. С миру по нитке — голому рубаха.** 1. З хати по нитці—сироті свитина. 2. З крихіток купка виходить, а з краплинок — море.
- 489. С моей руки — куль муки.** 1. Баба з воза — кобилі легше.
- 490. Смотрит, как баран на новые ворота.** 1. Дивиться, як теля на нові ворота (як чорт на попа).
- 491. Снявши голову, по волосам не плачут.** 1. Пропав кінь — і узду кинь. 2. Стявши голову, за волоссям не плачуть. 3. Про ноги не думають, коли голова в петлі. 4. Байдуже ракові, в якому його горшку зварять. 5. Не до жартів рибі, коли її під жабри гаком зачепили. 6. Не до поросят свині, як свиня в огні.
- 492. Собака лает — ветер носит.** 1. Собака погавка, а вітер рознесе. 2. Пси виють, а місяць світить. 3. Пес бреше, дощ чеше, а вітер далі несе. 4. Вільно собаці і на владу брехати.
- 493. Собака на сене.** 1. Лежить собака на стерні — і сам не буде їсти, і другому не дасть. 2. І сам не дам, і другому не дам.
- 494. Собаке — собачья смерть.** 1. Жив, як пес. загинув, як собака.
- 495. Совесть что розвальни — садись и катись.** 1. Нашим очам не перший базар — гірше було, та перелупали.
- 496. Согласному стаду волк не страшен.** 1.. Дружній череді вовк не страшний.
- 497. Согласнось крепче каменных стен.** 1. Згода дім будує, а незгода руйнує.
- 498. С одного вола трех шкур не дерут.** 1. З одного вола двох шкур не деруть. 2. Винного двома батогами не б'ють. 3. З однієї липи двічі лико не деруть.
- 499. Соловья баснями не кормят.** 1. Соловей піснями не ситий. 2. Слів густо, а в животі пусто
- 500. Солома с огнем не улежится.** 1. Не присувай соломи до вогню 2. Не кидай іскри в попіл і сама згорить, і село спалить. 3. Лиха іскра поле спалить, сама згасне.
- 501. Сорок лет — бабий век.** 1. Як сорок літ стане— жінка в'яне.
- 502. С паршивой овцы хоть шерсти клок.** 1. З поганой вівці хоч вовни жмут. 2. З ледачого вовка хоч шерсті клок. 3. Нічим не візьмеш, так клоччям.
- 503. Спесь — не ум.** 1. Чоловік гордий — як пузир водний. 2. Гордість виїжджа верхи, а повертається пішки.
- 504. Сравнил божий дар с яичницей.** 1. Прирівняли послід до оладка. 2. Прирівняв божий дар до галушок. 3. Куди рівнятися свині до коня, коли шерсть не така. 4. На свиню хоч сідло надінь, все конем не буде. 5. Рівняє роботу теслярську до косарської. 6. Прирівняв кішку до собаки. 7. Прирівняв солов'я до зозулі.

- 505. С радости-веселья русы кудри выются, а с тоски-печали русые секутся.** 1. Від розкоші кудрі в'ються, від журби січуться 2. Добро пушить, а лихо сушить. 3. Радість красить а печаль палить. 4. Горе тільки рака красить
- 506. С ребятами горе, а без ребят вдвое.** 1. Горе з дітьми, горе й без дітей. 2. Хата з дітьми — базар, а без них — кладовище.
- 507. Старая погудка на новый лад.** 1. Стара пісня на новий лад. 2. Стара пісня — нові струни. 3. Стару погудку та на нову дудку.
- 508. Старого воробья на мякине не проведешь.** (Див. Кто ожегся иа молоке...) 1. Вовк старий не лізе до ями. 2. Старого горобця на полові не обдуриш 3. Старого лиса тяжко зловити.
- 509. Старость — не радость.** 1. Старість — не радість. 2. Старість не прийде з добром: коли не з кашлем, то з горбом. 3. Молоде — золоте, а старе — гниле. 4. Старість іде і хвороби веде. 5. Старій бабі і на печі ухаби.
- 510. Старый друг лучше новых двух.** 1. Для приятеля нового не пускайся старого.
- 511. Старый конь борозды не портит.** 1. Старий віл борозни не зіпсує. 2. Старий віл з борозни не зверне. 3. Люблю Сивка за звичай: хоч крекче, та везе.
- 512. Стерпится — слюбится.** 1. Звикне, то й полюбить. 2. Не підеш по добрій волі, підеш по неволі
- 513. Стрелять из пушек по воробьям.** 1. Йти на комара з дрючком, а на вовка з швайкою. 2. На муху з обухом.
- 514. Стыд не дым, глаза не выест.** 1. Стыд — не дим, очей не виїсть. 2. З сорому очі не вилізуть. 3. Поганому виду нема стыду. 4. Комусь ніяково, а мені однаково. 5. Погані очі все перелупають.
- 515. Суженого на коне не объедешь.** 1. Кожна птиця знайде свого Гриця.
- 516. Сухая ложка горло дерет.** 1. Сухий шматок горло дере.
- 517. С чужого коня среди грязи долой.** 1. З чужого коня серед дороги злязь. 2. З чужого воза хоч серед калюжі. 3. Забрався в чужу солому та ще й шелестить.
- 518. Сыт голодного не разумеет.** 1. Ситий голодному не товариш. 2. Ситий голодному не вірить. 3. Багач не відає, що бідний обідає.
- 519. Сыт да богат, не хочу работать, а дети будут — сами добудут.** 1. Буде з нас — не діти в нас, а діти будуть — самі добудуть.
- 520. Сытое брюхо к учению глухо.** 1. Сите черево на науку не квапиться
- 521. Там хорошо, где нас нет.** 1. Там каша з маслом, де нас немає. 2. Всюди біда, лише там добре, де нас немає.

- 522. Тарас ест пряники гаразд, а Филат бы и каше рад.** 1. Наш піддячий любить борщ гарячий, а голодний їсть і холодний. 2. Наша невістка що не дай — тріска. 3. Хоч клоччя та вовна, аби кишка повна. 4. Сироті помісться в животі.
- 523. Таскал волк — потащили и волка.** 1. Носив вовк овець — понесли вже й вовка. 2. Ловить вовк, ловить, а як вовка спіймають — шкуру здеруть. 3. Бере, бере вовк, та й вовка візьмуть. 4. Піп людей хова, сховають і попа. 5. І на жалку кропиву мороз буває.
- 524. Терпи, казак, атаманом будешь.** 1. Терпи, казак, атаманом будеш. 2. Терпи, казак, горе — будеш пити мед. 3. Терпи, Гриццо, хоч яка спека.
- 525. Тех же щей, да пожиже влей.** 1. Хоч того самого, аби в іншу миску. 2. Хоч гірше, аби інше. 3. Нехай книш, аби не паляниця. 4. Ту ж саму тетерю й на вечерю.
- 526. Тит, иди молотить...** 1. Синашу, піди стовчи пшона на кашу.— Ох, мамо, спина болить — Синашу, йди їсти кашу.— Мамо, а де моя велика ложка?
- 527. Тонкий намек на толстые обстоятельства.** 1. Наздогад буряків, щоб дали капусти.
- 528. Трутням праздник и по будням.** 1. І будень, і неділя — все лінивому безділля.
- 529. Тужил дед, что худо одет.** 1. Вертів би і я дірки, так свердельця катма. 2. Пішов дід у жебри, та не мав у що хліба класти.
- 530. Убери пень в вешний день — и пень будет пригож.** 1. Вбери й пенька, то стане за панка. 2. В загінку стане за дівку.
- 531. У всякого Федорки свои отговорки.** 1. На роботу йти для нього кара — заважає то сонце, то хмара. 2. Жать удень душно, а вночі кусаються комарі. 3. Доки був голоден, робить був негоден, а як ся наїв, то лиш бим сидів. 4. Спритний Дмитрій — завжди поспішає і завжди спізнюється.
- 532. Уговор дороже денег.** (Див. Дал слово — держись...) 1. Уговір паче грошей.
- 533. У дурака дурацкая и песня.** 1. Дурний дурне й торочить. 2. Пізнаєш дурного по реготу. 3. Пізнати з мови; якої хто голови. 4. Дурний піп— дурна його й молитва. 5. У дурного півня дурна й пісня. 6. Осла визнаєш по вухах, ведмеда по кігтях. а дурня — по балачках.
- 534. У злой Натальи все люди канальи.** 1. Тим бочка смердить, чим налита 2. Послухавши жука. завжди в гною будеш.
- 535. Укатали сивку крутые горки.** 1. Був кінь, та з'їздивея. 2. Був голосок, та позички з'їли.
- 536. У кого что болит, тот о том и говорит.** 1. Де болить, там і торкаєш кожну мить. 2. Що в кого болить, той про те й говорить. 3. Голодний курці просо на думці.

- 537. У ленивой пряжи и про себя нет рубахи.** 1. Треба прясти, щоб луб'ям не трясти. 2. Гулі не одного в лапті обули. 3. Сиділи три дні, висиділи злидні.
- 538. Улита едет, когда-то будет.** 1. Надіявся дід на обід, та без вечері ліг спати. 2. Поки сонце зійде, роса очі виїсть. 3. Поки бабуся спече книші, в дідуса не буде душі. 4. Поки найде, то й сонце зайде. 5. На Миколи та й ніколи. 6. Чекай, собачко, здохне конячка — матимеш м'ясо.
- 539. Ум хорошо, а два лучше.** 1. Що голова — то розум, а дві — краще. 2. Що два, то не один.
- 540. У семи нянек дитя без глаза.** 1. Де багато баб, там дитя безносе. 2. Сім баб — сім рад, а дитя безпупе. 3. Де багато господинь, там хата неметена. 4. Де великая рада, там рідкий борщ. 5. Де начальства ціла рота, там виходить пшик робота.
- 541. У сильного всегда бессильный виноват.** 1. Коза з вовком тягалася — тільки шкурка зосталася. 2. Хто кого нагне, той того наб'є. 3. Чия сила, того й воля. 4. Не прав ведмідь, що корову з'їв, не права корова, що в ліс пішла. 5. Гнат не винуват, винувата хата, що впустила Гната.
- 542. Услужливый дурак опаснее врага.** 1. Краще з розумним згубити, як з дурнем знайти. 2. Краще з розумним у пеклі, як з дурним у раю.
- 543. У страха глаза велики.** 1. Страх має великі очі. 2. У страха очі по яблуку. 3. Хто боїться, тому в очах двоїться. 4. Що сіре, те й вовк. 5. Показалась за сім вовків копиця сіна. 6. У лісі вовки виють, а на печі страшно. 7. Поки кожух не вивернеш, він усе здається чорним. 8. Куме, солома суне!
- 544. Утопающий за соломинку хватается.** 1. Хто потопає, той бритву хапає. 2. І за соломину вхопиться, хто топиться. 3. Тонучий і бритви хопиться.
- 545. Утро вечера мудренее.** 1. Ранок вечора мудріший. 2. Завтра буде видніше. 3. Година вранці варта двох увечері.
- 546. У Фили пили, да Филю побили.** 1. За моє жито мене ж і бито. 2. Нашим салом та по нашій шкурі.
- 547. Ученье — свет, неученье — тьма.** 1. Ученому — світ, а невченому — тьма. 2. Наука в ліс не веде, а з лісу виводить. 3. Знайко біжить, а не знайко лежить. 4. В умілого і долото рибу ловить. 5. На те коня кують, щоб не спотикався.
- 548. Федот, да не тот.** 1. Та ж свита, та не так зшита. 2. Усім козак, та чуб не так. 3. Не все ж то козак, що списа має.
- 549. Хлеб-соль ешь, а правду режь.** 1. Хліб їж, а правду ріж. 2. Правда кривду переважить. 3. Що правда, то не гріх.

- 550. Хорошо поешь, да где то сядешь.** 1. Високо літає, та низько сідає. 2. Хто вище злізе, дужче пада. 3. Важко піднятиись — легко опуститись. 4. Не дивись високо — запорошиш око. 5. Скільки не літай, а все прийдеться на землю падать. 6. Хороша пісня, та коли б трохи довша. 7. Вороні де не літать, та на смітник сідають.
- 551. Хоть горшком назови, только в печь не сажай.** 1. Хоч біс, аби яйця ніс. 2. Дарма що в черепку, аби куриця жарена. 3. З перцем чи не з перцем, аби з добрим серцем. 4. Чорт його бери з кісткою, мені аби шпик був. 5. Називай хоч горшком, тільки в піч не став.
- 552. Хотят коровку избыть да сережки купить.** 1. Розкидаймо хлівець та нарубаймо дровець. 2. Хату обдирає та сіни лагодить.
- 553. Хоть дурен, да фигурен.** 1. На голові блистить, а в голові свистить.
- 554. Хоть кол на голове теши.** (Див. Нашла коса на камень.) 1. Хоч перервусь, а не підкорюсь. 2. Хоч кіл на голові теши. 3. Як на пень з'їхав. 4. Хоч вогню прикладай.
- 555. Хоть песни пой, хоть волком вой.** 1. Хоч сядь та плач, хоч стоячи реви.
- 556. Хрен редьки не слаще.** 1. Який дідько печений, такий і варений 2. Один чорт: що собака, що хорт.
- 557. Худ мой Устим, да лучше с ним.** 1. Чоловік, як ворона, та все ж мені оборона. 2. Хоч поганий тин, та затишно за ним.
- 558. Худой мир лучше доброй ссоры.** 1. Солом'яна згода краща за золоту зраду. 2. Краще цнота у болоті, як нецнота у золоті. 3. Де незгода, там часто шкода.
- 559. Цветок пчелкам, а мед женкам.** 1. Барвінок па вінок, а полин на віник.
- 560. Цыплят по осени считают.** 1. Курчат восени лічать. 2. Що було — бачили, а що буде — побачим. 3. Восени і курчата курми будуть.
- 561. Чего не поищешь, того не сыщешь.** 1. Хто торка, тому одчинять.
- 562. Человек не грибок: в день не вырастет.** 1. Кров не вода, проливати шкода.
- 563. Чем богаты, тем и рады.** 1. Що хата має, тим і приймає. 2. Чим багаті, тим і раді. 3. Чим маємо, тим і приймаємо.
- 564. Чем бы дитя не тешилось, лишь бы не плакало.** 1. Нехай риба буде рак. 2. Чим би дитина не бавилась, аби не плакала. 3. Нехай буде гречка, аби не суперечка.
- 565. Чем в таз — лучше в нас.** 1. Їжте, а то вже трохи свиням не вилила. 2. Череву — не дерево, роздасться. 3. Хай краще живіт погісниться, ніж страва скиснеться.
- 566. Чем кумушек считают трудиться...** (Див. Не суди — себе гляди.)
- 567. Чему быть, того не миновать.** 1. Що сужено, то не розгужено. 2. Що написано на роду, того не об'їдеш і на льоду. 3. Співатиме півень чи ні, а день буде. 4. Скачи, бабо, хоч задом, хоч передом, а діла підуть своїм чередом.

- 568. Чем черт не шутит — из дубинки выпалит.** 1. Як на гріх, то і граблі стріляють. 2. Як на біду, то й у кваші пальця зломиш. 3. Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся.
- 569. Чорного кобеля не отмоешь добела.** (Див. Горбатого могила исправит.) 1. З чорної кішки білої не зробиш. 2. Хто родився вовком, тому лисицею не бути. 3. Крукові й мило не допоможе. 4. Оправ його хоч у рами, а він усе такий самий. 5. Хто розуму не має, тому й коваль не вкує.
- 570. Чешет кошка на свой хребет.** 1. Чия шкода, того й б'ють. 2. Поплатиться не сват, а той, хто винуват. 3. Не лізь у горох, то й не скажеш ох. 4. Не давай сам на себе кия.
- 571. Чтобы рыбку съест, надо в воду лезть.** 1. Хочеш їсти калачі — не сиди на печі. 2. Щоб рибу їсти, треба в воду лізти. 3. Люби рибу не на сковороді, а у воді. 4. Їв би кіт рибу, а в воду не хоче. 5. Треба нахилитись, щоб з криниці води напитись.
- 572. Что в лоб, что по лбу.** 1. Що раз батька в лоб, що два. 2. Одна дяка, що за рибу, що за рака. 3. Не вмер Данило, болячкою вдавило. 4. Чи в камінь головою, чи каменем в голову. 5. Хоч круть-верть, хоч верть-круть. 6. Хоч пень об сову, хоч сову об пень, а все сові лихо.
- 573. Что город, то и норов.** 1. У всякім подвір'ї свої повір'я. 2. Що сторона, то новина. 3. У всякої Пашки свої замашки. 4. Що вісь, то інша піснь. 5. Що город, то й норов. 6. Кожен край має свій обичай.
- 574. Что есть в печи — на стол мечи.** 1. Частуй усім, що хата має. 2. Що хата має, тим і приймає.
- 575. Что имеем — не храним, потерявши — плачем.** 1. Що маємо—не дбаємо, втративши — плачемо. 2. Тоді йому ціну визнаєш, як його втерєш.
- 576. Что написано пером, того не вырубишь топором.** 1. Що написано пером, того не виволочеш волом. 2. Писаного сокирою не вирубаєш. 3. Скажеш — не вернеш, напишеш — не зітреш, відрубаєш — не приточиш
- 577. Что мучит, то и учит.** 1. Кожна пригода до мудрості дорога. 2. Не бачив гіркого, не бачить і солодкого. 3. Давні пригоди боронять від шкоди. 4. Чумакові віз ламається — чумак ума набирається.
- 578. Что посеешь, то и пожнешь.** 1. Як дбаєш, так і маєш. 2. Що посієш, те й пожнеш. 3. Де господар не ходить, там нивка не родить. 4. Наори мілко та посій рідко, то й уродить дідько. 5. Посієш недбало — збереш мало, б Хто як постеле, так і виспитьсся. 7. Як заробив, так і відбудеш.
- 579. Что самому воровать, что вору стремянку держать.** 1. Не лише той злодій, що краде, а й той, що драбину держить.

- 580. Что с воза упало, то пропало.** 1. Що з горшка вибіжить, того не позбираєш. 2. Щербатого горшка ніколи не поправиш. 3. Голка в стіжок упала — пиши пропала. 4. Не поможе бабі кадило, коли бабу сказило.
- 581. Что телу любо, то душе грубо.** 1. Душа і редьку з'їсть, а тіло любить масло.
- 582. Что у трезвого на уме, то у пьяного на языке.** 1. Що у тверезого на умі, то у п'яного на язиці. 2. Не бий, не волочи, у горілці язык намочи — всю правду скажу.
- 583. Чует кошка, чье мясо съела.** 1. Знає кіт, чиє сало з'їв. 2. Бачить лиска, відкіль блиска.
- 584. Чужая душа — потемки.** 1. Чужа душа — темний ліс. 2. Нікому на чолі не написано, що він. 3. В чужу душу не влізеш.
- 585. Чужим добром не разживешься.** 1. З чужого добра не строїть двора. 2. У чужій кошарі овець не розведеш. 3. Чуже добро бере за ребро. 4. З чужої торби хліба не жалують. 5. Хоч не красне, але власне.
- 586. Чужим добром подносят ведром.** 1. Щедрий на батьківські гроші.
- 587. Чужими руками жар загребать.** 1. Чужими руками жар вигортати. 2. Чужими руками добре гада ловити.
- 588. Чужой рот не свой огород — не притворишь.** 1. Чужий рот не хлів, не зачинити. 2. Рот не город, не загородиш.
- 589. Чужую беду руками разведу, а к своей ума не приложу.** 1. Смішки з чужої кішки, а як своя здохне, то й плакатимеш. 2. Чуже лихо за ласощі, а своє за хрін. 3. Чужу біду на воді розведу, а своїй кінця не знайду. 4. Чуже на ніжки ставить, а своє з ніг валить. 5. Смішки з чужої лемішки — своїї наколоти та й реготи.
- 590. Чья бы корова мычала, твоя бы молчала.** 1. Чия б гарчала, а твоя б мовчала. 2. Чие б нявчало, а твоє б мовчало.
- 591. Швец Данило, что ни шьет — все гнило.** 1. Шие та поре, та все ниткам горе. 2. Кував, грів, та на пшик звів.
- 592. Шила в мешке не утаишь.** 1. Шила в мішку не втаїш. 2. Товкни у стіл — ножиці обізвуться. 3. Крий, ховай погане, а воно ж таки гляне. 4. Брехнею світ пройдеши, а назад не вернешся. 5. Вийде наверх, як олива на воді.
- 593. Шире грязь — навоз ползет.** 1. Розійдись, болячка, чиряки йдуть.
- 594. Шишка на ровном месте.** (Див. Ржаная каша хвалилась...) 1. Велика цяця. 2. Велике цабе. 3. Він там великий, де малі вікна. 4. Свиня в наритниках — то вже й кінь. 5. Велике діло — опеньки.
- 595. Шуму много, а толку мало.** 1. Діла на копійку, а балачок на карбованець. 2. Хвальби повнії торби, а в торбі нема нічого.

- 596. Щи да каша — пища наша.** 1. Хліб та вода — козацька їда. 2. Хліб та каша — то їда наша. 3. Борщ та капуста — хата не пуста. 4. Галушка та лемішка — хлібові перемішка. 5. Гречана каша — то матір наша, а хлібець, житній батько наш рідний.
- 597. Эта бы гроза да против ночи.** 1. Та коли б же нашому теляті вовка піймати. 2. Ніхто й не чув, як комар чхнув. 3. Не довелося свині на небо дивитись.
- 598. Яблочко от яблони недалеко падает.** 1. Яке коріння, таке й насіння. 2. Який корінь, такий од-росток. 3. Який дід, такий його плід. 4. Яка щепка, така яблуня. 5. Який батько, такий син — викрали з бочки сир.
- 599. Язык до Киева доведет.** 1. Язык до Києва доведе (і до кия). 2. Язык на кінець світу заведе.
- 600. Язык мой — враг мой.** 1. Язиче, язиче, лихо тебе миче, в мені сидиш, а мені добра не зичиш. 2. Язык доведе до Києва й до кия. 3. Язык мельне, та й у кут, а губу натовчуть. 4. Мовчи, глуха, менше гріха.
- 601. Яйца курицу не учат.** 1. Курку яйця не вчать. 2. Діти батька не вчать. 3. Іще сорока не побіліла, щоб чоловіка жінка біла.
- 602. Я про сапоги, он про пироги.** 1. Я йому про цибулю, а він мені про часник. 2. Ти йому про Тараса, а він тобі півтораєста. 3. Ти йому печене, а він тобі смажене. 4. йй кажи овес, а вона каже — гречка. 5. Ти йому про діло, а він тобі про козу білу. 6. Я йому про індики, а він мені про кури дикі.
- 603. Я тебе покажу кузькину мать.** 1. За дев'ятьми ворітьми гавкнеш. 2. Буде знати, почім в Тростянці гребінці. 3. Пам'ятатимеш до нових віників. 4. Навчу в середу пампушки їсти.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ ПРИКАЗОК ТА НОМЕРИ, ЗА ЯКИМИ МОЖНА НАЙТИ ЇХ РОСІЙСЬКІ ВІДПОВІДНИКИ.

А кіт ковбаску уминає, неначе й не до нього річ	—	<u>1.</u>
А мудрий їсть собі та їсть	—	<u>1.</u>
Аби вузда, а кінь знайдеться	—	<u>38.</u>
Аби день до вечора	—	<u>132.</u>
Аби день переднювати, а ніч переночувати	—	<u>132.</u>
Аби почати, а там воно піде	—	<u>245.</u>
Аби хліб, а зуби найдуться	—	<u>40.</u>
Аби шия, а хомут буде	—	<u>39.</u>
Або будемо на Русі, або пропадемо всі	—	<u>242.</u>
Або виграв, або програв	—	<u>243.</u>
Або дома не бути, або волі здобути	—	<u>242.</u>
Або рибку з'їсти, або на дно сісти	—	<u>243.</u>
Адам кисличку з'їв, а у нас оскома на зубах	—	<u>446.</u>
Амбар від злодіїв устеріг, а від себе не зміг	—	<u>143.</u>
Ані до ради, ані до звади	—	<u>351.</u>
Апетит з їдою прибуває	—	<u>2.</u>
Б аба винувата, що дівка черевата	—	<u>84, 326.</u>
Баба з воза — кобилі легше	—	<u>489.</u>
Багатий, як циган на блохи	—	<u>100.</u>
Багато галасу даремно	—	<u>258.</u>
Багатого й серп голить..	—	<u>26.</u>
Багато дива, мало млива	—	<u>56.</u>
Багатому й під гору вода тече..	—	<u>26.</u>
Багатому й чорт гроші носить	—	<u>26.</u>
Багатому й чорти горох молотять	—	<u>26.</u>
Багатому й чорт яйця носить	—	<u>210.</u>
Багатому чорт діти колише..	—	<u>26.</u>
Багач не відає, що бідний обідає	—	<u>518.</u>
Байдуже ракові, в якому його горшку зварять	—	<u>491.</u>
Барвінок на вінок, а полин на віник	—	<u>559.</u>
Бачив і горох, і сочевицю	—	<u>421.</u>

Бачили очі, що купували: їжте, хоч повилазьте	—	<u>443.</u>
Бачить глаз, а зуб не достане й раз	—	<u>54.</u>
Бачить корова, що на повітці солома	—	<u>24, 54.</u>
Бачить лиска, відкіль блиска	—	<u>583.</u>
Бачить, що в хижу, та дверей не знайде	—	<u>80.</u>
Без вірного друга великая туга	—	<u>320.</u>
Без гетьмана військо гине	—	<u>4.</u>
Без господаря двір плаче, а без хазяйки хата	—	<u>18.</u>
Без діла псується сила	—	<u>14.</u>
Без клопоту немає догляду	—	<u>71.</u>
Без мастила нема діла	—	<u>324.</u>
Без нашого Гриця вода не освятиться	—	<u>289.</u>
Без попасу далеко не поїдеш	—	<u>314.</u>
Без труда нема плода	—	<u>17.</u>
Без хазяїна чужі руки — кочерга	—	<u>18.</u>
Бере, бере вовк, та й вовка візьмуть	—	<u>523.</u>
Береженого бог береже, а козака шабля	—	<u>21.</u>
Бережи вуха, бо вкусить муха	—	<u>21.</u>
Битому й різку покажи, то він боїться	—	<u>422.</u>
Битому собаці кия не показуй	—	<u>422.</u>
Біда біду знайде, коли й сонце зайде	—	<u>417.</u>
Біда біду перебуде, одна мине — десять буде	—	<u>417.</u>
Біда біду тягне	—	<u>417.</u>
Біда всього навчить	—	<u>7.</u>
Біда здиває легко, та трудно її збутись	—	<u>9.</u>
Біда знайде, хоч у піч замажся	—	<u>417.</u>
Біда і помучить, і мудрості научить	—	<u>7.</u>
Біда одна не ходить, а з собою ще горе водить	—	<u>417.</u>
Біда та горе увійдуть пудами, а виходять золотниками	—	<u>9.</u>
Біда, як пироги та швець почне пекти	—	<u>8.</u>
Бідне сорочці раде, а багатий кожуха цурається	—	<u>10, 210.</u>
Бідність — то не ганьба	—	<u>12.</u>
Бідному все вітер в очі віє	—	<u>263.</u>
Бідному жениться — день укоротиться	—	<u>11.</u>
Бідному Савці нема долі ні на печі, ні на лавці	—	<u>263.</u>
Бійся не того собаки, що бреше, а того, що лащиться	—	<u>262.</u>
Більше разу не вмреш	—	<u>126.</u>
Більш як півкопи лиха не буде	—	<u>464.</u>

Близька соломка краща далекого сінця	—	248.
Близько видати — далеко стрибати	—	24.
Близько лікоть, та не вкусиш	—	24.
Блищить як злото, а всередині болото	—	299.
Бовтнув, як дурень у воду	—	36.
Боже, поможи, та й сам не лежи	—	265.
Борода велика, а дурний владика	—	32.
Борода виросла, та ума не винесла	—	240.
Борода не робить мудрим чоловіка	—	307.
Борода по коліна, а розуму, як у дитини	—	32.
Борщ та капуста — хата не пуста	—	596.
Боятися попа— то й у вівтар не йти	—	62.
Боявшися вовка — в лісі не будуть	—	62.
Боявшися вовка, і без грибів бути	—	62.
Брат братом, сват сватом, а гроші не рідня	—	149.
Брат мій, а хліб їж свій	—	149.
Брехнею світ пройдеш, та назад не вернешся	—	592.
Брехун бреше, а дурень віри йме	—	431.
Бував і па коні, і під конем	—	283. , 421.
Буває, що її муха чхає	—	37.
Буває, що й слон літає	—	37.
Буває, що й теля вовка хапає	—	37.
Буває, що й черепок блищить	—	299.
Був волом, та став козлом	—	41.
Був голосок, та позички з'їли	—	535.
Був і на коні, і під конем	—	283.
Був кінь, та з'їздився	—	41. , 535.
Був колись горіх, а тепер свистун	—	41.
Був лісничим, а тепер нічим	—	41.
Був мед, та гості попили	—	42.
Був на покуті й під покуттям	—	421.
Буде добре, як мине зле	—	383.
Буде з нас — не діти в нас, а діти будуть — самі добудуть	—	519.
Буде знать, почім в Тростянці гребінці	—	603.
Буде й на нашому тижні свято	—	35.
Буде усім по сім	—	69.
Були коралі, та пішли далі, були перли, та ся стерли	—	42.
Було б пшоно, а каша буде	—	38.

Було діло, та полетіло	—	42.
Було, та за водою пішло	—	42.
Буряк не дурак: на дорозі не росте..	—	115.
В ажко підняти́сь — легко спустити́сь	—	550.
Варта справа заходу	—	182.
Вартий палац Паца, а Пац палаца	—	182.
Варувався кия..	—	188.
Василь бабі сестра в третіх, а я йому сваха	—	23.
Вбери и пенька, то стане за панка	—	530.
В болоті не без чорта	—	70.
Велика цяця	—	594.
Велике дерево поволі росте	—	335.
Велике діло опеньки	—	563. , 594.
Велике цабе	—	594.
Великий дуб, та дуплинистий	—	50.
Великої кошари свиня	—	437.
Великої треба хусти, щоб зав'язати людям уста	—	286.
Великому возові — велика й дорога	—	30.
Великому кораблеві — велика й дорога	—	30.
Велик пень, та дурень	—	50.
Великий, як ломака, а дурний, як собака	—	50.
Величається, як чумацька воша	—	356.
Вередлива коза вовкові користь	—	116.
Вертів би і я дірки, та свердельця катма	—	529.
В закритий рот муха не влізе	—	481.
В затінку стане за дівку	—	530.
В здоровому тілі — здоровий дух	—	51.
Видно й хати, та далеко чухрати	—	24.
Видно між ложками ополоник	—	55.
Видно пана по халявах	—	28. , 55.
Видно птаха по польоту	—	55.
Видно сокола по польоту, а сову по погляду	—	180.
Видно сучку в ретязі	—	28.
Видно, що Ганна млинці пекла.— аж ворога в тісті	—	226.
Видно, що жак: такий на нім знак	—	28.

Вижене голод на холод	—	<u>102.</u>
Вийде наверх, як олива на воді	—	<u>592.</u>
Виміняв пасок на поясок	—	<u>86.</u>
Виміняв ремінець на личко	—	<u>86.</u>
Виміняв шило на швайку	—	<u>86.</u>
Винного двома батогоми не б'ють	—	<u>387, 498.</u>
Виріс, а ума не виніс	—	<u>240.</u>
Високий до неба, а дурний як треба	—	<u>50.</u>
Високо літає, та низько сідає	—	<u>350.</u>
Вихвалявся гриб гарною шапкою.	—	<u>302, 400 .</u>
Вище голови не стрибнеш.	—	<u>87.</u>
Вище лоба очі не ходять	—	<u>87.</u>
Вище себе (своєї голови, пупа) не скочиш (не підскочиш).	—	<u>87.</u>
Відвага мед п'є	—	<u>438.</u>
Від в'язниці та торби не відмовляйся	—	<u>376.</u>
Від малих дітей голова болить..	—	<u>251.</u>
Від розкоші кудрі в'ються, від журби січуться	—	<u>505.</u>
Вік ізвікувати — не в гостях побувати	—	<u>47, 161.</u>
Вік ізвікувати — не пальцем перекивати	—	<u>161.</u>
Вік прожити — не дощову годину перестояти	—	<u>155, 161.</u>
Вік прожити — не цигарку спалити	—	<u>47, 161.</u>
Вільно собаці і на владику брехати	—	<u>492.</u>
Він вміє піймати вовка за вуха	—	<u>283.</u>
Він для тебе малу нитку, а з тебе цілу свитку	—	<u>61.</u>
Він і під церкву підкопається, а таки влізе	—	<u>283.</u>
Він там великий, де малі вікна	—	<u>437, 594.</u>
Вісті не лежать на місці	—	<u>482.</u>
В кожній троянді є колючки	—	<u>341.</u>
Вкрадеш голку, потім коровку	—	<u>206.</u>
Власна хвальба не платить	—	<u>437.</u>
В ліс дрова не возять	—	<u>67.</u>
В лісі був, а дров не бачив	—	<u>184.</u>
В лісі дрова рубають, а до села тріски падають	—	<u>239.</u>
В літі і качка прачка, а взимі і Тереса не береться	—	<u>241.</u>
Вночі всі коти сірі, а корови бурі	—	<u>358.</u>

В нього руки на всі штуки	—	<u>269.</u>
Вовка в плуг, а він к чорту в луг	—	<u>197.</u>
Вовка ноги годують	—	<u>63, 389.</u>
Вовк ситий, і коза ціла	—	<u>181.</u>
Вовк старий не лізе до ями	—	<u>508.</u>
Вовча натура в ліс тягне	—	<u>197.</u>
Вода в решеті не встоїться	—	<u>81.</u>
Вода все сполоще, злого слова — ніколи	—	<u>179, 480.</u>
Вода з водою зійдеться, а чоловік з чоловіком	—	<u>108.</u>
Вода і камінь довба	—	<u>59.</u>
Вола звуть в гості не мед пить — воду возить	—	<u>274.</u>
Волос сивіє, а голова шаліє	—	<u>461.</u>
Воно як трапиться: коли середа, а коли й п'ятниця	—	<u>433.</u>
Ворона літає, а дурень голову задирає	—	<u>431.</u>
Ворон ворону ока не виклює	—	<u>64.</u>
Вороні де не літять, та все на смітник сідають	—	<u>550.</u>
Восени і курчата курми будуть	—	<u>560.</u>
Впав у біду, як курка в борщ	—	<u>128, 398.</u>
В порожній хаті сумно й спати	—	<u>370.</u>
В пригоді пізнавай приятеля	—	<u>148.</u>
В сім'ї не без виродка	—	<u>70.</u>
В сім'ї не без п'яниці	—	<u>70.</u>
В степу і хрущ м'ясо	—	<u>204.</u>
Всякий двір хазяйським оком держиться	—	<u>18.</u>
Всяк кулик до свого болота звик	—	<u>72.</u>
Всякому овочеві свій час	—	<u>75.</u>
Всяк сам свою долю кує	—	<u>74.</u>
Всякому своє рило мило	—	<u>454.</u>
Всякому своя сорочка ближче до тіла	—	<u>454.</u>
Всяк чоловік собі не ворог	—	<u>454.</u>
Всюди біда, там лише добре, де нас нема	—	<u>521.</u>
В тихому болоті чорти водяться	—	<u>79.</u>
В умілого і долото рибу ловить	—	<u>129, 547.</u>
Вуха вище лоба не ходять	—	<u>87.</u>
Вхопив, як шилом борщу налив	—	<u>411.</u>

Вчи лінивого не молотом, а голодом	—	418.
В чоботях ходить, а босі сліди знати	—	441.
В чужих руках завше більший шматок	—	82.
В чужий черевик ноги не сунь	—	297.
В чужій хаті й тріска б'ється	—	142.
В чужу душу не влізеш	—	584.
В'язниця простора, та чорт їй рад	—	34.
Г алушка та лемішка — хлібові перемішка	—	590.
Гарна дівка, як засватана	—	82.
Гарна, як свиня в дощ	—	354.
Гарні гості, та не в пору	—	309.
Гарно будяк цвіте, та ніхто квіти не рве	—	34.
Гірко зароби — солодко з'їси	—	110.
Гість — невільник: де посадять, там і сиди	—	45.
Гладь коня вівсом, а не батогом	—	199.
Глас вопіючого в пустині	—	97.
Глянь на воду та на свою вроду	—	348.
Гнат не винуват, винувата хата, що впустила Гната	—	541.
Говорив Мирон рябої кобили сон	—	256.
Година вранці варта двох увечері	—	545.
Голий підперезався та й зовсім зібрався	—	60.
Голий, як бубон	—	100.
Голий, як руда миша	—	100.
Голка в стіжок упала — пиши пропала	—	580.
Голод і бреше і краде	—	102.
Голод не свій брат	—	102.
Голод не тітка, а лютої мачухи лютіший	—	102.
Голодній кумі хліб на умі	—	103.
Голодній курці просо на думці	—	103, 536.
Голодному все до смаку	—	102.
Голодному й вівсяник добрий	—	104.
Голодному й опеньки м'ясо	—	104, 264.
Гора з горою не зійдеться, а чоловік з чоловіком якраз	—	108.
Горбатого могила виправить	—	109.

Гордість виїжджа верхи, а повертається пішки	—	503.
Горе з дітьми, горе й без дітей	—	506.
Горе — море, пий його, не вип'єш	—	417.
Горе тільки рака красить	—	505.
Городить таке, що й на вуха не налазить	—	272.
Городить таке, що й купи не держиться	—	272.
Гостре словечко коле сердечко	—	179, 480.
Готовеньке і кішка з'їсть	—	366.
Гра варта свічок	—	182.
Гречана каша сама себе хвалить	—	437.
Гречана каша — то матір наша..	—	596.
Грім рака вбив	—	107, 258.
Гріх по дорозі біг та на нас плиг	—	112.
Гріш круглий — розкотиться	—	131.
Громада — великий чоловік	—	150.
Губа не з лопуцька	—	115.
Гулі не одного в лапті обули	—	537.
Гуляй, дитино, поки твоя година	—	205.
Гуляй, тату, завтра свято	—	429.
Гулять так гулять: бий, жінко, ціле яйце в борщ	—	88.
Густа каша дітей не розгонить	—	49.
Гусь свині не товариш	—	118.
Д авні пригоди боронять від шкоди	—	577.
Дай бог нашому теляті вовка піймати	—	114, 412.
Дай дурневі макогона — він і вікна поб'є	—	414.
Дай курці грядку, а їй і города мало	—	405.
Далеко куцому до зайця	—	119.
Далеко п'яному до Києва	—	119.
Дали кісточку: хоч зараз гризи, хоч на завтра положи	—	254.
Далі в ліс — більше тrusку	—	121.
Далі в ліс— більше дров	—	121.
Дарма що в черепку, аби курка жарена	—	551.
Дар — не купля, не гудять, а хвалять	—	122.
Дарованому коневі зубів не лічать	—	122.

Два коти в одному мішку не помиряться	—	123.
Два коти на одному салі не помиряться	—	123.
Дві баби — торг, а три — ярмарок	—	89.
Двоє третього не чекають	—	462.
Двом смертям не бути, а одної не минути	—	126.
Де баб сім, там торг зовсім	—	89.
Де багато баб, там дитя безносе	—	540.
Де багато господинь, там хата неметена	—	540.
Де багато слів, там мало діла	—	219.
Де болить, там торкаєш кожну мить	—	536.
Де борошно, там порошно	—	239.
Де великая рада, там рідкий борщ	—	540.
Де верба, там вода	—	339.
Де ви бачили граблі, щоб від себе гребли	—	454.
Де відвага, там і щастя	—	438.
Де господар не ходить, там нивка не родить	—	19, 578.
Де гріх, там і покута	—	334.
Де дощ іде, а де слизько	—	90.
Де згода, там вигода	—	150.
Де з маслом каша, там милість ваша	—	289.
Де козам роги правлять	—	228.
Де Крим, де Рим, а де попова груша	—	90.
Де літував, там було і зимувать	—	120.
Де можна лантух, там торби не треба	—	94.
Де начальства ціла рота, там виходить пшик робота	—	540.
Де не горить, там ся не курить	—	339.
Де незгода, там часто шкода	—	558.
Де не маєш співця, послухаєш горобця	—	264, 362.
Де не просять, там києм виносять	—	309.
День і ніч — сутки пріч	—	132.
День не петрівський, язик не попівський — по двічі говорити	—	98.
Де посій, там і вродиться	—	289.
Де пси свої гризуться, чужий не мішайся	—	125.
Де п'ють, там і б'ють	—	93.
Де п'ють, там і ллють	—	93.

Де тонко, там і рветься	—	95.
Держав дві корови, тепер дві ворони	—	160.
Де робить гурточок, там повний куточок	—	151.
Де робить купа, не болить коло пупа	—	151. , 365.
Де соколи лігають, туди ворони не пускають	—	168.
Десять разів мір, а раз утни	—	466.
Де тонко, там і рветься, де благає, там і дереться	—	95.
Де чорти навкулачки б'ються	—	228.
Де чорт не зможе, там баба поможе	—	5.
Дешева рибка — погана юшка	—	145.
Дешевим конем не їздити	—	145.
Де ще те теля, а він уже з довбнею бігає	—	255.
Дивись на зріст, та питайся розуму	—	240.
Дивиться лисицею, а думає вовком	—	31.
Дивиться, як теля на нові ворота	—	490.
Дивиться, як чорт на попа	—	490.
Диму без вогню не буває	—	339.
Димом догори пішло	—	42.
Діждусь і я тієї днини, коли будуть по шагу дині	—	35.
Діжі не перемісити, а жінки не перебити	—	159.
Діла на копійку, а балачок на карбованець	—	595.
Діло без кінця, як кобила без хвоста	—	211.
Діло майстра величає	—	129.
Дільника і діло боїться	—	129.
Дірявого горшка не наповниш	—	81.
Дірявого мішка не насиплеш	—	81.
Діти батька не вчать	—	601.
Для бажаного друга і коня з плуга	—	134.
Для вас і сорочку з вас	—	134.
Для милого друга і вола з плуга	—	134.
Для приятеля нового не пускайся старого	—	510.
Для того й муха на світі, щоб ліниві удень не спали	—	281.
Дмись не дмись, волом не будеш	—	78.
Дмитер хитер: з'їв курку, а сказав — сама полетіла	—	290.
До біди доріг багато, а од біди і стежки нема	—	9.

Добра добувши, кращого не шукай	—	373.
Добра жінка мужу своєму вінець, а зла — кінець	—	137.
Добра, як з курки молока, а з верби петрушки	—	201.
Добре вогонь горить, як є чим підпалить	—	153.
Добре господині, коли повно в судині	—	153.
Добре далеко чути, а ледаче ще далі	—	138.
Добре діло утіха, коли ділу не поміха	—	130.
Добре ковадло не боїться молотка	—	140.
Добре там живеться, де гуртом сіється й ореться	—	365.
Добре чорту в дудку грати, сидячи в очереті	—	153.
Добре ширитись в чужім	—	82.
Добре, як голому в кропиві	—	46. 128.
Добрий початок — половина справи	—	245.
Добрі вісті не лежать на місці	—	139.
Добрі жорна все перемелють	—	140.
Добро довго пам'ятається, а зло ще довше	—	138.
Добро пушить, а лихо сушить	—	505.
Добувсь, як швед під Полтавою	—	419.
Догана мудрого більше варта, як похвала дурного	—	249.
Догнав не догнав, а погнатись можна	—	402.
До готового хліба знайдеться губа	—	40. 366.
Дожидай долі, то не матимеш і льолі	—	265.
Дожились, що ні свитки, ні чобіт	—	186.
Дожилася наша мати — через три свити тіло знати	—	186.
Доки був голоден, робить був негоден..	—	531.
Доки не намучишся, доти не научишся	—	15.
Доки не поберуться — любляться .	—	57.
Докотив до самого краю	—	346.
До лиха та ще лихо	—	417.
До любої небоги нема далекої дороги	—	204.
Дома і стіни помагають	—	142.
Домашнього злодія не встережешся	—	143.
До нашого берега що не пристане	—	287.
Допік гірш од сирої кваші	—	273.
Дорікав горщик чавунові, що чорний	—	111.

Дорога ложка до обіда, а по обіді — то й під лавку	—	144.
Дороге яєчко до великодня	—	144.
Дорогі гості, та в середу трапились	—	309.
Доскакався м'ячик, доки на гвіздок проколовся	—	275.
До слова йде й прислів'я	—	189.
Достанеться на кабачки	—	147.
Достаток чинить статок	—	173.
До церкви слизько, до дівчат близько	—	156.
До часу дзбан воду носить	—	386.
Дочку мати хвалила, поки з рук не звалила	—	437.
До чорта в зуби	—	228.
Дощик за горами, а Маруся змочла	—	90.
Дружній череді вовк не страшний	—	150. , 496.
Дружні сороки й орла заклують	—	150.
Думай головою, а не черевиком	—	166.
Думка п'є воду, а відвага мед	—	16.
Дурень думкою багатіє	—	431.
Дурень і в макітрі макогона зломить	—	414.
Дурна мати — дурні діти	—	198.
Дурний дурне й торочить	—	533.
Дурний любить вчить, а розумний вчитися	—	423.
Дурний піп — дурна його й молитва	—	533.
Дурний як мовчить, то за мудрого уходить	—	481.
Дурному гори немає, а все низ	—	152.
Дурному море по коліна	—	152.
Дурному нема гори, куди попав, туди й вали	—	414.
Дурням закон не писаний	—	152.
Душа і редьку з'їсть, а тіло любить масло	—	581.
Є в глеку молоко; та голова не влізе	—	24.
Є ложка, та в мисці нема	—	430.
Є сало, та не для kota	—	155.
Є квас, та не для вас	—	155.
Є молоко — буде й горнятко	—	38.
Е ге, ця на обидві кована	—	176.

Ех, якби та якби та вирости в роті гриби..	—	154.
Ж алів яструб курку, доки всю оскуб	—	392.
Жарт місце має	—	130.
Жартувала баба з колесом, та спиця застрягла	—	313.
Жартуй, глечичок, поки не луснув	—	435.
Жать удень душно, а вночі кусаються комарі	—	531.
Живемо, як горох при дорозі..	—	128.
Живіт товстий, а лоб пустий	—	50.
Жив, як пес, загинув, як собака	—	494.
Життя прожити — не поле перейти	—	161.
Життя, як собаці на перелазі	—	128.
Життя, як стерниста нива..	—	161.
Жінка сало гамнула, а на kota звернула	—	84.
Журба сорочки не дасть	—	478.
Журавель у небі, а ти йому вже ціну встановлюєш	—	255.
З а багачем сам чорт з калачем	—	26.
Забажалося мерзлого в петрівку	—	85.
За битого двох небитих дають	—	172.
За більшим поженись, та й того рішишь	—	162.
Заблукав межі хатою й коморою	—	80.
Заблудився між трьох дубів	—	80.
Забрався в чужу солому, та ще й шелестить	—	517.
Забув віл, коли телям був	—	404.
Заваривши кашу, не жалуй масла	—	324.
Заварив кашу, так і їж	—	443.
Завжди інших обмовляє, хто сам під носом бульку має	—	337.
За все береться, та не все вдається	—	78.
Завтра буде видніше	—	545.
За вухо та туди, де сухо	—	177.
Зав'яз пазурець — пташці кінець	—	206.
Зав'яз, як собака в тину	—	398.
Загадай дурному молитися, то він і лоба розіб'є	—	414.
Загоїться, поки весілля скоїться	—	146.
За дев'ятими ворітьми гавкнеш	—	603.

За дурною головою і ногам нема спокою	—	<u>166.</u>
Зайця ноги носять, вовка зуби годують	—	<u>63.</u>
За кільце кишки сім верст пішки	—	<u>175.</u>
Закохавсь, як чорт в суху вербу	—	<u>396.</u>
Залишивсь, як на морі без весла	—	<u>128.</u>
Заманулось, як серед літа криги	—	<u>85.</u>
Замкнув пан стайню, як коні вкрали	—	<u>408.</u>
Замкнув Вовка межі вівці: нехай тюрму знає	—	<u>194.</u>
За моє жито мене ж і бито	—	<u>170, 546.</u>
За морем вовк три гроші, та руб перевіз	—	<u>171.</u>
За морем телушка полушка, та перевіз дорогий	—	<u>171.</u>
За море по зілля пішов	—	<u>413.</u>
Занадився кухоль по воду ходити..	—	<u>386.</u>
Занадився звір до скотини — попробує рогатини	—	<u>386.</u>
За один раз не зітнеш дерева	—	<u>335.</u>
За онучу збили бучу	—	<u>258.</u>
Запас біди не чинить, а їсти не просить	—	<u>173.</u>
За початком діло становиться	—	<u>245.</u>
Зарікалася свиня кізяк їсти	—	<u>376.</u>
Заробив на сіль до оселедця	—	<u>374.</u>
За сім миль киселю їсти	—	<u>175.</u>
Застукали, як Головка на базарі	—	<u>398.</u>
Затим вовк не линяє, що в кошару часто никає	—	<u>63.</u>
Заторохтіла Солоха, наче діжка з горохом	—	<u>424.</u>
Затративши Чуже личко, ремінцем мусиш оддати	—	<u>61.</u>
Захотів пишно, — аби затишно	—	<u>304.</u>
За хорошим хазяїном і свинка господицька	—	<u>18.</u>
За царя Томка, коли була земля тонка..	—	<u>127.</u>
З бабою і дідько справу програв	—	<u>5.</u>
З бика ні лою, ні молока	—	<u>201.</u>
З бідою не знатися — і щастя не знайти	—	<u>13.</u>
Збувся батько лиха — збувся грошей з міха	—	<u>46.</u>
З великої хмари малий дощ	—	<u>107, 258.</u>
Зверху гарно та тихо, а всередині ворухиться лихо	—	<u>79.</u>
Звикне, то й полюбить	—	<u>512.</u>

Згадала баба дівич вечір	—	313.
Згине пуга — буде друга	—	417.
Згода дім будує, а незгода руйнує	—	497.
З голого, як з святого, — не візьмеш нічого	—	105.
Здається, й мала пташка, та кігті гострі	—	187.
З дощу та під ринву	—	186. , 188.
З дурнем зчепитись — дурнем зробитись	—	456.
З дурнем подружишся — свій розум втратиш	—	456.
З дурної голови на людську	—	446.
Зелений, як рута	—	261.
Зима питає, де влітку був	—	224.
Зі злії трави лихе й сіно	—	198.
Зійшов ні в честь, ні в славу	—	41.
З козла ні вовни, ні молока	—	201.
З краси не пити роси	—	476.
З крихіток купка виходить, з краплинок — море	—	488.
З ледачого вовка хоч шерсті жмут	—	502.
З малої іскри великий вогонь буває	—	252.
З малої хмари великий дощ буває	—	252.
Змарнів, як полова	—	186.
З миру по нитці — голому сорочка	—	235.
З ким поведешся, від того й наберешся	—	472.
Знає кіт, чиє сало з'їв	—	583.
Знає свиня, що морква	—	115.
Знається, як свиня на перці	—	332.
Знай, кобило, де брикати	—	77.
Знайко біжить, а незнайко лежить	—	547.
Знай, коза, своє стійло	—	77.
Знайте пас: ми кислоти, із нас квас	—	437.
Знайшов — не скач, загубив — не плач	—	329.
Знала кобила, на що голоблі біла..	—	443.
Знати своє добро і в калюжі	—	72.
З одного вола двох шкур не деруть	—	498.
З одного яйця вилізти	—	369.
З одної ягоди немає вигоди	—	368.

З однієї липи двічі лико не деруть	—	498.
Золота швайка мур пробиває	—	324.
Золото миєм, а голодні виєм	—	445.
З перцем чи не з перцем, аби з добрим серцем	—	551.
З-під стоячого підошву випоре	—	283.
З піску мотузки суче	—	283.
З пісні слів не викинеш	—	189.
З повного легко брати: хоч убиває, не так знати	—	49.
З поганой вівці хоч вовни жмут	—	502.
З поганой трави лихе й сіно	—	377.
З праці радість, з безділля смуток	—	371.
З прибутку голова не болить	—	49.
Зробив дядя, на себе глядя	—	202.
Зробив з дуба шпичку	—	280.
Зробив наспіх, як наспіх	—	410.
Зроблено спішно, тому й вийшло смішно	—	410.
З свинячою мордою в бубличний ряд	—	448.
З сокирою не лізь туди, де пила не була	—	311.
З сорому очі не вилізуть	—	514.
З снання не купити коня, а з лежі не справити одежі	—	278.
З того сукна й гудзика	—	369.
Зустрівся Яким з таким	—	124.
З хати по нитці — сироті свитина	—	235. 488.
З чорної кішки білої не зробиш	—	509.
З чужого воза хоч серед калюжі	—	517.
З чужого добра не стройть двора	—	315. 585.
З чужого злого учися свого	—	333.
З чужого клопоту голова болить	—	84.
З чужого коня серед дороги зляз	—	517.
З чужої торби хліба не жалують	—	585.
З щастя та горя скувалася доля	—	161.
З яким пристаєш, такий сам стаєш	—	472.
І баран буцне, як зачепиш	—	244.
І будень, і неділя— все лінивому безділля	—	238. 528.

І в погоду часом грім ударить	—	341.
І в старій печі дідько палить	—	461.
Ігумену діло, а братії — зась	—	77.
І дурень зварить кашу, як пшоно є	—	153.
І за доброї години чекай лихої днини	—	341.
І за соломинку вхопиться, хто топиться	—	544.
Із копійки рублі робляться	—	212.
Із попелу галушки не вдаються	—	201.
І кози ситі, і сіно ціле	—	181.
І комар кобилу загризе, коли вовк поможе	—	37.
І кулик на воді, і музика на коні	—	78. 351.
І між доброю капустою є багато гнилих качанів	—	70.
І моя душа не повстанка	—	190.
І на жалку кропиву мороз буває	—	207. 523.
І на меду знайдеш біду	—	112. 417.
І на пса прийде зима	—	207.
Іноді б'ють Хому за Яремину вину	—	446.
Інша рада гірш як зрада	—	262.
Інший в ноги кланяється, а за п'яти кусає	—	262.
І риба не плине проти бистрої води	—	384.
І риби наловить, і ніг не замочить	—	288.
І сам не гам, і другому не дам	—	493.
І сила перед розумом никне	—	95.
І стіни мають вуха	—	192.
І сюди гаряче, і туди боляче	—	193.
Іще не то біда, як у просі лобода..	—	157.
Іще сорока не побіліла, щоб чоловіка жінка біла	—	601.
І я навчуся на сьомій дитині дівочити	—	247.
І в би кіт рибу, а в воду не хоче	—	571.
Їв би паляниці, та зубів немає	—	54.
Їжте, а то вже трохи свиням не вилила	—	565.
Їй кажи овес, а вона каже — гречка	—	602.
Їсть за вола, а робить за комара	—	91.
Їхав до Хоми, а заїхав до куми	—	156.

Й ти на комаря з дрючком, а на вовка з швайкою	—	513.
Його мати й моя мати в одній воді сорочки прали	—	22.
К азав пан — кожух дам, та слово його тепле	—	360.
Казала Настя, як удасться	—	6.
Казали люди: квач притикою не буде	—	404.
Казка — брехня, пісня — правда	—	189.
Казка про білу козу	—	471.
Калина сама себе хвалить, що з медом добра	—	437.
Катюзі по заслугі	—	388.
Кігтик застряг — пропав птах	—	206.
Кінець діло хвалить	—	211.
Кінець — пішла баба у танець	—	211.
Кінь воліві не пара	—	117.
Кінь на чотирьох, та й то спотикається	—	191.
Кішку б'ють, а невістці докоряють	—	326.
Кішці іграшки, а мишці сльози	—	214.
Клин клином виганяють	—	203.
Клямка запала	—	349.
Коваль згрішив, а шевця повісили	—	84.
Коваль клепле, поки тепле	—	232.
Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає	—	227.
Кого люблю, того й б'ю	—	218.
Кожен блазень своїм строєм	—	73.
Кожен жучок своєю доріжкою тягне	—	74.
Кожен Івась має свій лас	—	267.
Кожен край має свій обичай	—	573.
Кожна жаба своє болото хвалить	—	72.
Кожна корова своє теля лиже	—	451.
Кожна лисиця свій хвостик хвалить	—	72.
Кожна пригода до мудрості дорога	—	417, 577.
Кожна пташка своїм носиком живе	—	63.
Кожна пташка свою пісню співа	—	74.
Кожна птиця знайде свого Гриця	—	515.
Кожна ручка собі горне	—	454, 455.

Кожне стадо не без паршивої вівці	—	70.
Кожний пес на своєму смітті гордий	—	76.
Кожній свашці по ковбасці	—	69.
Кожній справі кінця гляди	—	211.
Коза з вовком тягалася — тільки шкурка зосталася	—	541.
Коли б була мати кишені не повузила..	—	190.
Коли біда докучить, то й ся розуму научить	—	416.
Коли б не пліш, то і голо не було б	—	154.
Коли бог не попустить, то свиня не вкусить	—	27.
Коли б свині роги, то б цілий світ виколола	—	29.
Коли густо, а коли й пусто	—	433.
Капи дитини не научиш в пелюшках.	—	216.
Коли б курочка, то добрий обід зварить і дурочка	—	153.
Коли є хліба край, то й під вербою рай	—	316.
Коли мені, сліпому, курка, то тобі, видющому, дві	—	30.
Коли моя жінка шельма, нехай свині борошно їдять	—	317.
Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся	—	568.
Коли не ведеться, то й курка не несеться	—	210.
Коли не Кирило, то не пхай там рило	—	327.
Коли немає сили, то й світ немилий	—	51.
Коли не пиріг, то й не пирожися..	—	8.
Коли почав орати, то в сопілку не грати	—	130.
Коли свиня в болоті, то мовить, що красна	—	168.
Коли страшиш — сам не бійся	—	52.
Колись і в наше віконце гляне сонце	—	163.
Колись і на нас сонечко гляне	—	35.
Коли ти мені муж, то будь мені дуж..	—	52.
Коли ще косовиця, а ми вже сіно возимо	—	255.
Колос повний гнеться до землі..	—	425.
Кому весілля, а курці смерть	—	214. , 328.
Кому жартушки, а мишці смертушки	—	214.
Кому йдеться, тому й на скіпку прядеться	—	210.
Кому пироги і млинці, а кому гулі та синці	—	209.
Кому попада, а кому попова дочка	—	267.
Кому скрутиться, а кому змелеться	—	214.

Комусь ніяково, а мені однаково	—	<u>514.</u>
Кому щастя, той і на києві виплине	—	<u>210.</u>
Кому щастя, тому й півень несеться	—	<u>210.</u>
Кому що, а курці — просо	—	<u>103.</u>
Кому, як болото, а мені так, як злото	—	<u>72.</u>
Кому, як мара, йому — як зоря	—	<u>396.</u>
Копа переможе й попа	—	<u>365.</u>
Копійка любить, щоб її рахували	—	<u>131.</u>
Корита не ходять до свиней, а свині до корит	—	<u>361.</u>
Коси, косо, поки роси	—	<u>232.</u>
Коси сіно, поки сонце світить	—	<u>232.</u>
Косо, криво, аби живо	—	<u>280.</u>
Краси на тарілці не краяти..	—	<u>215, 476.</u>
Краси у вінку не носити	—	<u>476.</u>
Красна пташка своїм пір'ям..	—	<u>302.</u>
Красти вільно, та б'ють більно	—	<u>388.</u>
Краще з розумним у пеклі, як з дурнем в раю	—	<u>542.</u>
Краще з розумним згубити, як з дурнем знайти	—	<u>249, 542.</u>
Краще їсти хліб з водою, аніж буханець з бідою	—	<u>248.</u>
Краще маленька рибка, як великий тарган	—	<u>248.</u>
Краще не обіцяти, як слова не держати	—	<u>120.</u>
Краще нині горобець, як завтра голубець	—	<u>248.</u>
Краще пияк, ніж дурак	—	<u>222.</u>
Краще пізно, як ніколи	—	<u>247.</u>
Краще погано їхати, ніж хороше йти	—	<u>248.</u>
Краще п'ятак передачі, аби до вдачі	—	<u>145.</u>
Краще своє латане, як чуже хватане	—	<u>285.</u>
Краще синиця в жмені, як журавель у небі	—	<u>248.</u>
Краще цнота у болоті, як нецнота у золоті	—	<u>558.</u>
Криве дерево не дужо випрямитись	—	<u>109.</u>
Крий, ховай погане, а воно ж таки гляне	—	<u>592.</u>
Кров не вода, проливати шкода	—	<u>562.</u>
Крукові й мило не поможе	—	<u>569.</u>
Кував, грів, та й на пшик звів	—	<u>591.</u>
Куди кінь з копитом, туди й жаба з хвостом	—	<u>227.</u>

Куди не кинь, а все наверх дірою	—	231.
Куди не кинь— виходить клин	—	231.
Куди рівнятися свині до коня, коли шерсть не така	—	504.
Куди хилить вітер, туди й гілля гнеться	—	229.
Куй залізо, поки не загасло	—	232.
Кулик на місці соколинім не буде птичим господином	—	168.
Кум не кум, не лізь у горох	—	149.
Куме, солома суне	—	422. , 543.
Купив не купив, а поторгуватися можна	—	402.
Купив чорта з рогами на свою шию	—	295.
Курить багато на здоров'я — скоріше вмрете	—	234.
Кургузій що не одягне, то все йому довге	—	348.
Курку яйця не вчать	—	601.
Курчат восени лічать	—	560.
Л айка — не бійка, в боку не болить	—	33.
Ласий на чужі ковбаси	—	115.
Ласкаве телятко дві матки ссе	—	236.
Легше говорити, аніж зробити	—	475.
Ледача шкапа скрізь пришпинки має	—	91.
Лежачи й камінь мохнатіс	—	389.
Лежить, як собака на стерні..	—	493.
Ликом пастернаку не викопаєш	—	384.
Лисий лисого бачить здалека	—	441.
Лиха іскра поле спалить, сама згасне	—	500.
Лихого справить заступ та лопата	—	109.
Лихо наше — ячна каша..	—	104.
Лихо не без добра	—	342.
Лік дружбі не шкодить	—	149.
Лінивий двічі робить, скупий двічі платить	—	300.
Ліс рубають — тріски летять	—	239.
Літо на зиму працює	—	224.
Лобом муру не проб'єш	—	384.
Лови рибку, як ловиться	—	205.
Ловить вовк, ловить, а як вовка спіймають..	—	523.

Лупи, козак, яйця по цілому в день	—	<u>88.</u>
Лучив у корову — попав у ворону	—	<u>162, 399.</u>
Лучче б глядів свого носа, ніж чужого проса	—	<u>337.</u>
Люби рибу не на сковороді, а у воді	—	<u>571.</u>
Любиш кататись — люби й саночки возити	—	<u>250.</u>
Любиш смородину — люби й оскомину	—	<u>250.</u>
Любиш поганяти — люби й коня годувати	—	<u>250.</u>
Люблю Сивка за звичай, хоч крекче, та везе	—	<u>511.</u>
Людам язика не зав'яжеш	—	<u>286.</u>
Лякає мишка кицьку, та з нори не вилазить	—	<u>412.</u>
Лякали щуку, що в озері її топить будуть	—	<u>303.</u>
Лякана ворона куща боїться	—	<u>422.</u>
М аком сів	—	<u>349.</u>
Мак сім год не родив, та голоду не було	—	<u>20.</u>
Мала дитина — не виспишся, велика — не доїси	—	<u>251.</u>
Мале курча, та летюче	—	<u>187.</u>
Маленьке, але важеньке	—	<u>252.</u>
Маленьке — миленьке, побільша — погірша	—	<u>251.</u>
Мал золотник, та важок	—	<u>252.</u>
Малі діти — мале лихо..	—	<u>251.</u>
Малі тілом, та великі духом	—	<u>252.</u>
Матері кожної дитини жаль..	—	<u>167.</u>
Мачуха пасинку На волю давала..	—	<u>254.</u>
Мед продає, а кизяки їсть	—	<u>25.</u>
Межи двері пальця не клади	—	<u>379.</u>
Меле, як порожній млин	—	<u>424.</u>
Мели, Іване, доки вітру стане	—	<u>256.</u>
Мельники до готової муки	—	<u>366.</u>
Менше говори — більше почуєш	—	<u>481.</u>
Милі посваряться — краще помиряться	—	<u>275.</u>
Милого друга мила й пуга	—	<u>218, 257.</u>
Минулася котові масничка	—	<u>298.</u>
Минулося — забулося	—	<u>458.</u>
Ми — родичі: на одному сонці онучі сушили	—	<u>22.</u>

Миша не одну діру має до хати	—	143.
Між возками по-вовчому й вий	—	452.
Мовчанка не пушить і черева не дме	—	481.
Мовчи, глуха, менше гріха	—	481. , 600.
Могила мишу родила	—	107.
Моє господарство — в міх та на плечі	—	68.
Мокрий дощу не боїться	—	105. , 303.
Молодець проти овець..	—	259.
Молодий умок — це весняний льодок	—	260.
Молодість — буйність, а буйність — дурність	—	260.
Молоде — золоте, а старе — гниле	—	509.
Молодо — зелено, гулять велено	—	260.
Молодцем молодець: ні кіз, ні овець	—	160.
Моя хата скраю — нічого не знаю	—	261.
Мухи коня з'їли, а вовк помагав	—	37.
М'яко стеле, та твердо спати	—	262.
Н а безлюдді й Хома чоловік	—	264.
На безриб'ї і рак риба	—	264.
На бідного Макара всі шишки летять	—	263.
На бога вживай, а руки прикладай	—	265.
На бога дивиться, а чорта бачить	—	31.
На бога надія й на кума Матія	—	265.
На бога складайся, розуму ж тримайся	—	265.
На весіллі — всі свати, на хрестинах — куми	—	358.
На віку, як на довгій ниві	—	47.
На віку, як на току..	—	47.
Навздогінці не націлуватися	—	381.
На вовка неслава, а овець їсть Сава	—	446.
На воротях слава не висить	—	482.
На все свій час	—	130.
На всякий чмих не наздоровкаєшся	—	271.
На всяку деревину птиця сідає	—	112.
Навчить біда вареники їсти	—	418.
Навчить біда ворожити..	—	359.

Навчить біда кашу їсти	—	<u>7.</u>
Навчить біда коржі з маком їсти	—	<u>418.</u>
Навчить біда плакати	—	<u>359.</u>
Навчить біда попоти..	—	<u>418.</u>
Навчу в середу пампушки їсти	—	<u>603.</u>
Нагинай гілляку, поки молода	—	<u>216.</u>
Наговорити сім мішків гречаної вовни	—	<u>272.</u>
Нагодують калачем та в спину рогачем	—	<u>213.</u>
На голові блистить, а в голові свистить	—	<u>553.</u>
На городі бузина, а в Києві дядько	—	<u>36, 90.</u>
На готовий шматок знайдеться роток	—	<u>366.</u>
Надвоє баба ворожила: або вмре, або буде жива	—	<u>6.</u>
На дерево дивись, як родить..	—	<u>133, 400.</u>
На десяти гілляках не вішайся	—	<u>120.</u>
Надівся дід на обід, та без вечері ліг спати	—	<u>538.</u>
Найдеться купець і на діврявий гарнець	—	<u>396.</u>
На добрий камінь що не дай, то змеле	—	<u>51.</u>
На довгим віку усього доведеться	—	<u>161.</u>
Назвався грибом — лізь у кіш	—	<u>274.</u>
Наздогад буряків, щоб дали капусти	—	<u>527.</u>
Називай хоч горшком, тільки в піч не став	—	<u>551.</u>
На зло ворогам корову продам..	—	<u>317.</u>
На злодієві шапка горить	—	<u>268.</u>
На зло моєму батькові хай мені очі повилазять	—	<u>317.</u>
На зло моїй жінці хай мене б'ють	—	<u>317.</u>
Наказав на вербі груш	—	<u>272.</u>
На кожний гук не одгукнешся	—	<u>271.</u>
На коні їде і коня шукає	—	<u>80.</u>
На круте дерево крутого треба й клина	—	<u>203.</u>
На ловця і звір біжить	—	<u>276.</u>
Налякав міх, то і торби страшно	—	<u>422.</u>
На мельника вода робить	—	<u>276.</u>
На милування нема силування	—	<u>279.</u>
На Миколи та й ніколи	—	<u>407, 538.</u>
На мої руки найдуться усюди муки	—	<u>39.</u>

На муху з обухом	—	513.
На нема, то й суду нема	—	277.
На нозі сап'ян рипить, а в борщі трясця кипить	—	266.
На одного розумного сто дурнів	—	270.
Наори мілко, та посій рідко, то й уродить дідько	—	578.
На печі то й баба хоробра	—	185.
На плохенький животик і пироги вадять	—	135.
На похиле дерево всі кози скачуть	—	263. 459.
Напустив йому диму	—	465.
На роботу йти для нього кара..	—	531.
На свиню хоч сідло надінь..	—	504.
Наскочив чорт на біса	—	288.
Наскочила коса на камінь	—	288.
Наскочила кулага на врага	—	288.
Насміявся голений стриженому	—	111.
Насміявся шолудивий голомозому	—	111.
Насміялася верша з болота	—	111.
На собаку мале, на kota велике	—	280.
На те він і кравець, щоб подертий жупан носити	—	445.
Нате й мій глек на капусту..	—	227.
Нате й мій глек на сироватку..	—	227.
Нате й моїх п'ять, щоб було десять	—	227.
Нате й мою баночку на дьоготь	—	227.
На те й щука в морі, щоб карась не дрімав	—	281.
На те коня кують, щоб не спотикався	—	547.
На тобі, Данило, що мені неміло	—	66.
На тобі, небоже, що мені негоже	—	66.
На того вина, кого дома нема	—	326.
На убогого всюди капає	—	263.
Наука в ліс не веде, а з лісу виводить	—	547.
Наче курча впустив	—	196.
На чуже пшонце окріпцю не приставляй	—	285.
На чужий коровай очей не поривай..	—	285.
На чужій ниві все ліпше пшениця	—	82.
Наша невістка що не дай— тріска	—	522.

Наше діло півняче: проспівав, а там хоч не розвиднойсь	—	261.
Наше щастя як в тієї курки, що качата водить	—	287.
Нашим очам не перший базар..	—	495.
Нашим салом та по нашій шкурі	—	170. 546.
Наш піддячий любить борщ гарячий..	—	522.
Нащо в криницю воду лити, вона й так повна	—	67.
На язиці мід, під язиком лід	—	262.
Не бажай другому лиха, коли й тебе скубе стиха	—	333.
Не бачив гіркого, не бачить і солодкого	—	577.
Не бачить сова, яка сама	—	83. 337. 348.
Не бери заліза в руки, поки на нього не плюнеш	—	21.
Не бий, не волочи, у горілці язик намочи..	—	582.
Не біжить собака від калача, але від бича	—	319.
Не боїться вовк собаки, але його зв'язи	—	292.
Не брудни криниці, бо схочеш водиці	—	323.
Не було клопоту, так чорт надав	—	295.
Неварта справа заходу	—	363.
Не велике диво — опеньки	—	20.
Не взявшись до сокири, не зробиш хати	—	439.
Не вмер Данило, болячкою вдавило	—	321. 572.
Не вміє котові хвоста зав'язати	—	351.
Не вмер Гаврило, галушкою вдавило	—	321.
Неволя й плаче, неволя й скаче	—	359.
Не воружи гною, бо смердітиме	—	292.
Не все добре, що смакує	—	299.
Не все те золото, що блищить	—	299.
Не все те переймай, що по воді пливе	—	300.
Не все те правда, що на весіллі плещуть	—	300.
Не в свої штани убрався	—	364.
Не все ж то козак, що списа має	—	548.
Не всім туди рачки лізти, де зозуля кує	—	227. 297.
Не в тім діло, що кобила сива..	—	308.
Не вчас даєш хліба густо, коли зубів пусто	—	144.
Не вчи рибу плавати	—	343.

Не вчися розуму до старості, але до смерті	—	<u>48.</u>
Не голодна корова, коли під ногами солома	—	<u>157.</u>
Не гостри зубів на чуже	—	<u>315.</u>
Не давай сам на себе кия	—	<u>570.</u>
Не дав бог жабі хвоста..	—	<u>29.</u>
Не давши слова — держись, а давши — кріпись	—	<u>120.</u>
Не дай боже з хама пана	—	<u>168.</u>
Не дасть собі в кашу наплювати	—	<u>176.</u>
Не дивись високо — запорошиш око	—	<u>550.</u>
Не дивись на вроду — лише на пригоду	—	<u>476.</u>
Не для нашого коня ця паша	—	<u>296.</u>
Не для нашої шиї ті коміри шили	—	<u>296.</u>
Не дмухай проти вітру	—	<u>67.</u>
Не для пса ковбаса, не для кицьки сало	—	<u>155.</u>
Не для Гриця паляниця	—	<u>155.</u>
Не довелося свині на небо дивитись	—	<u>114, 597.</u>
Не до жартів рибі, коли її під жабра гаком зачепили	—	<u>491.</u>
Не до жиру, аби живу	—	<u>304.</u>
Недосіл на столі, пересіл на голові	—	<u>305.</u>
Не до поросят свині, коли свиню смалять	—	<u>304, 491.</u>
Не дуж — не берися за гуж	—	<u>52.</u>
Не дужий б'є, а сміливий	—	<u>485.</u>
Не жалій ухналя, бо підкову загубиш	—	<u>306.</u>
Не журиься, а за діло берись	—	<u>371, 478.</u>
Не завжди кажи те, що знаєш..	—	<u>481.</u>
Не завжди коту масляна	—	<u>298.</u>
Не завис — так пес, як вовк	—	<u>180.</u>
Не за всяку провину києм у спину	—	<u>301.</u>
Не зазнавши біди — не буде добра	—	<u>416.</u>
Не замітай чужої хижі — дивись, чи своя заметена	—	<u>83.</u>
Не зарікайся всього робити, тільки вуха свого вкусити	—	<u>376.</u>
Не зарікайся красть, а як бог дасть	—	<u>376.</u>
Не зарікайся, трапляється, то й по мудрому чорт катається	—	<u>376.</u>
Не заспить грушок у попелі	—	<u>283.</u>
Не за те тебе бито, що ходила в жито..	—	<u>308.</u>

Незваному гостю місце за дверима	—	309.
Не з одної печі хліб їв	—	421.
Не з одного колодязя воду пив	—	421.
Не їв редьки — не будеш ригати	—	226.
Не їла душа часнику, то й не смердітиме	—	226.
Не йде наука без бука	—	15.
Не йдуть ясла за волами, але воли за яслами	—	361.
Не кажи гоп, поки не перескочиш	—	435.
Не кажи злодій, поки за руку не вхопив	—	325.
Не кидай іскри в попіл..	—	500.
Не києм, то палицею	—	321.
Не клади пальця в рот, бо відкусить	—	379.
Не кожна ж Ганна гарна	—	396.
Не кожне кусається, що з вусами	—	338.
Не копай іншому ями, бо сам упадеш	—	331.
Не копитові кобила, а копито кобилі	—	361.
Не краса красить, а розум	—	307, 302.
Не лише той злодій, що краде, а той, що драбину держить	—	579.
Не лізь у горох, то й не скажеш ох	—	570.
Не літай, вороно, в чужії хороми	—	77.
Не любить правди, як пес мила	—	415.
Немає злого, щоб на добре не вийшло	—	342.
Нема й на сміх	—	277.
Не май сто кіп, як сто друзів	—	312.
Не мала баба клопоту, так купила порося	—	295.
Не мала дівка лиха, так Каленика привела	—	295.
Нема лісу без вовка, а села без лихого чоловіка	—	70.
Нема приповідки без правди	—	409.
Нема роду без вироду	—	70.
Нема тієї курочки, що несла золоті яєчка	—	298.
Нема хліба — їж пироги	—	362.
Нема чобіт — взувай постоли	—	264, 362.
Нема нічого в казані, а золото на каптані	—	266.
Нема чоловіка без вади	—	270.
Немила та хворостина, що по очах біла	—	220, 319.

Не моргать брові і вусу..	—	279.
Ненадовго старий жениться	—	460.
Не нашого пір'я птах	—	322.
Не нашого тіста книш	—	322.
Не нашого села прихожани	—	322.
Не нашого сорту, йди собі к чорту	—	322.
Не підеш по добрій волі — підеш по неволі	—	512.
Не піп — не микайся в ризи	—	327.
Не плюй, бо вона й сама чвіркне	—	176.
Не поберігши тіла, і душу погубиш	—	51.
Не позичай — злий обичай, як віддаєш, то ще й лас	—	61.
Не допоможе бабі кадило, коли бабу сказило	—	580.
Не допоможе ні мило, ні вода, коли така врода	—	348.
Не допоможуть і чари, як хто кому не до пари	—	279.
Не потурай журбі..	—	478.
Не прав ведмідь, що корову з'їв.	—	541.
Не прилетів соловей — нехай же іволга за його править	—	362.
Не присувай соломи до вогню	—	500.
Не рада коза торгу, а курка весілляю, та мусять	—	328.
Не смійся, барило, сам кухвою станеш	—	333.
Не смійся раба рабі — буде й тобі	—	333.
Не сокира теше, а чоловік	—	129.
Не спаруєш голубки до півня..	—	279.
Не спитавши броду, не лізь у воду	—	311.
Не спитавши голови, не лізь до ніг	—	166.
Не сподівайся дяки від прибудної псяки	—	197.
Не страхай страханого, бо більше бачив	—	343.
Не страши kota салом	—	303.
Не стращай вогню кочергою	—	303.
Не сунь носа до чужого проса	—	285.
Не такий страшний вовк, як його малюють	—	338.
Не так-то він діє, як тим словом сіє	—	92.
Не так хутко загоїться, як біда скоїться	—	9.
Не тепер по гриби ходить — восени, як будуть родить	—	75. 340.
Не терши, не мнявши, не їсти калача	—	17. 439.

Не тим хороша, що чорноброва, а тим, що діло робить	—	308.
Не тим крапля камінець довбає, що сильна..	—	59.
Не тоді коневі вівса, коли дивиться на пса	—	340.
Не тоді до млина, як вітру нема	—	205.
Не тоді коня сідлати, як треба сідати	—	340.
Не тоді мені лижи губи, як солодкі..	—	395.
Не тоді меча шукати, як треба потикати	—	340.
Не тоді хортів годувати, як на влови їхати	—	340.
Не той друг, що лащиться, а той, що печалиться	—	148.
Не той пиво п'є, хто варить	—	445.
Не той убогий, що мало має..	—	2.
Не то молодець, що за водою пливе..	—	259.
Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся	—	95.
Не треба плахти, коли і в запасці гарно	—	373.
Не тямить голова, що язик лепече, коли падає з печі	—	424.
Нехай буде гречка, аби не суперечка	—	564.
Нехай б'ють — олії не виб'ють	—	53.
Нехай книш, аби не паляниця	—	525.
Нехай риба буде рак	—	364.
Не хапайся поперед батька в пекло..	—	311. , 336.
Не хапайся поперед невода рибу ловити	—	311.
Не хвалися, йдучи в бій	—	345.
Не хвалися жінкою в сім ден..	—	344.
Не хвались, ідучи на торг	—	345.
Не хоче корова заміж, а її ведуть на налігачі	—	328.
Не хоче курка на вечорниці, та несуть	—	328.
Не чіпай лиха, коли воно спить	—	292.
Не штука — вбити крука, злови-но живого	—	153.
Ні богові свічка, ні чортові шпичка	—	351.
Ні брат, ні сват	—	353.
Ні вогню, ні полум'я, тільки дим	—	353.
Ні в сих, ні в тих	—	372.
Ні грач, ні помагач	—	351.
Ні з губи мови, ні з носа вітру	—	351.
Ні з очей, ні з плечей	—	354.

Нікому на чолі не написано, що він	—	584.
Ні пава, ні гава	—	351.
Ні пес, ні баран	—	353.
Ні риба, ні м'ясо, а щось неначе гриб	—	353.
Ні сюди Микита, ні туди Микита	—	351.
Ніс так ніс — як через Дніпро міст	—	357.
Ніхто й не чув, як комар чхнув	—	114, 597 .
Ніхто не баче, як сирота плаче..	—	352.
Ніхто не відає, хто що обідає	—	352.
Ніхто не знає, лише дід, баба і ціла громада	—	468.
Нічим не візьмеш, так клоччям	—	502.
Ніч — мати, все покрие	—	358.
Носив вовк овець, понесли і вовка	—	298, 523.
Носиться, як баба із ступіром	—	356.
Носиться, як дурень із ступою	—	356.
Носиться, як дурень з писаною торбою	—	356.
Носиться, як кіт з оселедцем	—	356.
Носиться, як курка з першим яйцем	—	356.
Носом чую, та руками не впійму	—	54.
Ночвами моря не перепливеш	—	384.
Нужда мовчати не вміє	—	359.
Ну й ніс, для празника ріс, а ти в будень носиш	—	357.
Нуль уваги, пуд зневаги	—	355.
О біцяв бог дати, тільки казав заждати	—	265.
Обіцянка — цяцянка, а дурневі радість	—	431.
Обувшись в мої чоботи, та мене й лас	—	170.
Обоє рябос	—	124, 367.
Оглядайся на задні колеса	—	21.
Одвага мед п'є, або сльози лле	—	16.
Од доброго коріння добрий і пагонєць одійде	—	377.
Одержавши диплом, не думай, що ти вже агроном	—	302.
Один дурний в воду камінь кине, а десять розумних не витягне	—	152.
Один кіл плота не вдержить	—	308.
Один цвіт не робить вінка	—	368.

Один чорт піп, що стрижений, що кудлатий..	—	401.
Один чорт, що собака, що хорт	—	556.
Одізвуться вовкові коров'ячі слізкі	—	375.
Одна бджола мало меду наносить	—	151, 365.
Одна дядя, що за рибу, що за рака	—	572.
Одна ластівка не робить весни	—	368.
Одним пальцем і голки не вдержиш	—	365.
Одного плота коли	—	369.
Одного тіста книш	—	369.
Одної смерті не минеш, другої не буде	—	126.
Одно — творити язиком, а друге — перти плуга	—	475.
Од поганих втік, гарних не догнав	—	372.
Од тиха все лихо	—	79.
Ой мамо, хочу їсти, та боюся в погріб лізти	—	193.
Олії з водою ніколи не погодиш	—	253.
Орел мухи не ловить, а слон за мишею не ганяється	—	30.
Осла визнаєш по вухах, ведмедя по кігтях..	—	533.
От тепер ні до торгу, ні до жінки	—	349.
От тобі, бабо, й Юра	—	65.
От тобі, Гандзю, книш	—	65.
От тобі, Савко, й свитка	—	65.
Охочого не вняти	—	378.
Оце вже на осиці кислиці, а на вербі груші	—	272.
Оце, тобі, бабусю, наука, не ходи заміж за онука	—	460.
П альцем потопу не заставити	—	384.
Пані на всі сані, тільки хвіст волочиться	—	168.
Панство в голові, а воші за коміром	—	183.
Пам'ятатиме до нових віників	—	603.
Пень горів, а він руки нагрів, та й став йому дядьком	—	23.
Перейшов на ліки — пропав навіки	—	3.
Перейшов уже крізь сито й решето	—	421.
Перекази не давні, та віри їм не ймуть	—	447.
Перепаде на горіхи	—	147.
Перетреться, перемнеться, та й так минеться	—	383.

Перша чарка колом	—	<u>380.</u>
Перші коти за плоти	—	<u>380.</u>
Перші щенята за плоти кидають	—	<u>380.</u>
Пес бреше, дощ чеше, а вітер далі несе	—	<u>492.</u>
Печені голуби не летять до губи	—	<u>17, 439.</u>
Пий винце, та знай дільце	—	<u>382.</u>
Пий сама, мила, коли таке заварила	—	<u>443.</u>
Пильнуй носа свого, а не кожуха мого	—	<u>337.</u>
Під лихий час і кум за собаку	—	<u>309.</u>
Під носом зійшло, а в голові не посіяно	—	<u>32.</u>
Пізнаєш дурного по реготу	—	<u>533.</u>
Пізнати вовка, хоч в овечій шкурі	—	<u>55.</u>
Пізнати ворону по пір'ю	—	<u>55.</u>
Пізнати з мови, якої хто голови	—	<u>533.</u>
Пізно старого kota вчити гопки	—	<u>109, 343.</u>
Піймав карася за порося	—	<u>164.</u>
Піймав куцого за хвіст	—	<u>46.</u>
Піп людей хова, сховають і попа	—	<u>523.</u>
Пішла по сіль, та й чорт насів	—	<u>413.</u>
Пішов дід у жєбри, та не мав у що хліба класти	—	<u>529.</u>
Пішого сокола і ворони б'ють	—	<u>263.</u>
Плети, плети, я чув таких, як ти	—	<u>256.</u>
Плив, плив, та й на березі утонув	—	<u>46.</u>
Плюнь у вічі, а він каже — ще двічі	—	<u>385.</u>
Побратався собака з горобцем	—	<u>457.</u>
Повів коня кувати, як кузня згоріла	—	<u>165, 408 .</u>
Погані очі все перелупають	—	<u>514.</u>
Поганому виду нема стиду	—	<u>514.</u>
Пожалій вовк, кобилу — залишив хвіст і гриву	—	<u>392 .</u>
Пожививсь, як пес макогоном	—	<u>41 і.</u>
Пожививсь, як Сірко паски	—	<u>411.</u>
Пожививсь, як собака мухою	—	<u>411.</u>
Позика не штука, та віддача мука	—	<u>141.</u>
Позичка на боржнику верхи їздить	—	<u>141.</u>
По злочину й кара	—	<u>388.</u>

Показалася за сім вовків копиця сіна	—	<u>543.</u>
Поки бабуся спече книші, в дідуся не буде душі	—	<u>394, 538.</u>
Поки кожух не вивернеш, він усе здається чорним	—	<u>543.</u>
Поки найде, то й сонце зайде	—	<u>413, 538.</u>
Поки сонце зійде, роса очі виїсть	—	<u>394, 538.</u>
Поки щастя плужить, поти приятель служить	—	<u>148.</u>
Покірної голови меч не йме	—	<u>387.</u>
По крашанках пройде і жодної не роздавить	—	<u>283.</u>
Поли крає, а плечі латає	—	<u>101, 106.</u>
Полоханий заєць і пенька боїться	—	<u>422.</u>
Полюби мене в чорній, а вже в білій..	—	<u>395.</u>
Полюби мене так, а з грошима в'язне й дяк	—	<u>395.</u>
Помилка за фальш не йде	—	<u>301.</u>
Поміч у свій час, як дощ у засуху	—	<u>144.</u>
Понюхав пирога, та не вдалось покуштувати	—	<u>411.</u>
Попав, як сліпий на стежку	—	<u>399.</u>
Попав кулею в пліт	—	<u>399.</u>
Попав пальцем у небо	—	<u>399.</u>
Попа одним обідом не нагодуєш	—	<u>401.</u>
По парі пізнати, чим серце кипить	—	<u>246.</u>
Попиток не збиток, а спрос не біда	—	<u>402.</u>
Поплатиться не сват, а той, хто винуват	—	<u>570.</u>
Поправився з печі на лоб	—	<u>188.</u>
Порожня бочка гучить, а повна мовчить	—	<u>423.</u>
Порожнього міха не надуть, коли скрізь дірки йдуть	—	<u>81.</u>
Порою сіно косять	—	<u>75.</u>
По Савці свитка	—	<u>406.</u>
По своєму ліжку простягай ніжки	—	<u>397.</u>
Посієш недбало — збереш мало	—	<u>578.</u>
Послухавши жука, завжди в гною будеш	—	<u>534.</u>
Попитав я вже і пня і колоди	—	<u>421.</u>
Постава свята, а сумління злодійське	—	<u>31.</u>
Поставили козла город стерегти	—	<u>194.</u>
Потрібний, як діра в мості	—	<u>426.</u>
По хаті ходить, а дверей не знайде	—	<u>80.</u>

Почав за здоровіє, а звів за упокій	—	<u>284.</u>
Почастую тим чаєм, що ворота підпираєм	—	<u>147, 309.</u>
Почне про воли, а кінчає про голуби	—	<u>284.</u>
Пошли дурня по масло, то і в печі погасне	—	<u>414.</u>
Пошли дурного, за ним другого, та сам третій іди	—	<u>414.</u>
Пошли дурня по раки, то він жаб налапа	—	<u>414.</u>
Правду казала баба, коли не брехала	—	<u>6.</u>
При горі та в лиху годину узнаєш вірну людину	—	<u>148.</u>
При добрій годині всі куми й побратими	—	<u>148.</u>
При добрій годині і дурень човном правитиме	—	<u>153.</u>
Прийде і на пса колись зима	—	<u>298, 375.</u>
Прийде коза до воза	—	<u>323.</u>
Прийшли непрохані, то й підем некохані	—	<u>309.</u>
Прийшов гість, та на голу кість	—	<u>221.</u>
Прийшов непроханий — підеш недякуваний	—	<u>309.</u>
Прирівняв божий дар до галушок	—	<u>504.</u>
Прирівняв кішку до собаки	—	<u>504.</u>
Прирівняв солов'я до зозулі	—	<u>504.</u>
Прирівняв послід до оладка	—	<u>504.</u>
При своїй небозі добре і в дорозі	—	<u>487.</u>
Про вовка помовка, а вовк до хати	—	<u>237.</u>
Про вовка річ, а він навстріч	—	<u>237.</u>
Прошло літо — не ходи в луг по калину	—	<u>75.</u>
Про мене— нехай вовк траву їсть	—	<u>261.</u>
Проміняв бика на індика	—	<u>86.</u>
Проміняв шило на мотовило	—	<u>86.</u>
Про ноги не думають, коли голова в петлі	—	<u>491.</u>
Пропає кінь — і узду кінь	—	<u>491.</u>
Пропає ні за цапову душу	—	<u>420.</u>
Пропає, як руда миша	—	<u>419.</u>
Пропає, як собака в ярмарку	—	<u>419.</u>
Пропало, як з воза впало	—	<u>42.</u>
Просилися злидні на три дні..	—	<u>405.</u>
Проти гори піском не сипать	—	<u>384.</u>
Проти сили й віл не потягне	—	<u>384.</u>

Пси виють, а місяць світить	—	492.
Пугою обуха не пересічеш	—	384.
Пустився в бійку— чуба не жалій	—	52, 274.
Пусти пса під стіл, а він дереться на стіл	—	405.
Пусти чорта в хату, то він і на піч залізе	—	405.
П'яному гори немає — все рівно	—	427.
П'яному і кози в золоті	—	427.
П'яному й калюжа по вуха	—	427.
П'яте колесо до воза	—	426.
П'ятниця удруге не трапиться	—	205.
Р ада б мама за пана, та пан не бере	—	430.
Рад би очима їсти, та в пельку не лізе	—	54.
Раз козі смерть	—	126, 464.
Раз, та гаразд	—	436.
Раз мати породила, раз і гинути	—	126.
Раз опечешся, другий — остережешся	—	220.
Рана загоїться, але зле слово— ніколи	—	179, 480.
Ранні пташки роси п'ють, а пізні сльози ллють	—	434.
Рання пташка носок теребить..	—	434.
Рання пташка пшеничку клює..	—	434.
Риба та зайці приведуть у старці	—	378.
Рівняє роботу теслярську до косарської	—	504.
Робив — на себе дивив	—	202.
Роби до поту, а їж в охоту	—	428.
Роби, небоже, то й бог pomoже	—	265.
Робити, хоч києм бити, а їсти, хоч рачки лізти	—	91.
Рогатої скотини — вила та граблі..	—	160.
Родина — кумового наймита дитина	—	22.
Родичів багато, та ніде пообідати	—	128.
Розійдись, болячка, чиряки йдуть	—	593.
Розжалобивсь, як вовк над порослям.	—	392.
Розкидаймо хлівець, та нарубаймо дровець	—	552.
Розумний — по коліна в біблії	—	463.
Рот не город — не загородиш	—	286, 588.

Рудій лисиці все курчатко сниться	—	103.
С ама себе раба б'є, що нечисто жито жне	—	443.
Сам голий, а сорочка за пазухою	—	60.
Сваряться за міх, а в міху нічого немає	—	258.
Свиня в наритниках. так вже й кінь	—	168, 594.
Свинячим писком та в пшеничне тісто	—	448.
Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся	—	125.
Свій свояка вгадає здалека	—	441.
Свій тягар не тяжить	—	453.
Свій час на всяку справу	—	75.
Свої люди — помиримось	—	450.
Своя губа ближче	—	454.
Своя пазуха ближче	—	454.
Святі хлібом не нагодують	—	265.
Секрет — далі базару не піде	—	468.
Семеро одного не ждуть	—	462.
Сердилась баба на діда, а дід того не відав	—	22.
Сердилась баба на торг, а торг того не чув	—	22.
Сердите не бува сите	—	116.
Сиди, Векло, ще не смеркло	—	429.
Сиділи три дні — висиділи злидні	—	537.
Сила солому ломить	—	467 .
Силком не націлуєшся	—	279.
Силуваним волом не доробишся	—	279.
Силуваним конем не поїдеш	—	279.
Силою не бути милою	—	279.
Синашу, піди стовчи пшона на кашу..	—	526.
Синиця шкоду робить, а журавлю попадеться	—	84.
Сип, жінко, перцю, нехай нам на віку хоч риз гірко буде	—	88.
Сип коневі мішком — не ходитимеш пішком	—	314.
Сироті довариться в животі	—	522.
Сите черево на науку не квапиться	—	520.
Сідайте -- ноги для дороги	—	174.
Сідини в голову, а чорт у бороду	—	461.

Сій не пусто, то вродить густо	—	19.
Сім баб, сім рад, а дитя безпупе	—	540.
Сім верстов до небес і все пішки	—	465.
Сім мішків гречаної вовни і всі неповні	—	465.
Скажеш гоп, як перескочиш	—	345.
Скажеш — не вернеш, напишеш — не зітреш..	—	576.
Сказав кумі, а вона всій слободі	—	468.
Сказано, як зав'язано	—	470.
Скачи, бабо, хоч задом, хоч передом	—	567.
Скільки віршовку не плети, а кінець їй буде	—	473.
Скільки злодій не краде, все одно тюрми не мине	—	473.
Скільки не літай, а все прийдеться на землю падать	—	550.
Скорий поспіх — людям посміх	—	410.
Скоріше в курки молока випросиш	—	97.
Скоріше дурень одурить розумного	—	456.
Скоро з воріт, а тут і ріт	—	468.
Славні бубни за горами, а прийдеш ближче — собача шкура	—	477.
Слів густо, а в животі пусто	—	499.
Слини не підхопиш, а слова назад не вернеш	—	479.
Слова ласкаві, та думки лукаві	—	262.
Слова масні, а пироги пісні	—	262.
Слово вилетить горобцем, а вернеться волом	—	479.
Слово не стріла, а глибше раниць	—	179. 480.
Сльозами горя не здолаєш	—	478.
Смерті не відперти	—	474.
Сміливий наскок — половина порятунку	—	484.
Смішки з попової кішки..	—	333. 589.
Смішки з чужої лемішки..	—	337. 589.
Сміялася верша з сака, оглянулася — сама така	—	111.
Собака погавка — вітер рознесе	—	492.
Собака собаки не рве	—	64.
Собака собаці хвоста не одкусить	—	441.
Сова знає, де кури ночують	—	115.
Сова не приведе сокола	—	198.
Сові сонце очі коле	—	415.

Совість гризе без зубів	—	<u>350.</u>
Соловей піснями не ситий	—	<u>499.</u>
Солом'яна згода краща за золоту зраду	—	<u>558.</u>
Сонечко блисне — сорочечка висхне	—	<u>383.</u>
Сорока — сороці, ворона — вороні, та й піде чутка	—	<u>449.</u>
Сорочку викупив, а сукман заставив	—	<u>101.</u>
Співає, як порося в тину	—	<u>78.</u>
Співатиме півень чи ні, а день буде	—	<u>567.</u>
Спритний Дмитрій: завжди поспішає і завжди спізнюється	—	<u>531.</u>
Ставився, як лев, загинув, як муха	—	<u>169.</u>
Став мені сіллю в очі	—	<u>273.</u>
Став мені хрином у носі	—	<u>273.</u>
Стара пісня — нові струни	—	<u>507.</u>
Старий віл борозни не зіпсує	—	<u>511.</u>
Старий віл з борозни не зверне	—	<u>511.</u>
Старій бабі і на печі ухаби	—	<u>135.</u> <u>509.</u>
Старій кобилі не брикатися..	—	<u>313.</u>
Старість іде і хвороби веде	—	<u>509.</u>
Старість не прийде з добром..	—	<u>509.</u>
Старого горобця на полові не обдуриш	—	<u>508.</u>
Старого лиса важко вловити	—	<u>508.</u>
Старому женитись — ніч коротка	—	<u>460.</u>
Стару погудку та на нову дудку	—	<u>507.</u>
Старці не родяться, а робляться	—	<u>12.</u>
Стид, хоч не дим, а очі виїсть	—	<u>350.</u>
Стук, грюк, аби з рук	—	<u>280.</u>
Сюди кинь, туди кинь, та все голим на п'яти	—	<u>231.</u>
Сьогодні з мішком, б завтра з торбиною	—	<u>376.</u>
Сьогодні не вівторок, щоб повторювати разів сорок	—	<u>98.</u>
Т а ж свита, та не так зшита	—	<u>548.</u>
Така рідня, як чорт кози дядько	—	<u>22.</u>
Так кравець крас, як йому матерії стає	—	<u>397.</u>
Та коли б же нашому теляті вовка піймати	—	<u>597.</u>
Там каша з маслом, де нас не маєш	—	<u>521.</u>

Телись, ялова, давай молока	—	85.
Теля не знається на пирогах	—	332.
Тернина грушок не родить	—	198.
Терпи, Грицю, хоч яка спека	—	524.
Терпи, козак, горе — будеш пити мед	—	524.
Ти йому в очі плюй, а він каже — дот іде	—	385.
Ти йому печене, а він тобі — смажене	—	602.
Ти йому про діло, а він тобі про козу білу	—	602.
Ти йому про Тараса, а він тобі півторагста	—	602.
Тим бочка смердить, чим налита	—	534.
Тиха вола глибока	—	79.
Тиха вола греблю рве	—	79.
Тиха вода людей топить, а бурна тільки ляка	—	79.
Тихого та смирного і кури клюють	—	459.
Тікав від диму, та впав у вогонь	—	189.
Тіло обіймає, а душу виймає	—	262.
Тільки зір з неба не хватає	—	463.
Тільки й діла зробила, що рукава засучила	—	429.
Товкни у стіл — ножиці обізвуться	—	592.
Товчеться, як Марко по пеклу	—	356.
Тоді бог дасть, як сам заробиш	—	265.
То дарма, то був злодій, аби тепер козак	—	43.
Тоді дери луб'я, як дереться	—	75.
Тоді дівку віддавай, поки люди трапляються	—	232.
Тоді дорога спішна, коли розмова потішна	—	370.
Тоді це буде, як п'явка крикне	—	407.
Тоді це буде, як дні неділі разом зійдуться	—	407.
Тоді йому ціну визнаєш, як його втерсяш	—	575.
Той же Савка, та на других санках	—	367.
Той сказав па глум, а той узяв на ум	—	431.
Той хоче гарбузів, а той огірків	—	267.
То ще тоді діялось, коли шкіряні гроші були	—	127.
Трапилось, як сліпім курці зерно	—	46.
Трапиться на довгім віку варити борщ і в глеку	—	47.
Треба прясти, щоб руб'ям не трясти	—	537.

Треба розумом надточити, де сила не візьме	—	95.
Тричі мірай, а раз одріж	—	466.
Ту ж саму тетерю на вечерю	—	471, 525.
Тямиш, як свиня в апельсинах	—	332.
У бороді гречка цвіте, а в голові й не орано	—	32.
Убравсь між ворони, то і каркай, як вони	—	452.
Увірвався бас	—	346.
У вічі, як лис, а за очі, як біс	—	31, 262.
У всякім подвір'ї своє повір'я	—	573.
У всякого Мусія своя затія	—	74.
У всякої Пашки свої замашки	—	73, 267, 573.
Ударив у дзвін, як треба в макогін	—	36.
Удень з каганцем не знайдеш	—	136.
У доброго коня не довгі й версти	—	140.
У дурного півня дурна й пісня	—	533.
У його грошей, як у жаби пір'я	—	100.
У лісі вовки виють, а на печі страшно	—	543.
Умівши брати, умій і віддати	—	141.
У нелюбої куми несмачні й пироги	—	233.
Упав у гаразд, як муха в сметану	—	294.
У попа здачі, як у шевця остачі	—	401.
У попа піст, а в зубах курячий хвіст	—	401.
У своїй хаті й кочерги помагають	—	142.
У своїй хаті й кути помагають	—	142.
Усім козак, тільки чуб не так	—	548.
Усім по сім, а мені буде вісім	—	69.
У страху очі по яблуку	—	543.
Утікав перед вовком, та впав на ведмедя	—	188.
У тім річ, що в хаті піч	—	192.
Ухопив шилом патоки	—	46.
Х азяйське око товар живить	—	18.
Хай краще живіт потісниться..	—	565.
Хай річка невеличка, а береги ламає	—	252.
Хапко з хапком знається	—	441.

Хату обдирає та сіни лагодить	—	552.
Хвалилася коза, що в неї хвіст довгий	—	437.
Хвали мене, губонько..	—	437.
Хвалися не родичами орлами..	—	302.
Хвальби повнії торби, а в торбі нема нічого	—	595.
Хіба тільки світу, що у вікні..	—	20.
Хіба у світі одна вода, можна н абиде напитись	—	20.
Хіть, як у вола, а сила, як у комара	—	169.
Хліб у дорозі не затяжить	—	173.
Хліб та вода — козацька їда	—	596.
Хліб та каша — то їда наша	—	596.
Ходить, як корова за телям	—	273.
Хома не без ума: не б'є жінку, та тещу	—	326.
Хороша пісня, та коли б трохи довша	—	435. , 550.
Хороша, як свиня в порошу	—	354.
Хорош коровай, та порепався	—	50.
Хоч бачить око, та зуб не йме	—	54.
Хоч біс, аби яйця ніс	—	551.
Хоч близько, та слизько	—	24.
Хоч борщ без сала, аби душа пристала	—	487.
Хоч в одній льолі, аби до любові	—	487.
Хоч вогню прикладай	—	554.
Хоч гірше, аби інше	—	525.
Хоч голий, та в поясі	—	525.
Хоч голова в кустах, хоч груди в хрестах	—	242.
Хоч дурний, та хитрий	—	115.
Хоч їду в гостину, та хліба беру в торбину	—	173.
Хоч їж, хоч дивись, а щоб ціле було і неголодний був	—	254.
Хоч клоччя та вовна, аби кишка повна	—	522.
Хоч круть-верть, хоч верть-круть...	—	321. , 572. .
Хоч ми брати, а кишені наші не сестри	—	149.
Хоч насподі лежатиму, а в очі плюватиму	—	288.
Хоч не в лад, та широко ступає	—	318.
Хоч не гладко, аби міцно	—	318.
Хоч не красне, але власне	—	585.

Хоч ох, та вдвох	—	487.
Хоч пан, хоч пропав	—	243.
Хоч пень об сову, хоч сову об пень..	—	572.
Хоч перервусь, а не підкорюсь	—	554.
Хоч погано баба танцює, зате довго	—	318.
Хоч прив'яжи, то одгризеться	—	379.
Хоч раз, та попереду	—	436.
Хоч сядь та плач, хоч стоячи реви	—	555.
Хоч того самого, аби в іншу миску	—	525. 170.
Хоч у курені, аби до серця мені	—	487.
Хоч хліб з водою, аби, милий, з тобою	—	487.
Хрін каже — я добрий з м'ясом..	—	437.
Хто багато має, той прагне ще більше	—	2.
Хто богу молиться, той швидко оголиться	—	205.
Хто боїться, у того в очах двоїться	—	543.
Хто везе, того ще й підганяють	—	263.
Хто вище злізе — дужче пада	—	550.
Хто вітрові служить, тому димом платять	—	403.
Хто в горох, хто в сочевицю	—	217.
Хто в ліс, а хто по дрова поліз	—	217.
Хто в літі гайнує, той взимку голодує	—	224.
Хто в луг, а хто в плуг	—	217.
Хто вміє красти, той вміє і брехеньку скласти	—	200.
Хто втік, той і прав	—	325.
Хто вчиться змолоду, не знає на старість голоду	—	282.
Хто давнє пом'яне, той лиха не мине	—	225.
Хто два зайці гонить, жодного не здогонить	—	164.
Хто до ліса, а хто до біса	—	217.
Хто звечора плаче, той уранці скаче	—	486.
Хто з псами лягає, той з блохами встає	—	472.
Хто кислиці поїв, а на кого оскома напала	—	84.
Хто кого любить, той того чубить	—	218.
Хто кого нагне, той того наб'є	—	541.
Хто прошкує, той дома не ночує	—	94.
Хто легко живе, той легко одягнений	—	403.

Хто маже, той їде	—	324.
Хто мовчить, той трюх навчить	—	481.
Хто мастить, тому віз не скрипить	—	324.
Хто опарився на окропі, дмухає на холодну воду	—	220. 422.
Хто пив, а мене волочать	—	84.
Хто пізно встає, тому хліба не стає	—	434.
Хто пізно ходить, той сам собі шкодить	—	221.
Хто поросся вкрав, тому у вухах пищить	—	268.
Хто потопає, той бритву хапає	—	544.
Хто рідніший, той цінніший	—	451.
Хто робить, той голий не ходить	—	403.
Хто родився вовком, тому лисицею не бути	—	569.
Хто розуму не має, тому й коваль не вкує	—	569.
Хто стається вівцею, того стрижуть	—	274.
Хто стає вівцею, того вовк з'їсть	—	459.
Хто стається медом, того мухи злижуть	—	459.
Хто старе поминає, той щастя не має	—	225.
Хто торка, тому одчинять	—	561.
Хто хоче — сокоче, а хто хоче — кудкудаче	—	73. 263.
Хто щадить гріш, має з гаком більш	—	131. 212.
Хто як знає, так і тачає	—	455.
Хто як постеле, так і виспиться	—	578.
Ц е буде тоді, як рак свисне	—	407.
Це буде тоді, як у курки зуби виростуть	—	407.
Церкву покрив, а дзвіницю обдер	—	101.
Це таке, що не вступить ні пішому, ні кінному	—	379.
Це тая Солоха, що кури полоха	—	259.
Це ще вилами по воді писано	—	6.
Ч ас на часу не стоїть	—	433.
Чекай, собачко, здохне конячка — матимеш м'ясо	—	158. 360. 538.
Ченцеві з келії кортить, та ігумен не спить	—	178.
Черво не дерево — роздається	—	565.
Через дурний розум ногам лихо	—	166.

Через низький тин усі собаки скачуть	—	263.
Честь не вусам і бороді, а розуму в голові	—	307.
Чи в камінь головою, чи каменем в голову	—	572.
Чис б нявчало, твоє б мовчало	—	590.
Чим багаті, тим і раді	—	563.
Чи пан, чи пропав — двічі не вмирати	—	126. , 464.
Чи раз батька вдар, чи сім раз — однаково	—	464.
Чи я в бога теля з'їв	—	190.
Чия відвага, того й перемога	—	223. , 484.
Чия сила, того й воля	—	467. , 541.
Чия шкода, того й б'ють	—	570.
Чоботи нові, а підшви голі	—	444.
Чого не може громада, того козакові зась	—	151.
Чого очі не бачать, того серцю не жаль	—	458.
Чорт би дятла знав, якби не довгий ніс	—	55.
Чорт його бери з кісткою, мені аби шпик був	—	551.
Чорт чорта пізнав та й на пиво позвав	—	441.
Чужа хата гірше ката	—	142.
Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом	—	83.
Чуже добро бере за ребро	—	585.
Чуже лихо за ласощі, а своє за хрін	—	83. , 333. , 589.
Чуже на ніжки ставить, а своє з ніг валить	—	589.
Чужий кожух не гріє	—	285. , 315.
Чужими пирогами свого батька поминать	—	315.
Чужими руками добре гада ловити	—	587.
Чужим пивом весілля не одбудеш	—	315.
Чужі гріхи перед очима, а свої за плечима	—	83.
Чужу біду на воді розведу, а своїй кінця не знайду	—	589.
Ч\макові віз ламається — чумак ума набирається	—	577.
Чхали, чхали та й на степу ночували	—	346.
Ш апка-бирка, зверху дірка..	—	60.
Шафрану не перетреш, жінки не переб'єш	—	159.
Швець знай своє шевство, а в кравецтво не мішайся	—	8. , 297.
Швець заслужив, а коваля повісили	—	446.

Шие та поре, та все ниткам горе	—	591.
Шилом моря не нагрієш	—	384.
Шорник свитнику не товариш	—	118.
Шукай вітра в полі	—	136.
Ш асливому по гриби ходить	—	210.
Щастя в нещасті	—	293.
Щастя, як тряся — на кого схоче, на того й нападе	—	294.
Ще вовка не вбили, а шкуру продають	—	255.
Щедрий на батьківські гроші	—	586.
Ще й на моїх воротях сонце засяє	—	163.
Ще й риби не піймали, а вже заходилися юшку варити	—	255.
Ще книжки в сумці, а вже парубки в думці	—	347.
Ще не зловив, а вже скубе	—	255.
Щербатого горшка ніколи не направиш	—	109, 580.
Щоб лиха не знати, треба своїм плугом орати	—	297.
Що буде, то буде, а ти, Марку, грай	—	393.
Що було — бачили, а що буде — побачим	—	393, 560.
Що винен — оддати повинен	—	141.
Що вісь, то інша піснь	—	573.
Що в серці вариться, те на лиці не втаїться	—	246.
Що вхопить, те й зробить	—	269.
Що голова, то розум, а дві — краще	—	539.
Що город, то й гонор	—	573.
Що два, то не один	—	539.
Що з горшка вибіжить, того не позбираєш	—	580.
Що має висіти, те не утоне	—	208.
Що маємо — не дбаємо, загубивши — плачемо	—	575.
Що має утонуту, те не увисне	—	208.
Що попові можна, то дякові зась	—	297.
Що правда, то не гріх	—	549.
Що раз батька в лоб, що два	—	572.
Що сіре, те й вовк	—	543.
Що сторона, то новина	—	573.
Що сужено, то не розгужено	—	567.

Що тіло любить, тее душу губить	—	113.
Що хата має, тим і приймає	—	563, 574.
Я б сказав, та піч у хаті	—	192.
Язык без кісток — що хоче лопоче	—	424.
Язык доведе до Києва й до кия	—	599.
Язык йому на веретені ходить	—	424.
Язык мельне, та й у кут, а губу натовчуть	—	600.
Язык на кінець світу заведе	—	599.
Язиком с'як і гак, а ділом ніяк	—	92.
Язиче, язиче, лихо тебе миче..	—	600.
Я йому про індики, а він мені про кури дикі	—	602.
Я йому про цибулю, а він мені про часник	—	602.
Яка грушка, така й юшка	—	145.
Яка корова багато реве, та мало молока дає	—	219.
Яка пшениця, така й паляниця	—	145.
Яка робота, така й плата	—	403.
Яка щепка, така й яблуна	—	598.
Як беруть — сто коней дають..	—	141.
Якби все вовк лежав, то вже досі здох би	—	63.
Якби знав, де знайду, то б туди пішов	—	310.
Якби знаття, що в кума пиття..	—	165, 310.
Якби йому довший хвіст..	—	29.
Якби на кропиву не мороз..	—	29.
Якби свині крила, вона й небо зрила б	—	29.
Якби той розум спереду, що тепер ззаду	—	165, 310.
Якби хліб та одежа, то їв би лежа	—	154.
Як будуть бить, то не будуть вішати..	—	208.
Як відкусиш багато, ковтнеш мало	—	162.
Як вухо ввірветься, то й дзбан розіб'ється	—	205.
Як густо, то й копно	—	49.
Як до діла, так і сіла	—	429.
Як єсть, то розійдеться, а нема, то обійдеться	—	277.
Яке в колиску — таке в могилку	—	109.
Яке коріння, таке й насіння	—	377, 598.

Як зайняв на слизъке, про підкови згадав	—	165.
Як задумав женитися, то вже пізно вчитися	—	347.
Як заробив, так і відбудеш	—	578.
Як захоче коза сіна, то до воза прийде	—	361.
Як з лихим квасом, то ліпше з водою..	—	248.
Як з того світу встав	—	196.
Як з хреста знятий	—	196.
Який голос, такий і відголос	—	195.
Який дідько печений, такий і варений	—	367, 556.
Який батько, такий син — викрали з бочки сир	—	598.
Який дід, такий його плід	—	598.
Який «добридень», таке й «доброго здоров'я»	—	195.
Який пастух, така й череда	—	200.
Який росток, такий паросток	—	377.
Який Сава, така й слава	—	200.
Який харч, така й робота	—	195.
Який Яків, стільки й дяки	—	200.
Яким мечем воював, від такого й поліг	—	391.
Як з очей, так і з думки	—	458.
Як мені на долоні волосся поросте	—	407.
Як на біду, то й у кваші пальця зломиш	—	568.
Як на гріх, то і граблі стріляють	—	568.
Як на пень з'їхав	—	554.
Як не бачу — душа мре, а побачу — з душі пре	—	57.
Як не дасть бог смерті, то чорти не візьмуть	—	27.
Як не коваль, то й рук не погань	—	8, 77, 327.
Як нема, то й дарма	—	277.
Як нічим не ризкувати, то нічого й не мати	—	62, 438.
Якого уродила ньенька, такого прийме й земелька	—	109.
Як признався — розквитався	—	387.
Якраз Савці свитка, та тільки рукавів немає	—	50.
Як сироті женитися, то й ніч мала	—	11.
Як собаку годують, так він і гавка	—	199.
Як собаці п'ята нога	—	426.
Як сорок літ стане — жінка в'яне	—	501.

Як сорочка біла, то й жінка мила	—	476.
Як стукне, так і грюкне	—	195.
Яку дружбу заведеш, таке й життя поведеш	—	472.
Я сама та насилу одгризлася од села	—	176.
Ясла до коней не ходять	—	361.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Українські приказки, прислів'я і таке інше. Збірники О. В. Марковича і других. Спорудив М. Номис. Спб., 1864.
- Українські народні прислів'я та приказки. Видання 2 с. випр. та доповн. К. В-во АН УРСР, 1961.
- Українські народні прислів'я та приказки. К. АН УРСР. 1955.
- Украинско-русский словарь. Под ред. П. Н. Кириченко. К.. Изд. АН УССР. 1953,
- Словарь украинского языка. Редактировал с добавлением собственного материала тт. 1—4 — Б. Д. Гринченко Киев. 1907.
- Матеріали до синонімічного словника української мови «Вітчизна» з № 2, 1959 р.
- Пословицы русского народа. Сборник В Даля. М, Гос-литиздат, 1958
- Избранные пословицы и поговорки русского народа. М., Гослитиздат, 1957.

